

Mari Santala

KUVATAIDETERAPEUTTISET MENETELMÄT
VARHAISKASVATUKSEN JA SEN PERHETYÖN TUkena

Sosiaalialan koulutusohjelma
2015

KUVATAIDETERAPEUTTISET MENETELMÄT VARHAISKASVATUKSEN JA SEN PERHETYÖN TUKENA

Santala, Mari
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaali-alan koulutusohjelma
Huhtikuu 2015
Ohjaaja: Hautala, Päivi-Maria
Sivumäärä: 89
Liitteitä: 11

Asiasanat: kuvataideterapeuttiset menetelmät, varhaiskasvatus, taidekasvatus, perhetyö

Opinnäytetyöni aiheena oli kuvataideterapeuttisten menetelmien käyttö varhaiskasvatuksen ja sen perhetyön tukena. Työni tarkoitus oli avata lukijalle kuvataideterapeuttisten menetelmien käyttömahdollisuutta varhaiskasvatuksen ja sen perhetyön työmenetelmänä, sekä pohtia kuvataideterapeuttisia menetelmiä varhaiskasvatuksen nykyisen taideopetuksen menetelmien rinnalla. Opinnäytetyölläni halusin herätellä myös lukijaa kehitysjatuksiin omassa työssään varhaiskasvatuksessa.

Opinnäytetyössäni alussa avasin lukijalle tutkimusmenetelmäni kvalitatiivista toimintatutkimusta. Kerron tutkimusaineiston keräämisestä, sen etenemisestä, työni eettisistä näkökulmista ja sen validiudesta.

Opinnäytetyössäni avasin myös lukijalle kuvataideterapian taustoja ja menetelmiä. Kerroin lukijalle varhaiskasvatuksen taideopetuksen perinteistä sekä kuvataideterapeuttisten menetelmien käytöstä varhaiskasvatuksessa myös omien kokemusteni kautta sekä kuvataideterapeuttisten menetelmien toimivuudesta perhetyössä, kiintymyssuhdetta ja vuorovaikutusta lisäävänä menetelmänä.

Opinnäytetyöni pääosassa oli perheiden Taidekerho, jonka pidin Nokian kaupungin varhaiskasvatuksen perhetyön kanssa yhteistyössä Nokialaisessa päiväkodissa syksyllä 2014. Tutkimuksessani kerron perheiden Taidekerhosta, sen taustoista, tavoitteista, teemoista ja tuloksista. Esittelen myös Taidekerholaisten taideteoksia.

Pohdin työni lopuksi sen antia itselleni sekä Taidekerhon, varhaiskasvatuksen perhetyön, kyselyiden tuloksien kannalta. Pohdin myös kuvataideterapeuttisten menetelmien antia omassa työssäni ja elämässäni, varhaiskasvatustyötä ja sen työntekijöitä; haastavammaksi muuttuvassa työssä sekä lopuksi taidetyöskentelyn haasteita varhaiskasvatuksessa.

ART THERAPEUTIC METHODS SUPPORTING EARLY EDUCATION AND FAMILY WORK IN EARLY EDUCATION

Santala, Mari

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Social Sciences

April 2015

Supervisor: Hautala, Päivi-Maria

Number of pages: 89

Appendices: 11

Keywords: Art therapeutic methods, early education, family work

The topic of my thesis is the use of art therapeutic methods supporting early education and family work in early education. The purpose of my theses is to describe how art therapeutic methods can be used as a tool in early education and early education family work, and also to discuss how art therapeutic methods can be used in early education together with other current art education methods. I also wanted to raise thoughts on how the topic could be developed in early education.

In the beginning of my thesis I will explain the research method, qualitative action research. I will describe the process of collecting data, how it proceeded, ethical aspects of my work and its validity.

I will also include the background and methods of art therapy. Furthermore, I will tell about the traditions of early education art therapy and also about the use of art therapeutic methods in early education based on my own experience and the functionality of art therapeutic methods in family work as a method to increase attachment and communication.

The main focus of my thesis is an art club for families that was implemented together with the city of Nokia's early education family work in autumn 2014. I will tell about the family art club, the background of it, goals, themes and results. I will also introduce some of the art work done in the club.

In the end of my thesis I will discuss what this research has given to me but also to the art club and early education family work based on the questionnaire results. I will also ponder about art therapeutic methods in my own work and life, early education and the early education professionals in a more challenging environment and the challenges of art therapy in early education.

Sisällys

1. JOHDANTO	1
2. TOIMINTATUTKIMUSPROSESSI.....	4
2.1 Toimintatutkimus kvalitatiivisena tutkimuksena	4
2.2 Toimintatutkimus	5
2.2.1 Tutkimuksen eettisiä näkökulmia ja niiden toteutuminen omassa tutkimuksessa.....	6
2.2.2 Toimintatutkimuksen luotettavuus eli validiteetti	7
3. KUVATAIDETERAPEUTTINEN VIITEKEHYS	8
3.1 Kuvataideterapian taustaa	8
3.1.1 Kuvataideterapian määrittelyä	9
3.1.2 Terapian perusta	10
3.2 Kuvataideterapia ja lapset	13
3.3 Kuvataideterapia ryhmässä	15
4. VARHAISKASVATUKSELLINEN VIITEKEHYS.....	16
4.1 Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa	16
4.2 Kuvataideterapeuttisten menetelmien käyttö varhaiskasvatuksessa	18
4.3 Terapeuttisen ohjaajan roolista varhaiskasvatuksessa.....	19
4.3.1 Taidekerho.....	20
4.3.2 Taidehetki	22
4.4 Kysely Nokian kaupungin varhaiskasvatushenkilöstölle taidekasvatuksesta heidän omassa työssään	24
4.5 Perhetyö varhaiskasvatuksessa	27
4.6 Kuvataideterapia perhetyössä.....	27
4.6.1 Kiintymyssuhde	28
4.6.2 Kuvataideterapeuttiset menetelmät kiintymyssuhteen tukena	30
4.7 Kysely Nokian ja kehyskuntien perhetyön järjestämisestä varhaiskasvatuksessa sekä kuvataideterapeuttisten menetelmien käyttämisestä	30
5. TUTKIMUKSEN TOIMINNALLINEN OSUUS	32
5.1 Perheiden Taidekerhon taustaa.....	32
5.1.1 Theraplay kuvataideterapeuttisessa Taidekerhossa	34
5.1.2 Taidekerhon teemat	34

6. TUTKIMUKSEN TOIMINNAN KUVAUS JA ANALYSOINTI	36
6.1 Taidekerhot	36
6.2 Taidekerhon analysoiminen	48
6.2.1 Analyysi	49
6.3 Kysely ennen Taidekerhoa	51
6.4 Hymynaamakyselyt Taidekerhossa	51
6.5 Kysely Taidekerhon jälkeen	53
6.6 Loppuyhteenveto Taidekerhosta	54
7. POHDINTAA	55
7.1 Perheiden taidekerhosta	56
7.2 Varhaiskasvatuksen perhetyöstä	59
7.3 Nokian kaupungin varhaiskasvatushenkilöstölle suunnatusta kyselystä	60
7.4 Työskentelystä varhaiskasvatuksessa	62
7.5 Taidetyöskentelystä varhaiskasvatuksessa	67
8. KIITOKSET	69
LÄHDELUETTELO	70
LIITTEET	74

Kannen kuva:

Pyyteetön rakkaus

Mari Santala

2013

1. JOHDANTO

Miten kuvataideterapeuttisia menetelmiä voidaan käyttää ja hyödyntää varhaiskasvatuksessa ja sen perhetyössä? Mitä hyötyä niistä on? Voiko varhaiskasvatustyötä tai sen taidetyöskentelyä tehdä toisin?

Kuvataideterapeuttiset menetelmät muualla kuin sairaalaympäristössä on monelle sosiaali- ja opetusalan ammattilaiselle vielä varsin uutta ja tuntematonta. Vaikka Suomessa kuvataideterapeuttiset menetelmät ovat levinneet eri alojen käyttöön jo viime vuosituhaten puolesta välistä, suuri yleisö ei siitä vielä paljoakaan tiedä. Onko syynä kuvataideterapeuttisten menetelmäosaajien vaatimattomuus ja intohimo työhön pitämättä itsestään sen isompaa ääntä, kuka tietää? Itse tutustuin kuvataideterapeuttisiin menetelmiin Kankaanpään taidekoulun kuvataideterapian kesäkurseilla 2009. Viikon jälkeen olin myyty. Olin aina käyttänyt työssäni kuvataidetta yhtenä työmenetelmänäni, mutta nyt sain uuden kipinän. Mietin, että voisiko kuvataideterapeuttisia menetelmiä hyödyntää enemmänkin varhaiskasvatuksessa? Asia jäi muhimaan. Kun 2012 keväällä huomasin Satakunnan ammattikorkeakoulussa alkavat sosionomi AMK-opinnot ammattiopintoina kuvataideterapia, päätin hakeutua koulutukseen.

Kolme vuotta on kulunut ja kuvataideterapian ”mystinen” maailma on avautunut enemmän. Opintojeni aikana on tullut paljon henkilökohtaisia oivalluksia. Kolmen vuoden aikana olen pohtinut varmasti eniten työtäni lastentarhanopettajana, työni arkea ja sen ikuista kiirettä. Työni arki, on lisääntyvässä määrin sitä, että kiireellä mennään paikasta toiseen, tehdään asioita ns. massatuotantona. Olen pohtinut niin lasten kuin aikuistenkin henkistä jaksamista päiväkodissa.

Haasteita päiväkodissa riittää; ryhmäkoot ovat suuria, henkilökunnalla poissaoloja, sijaisia vähän, työnantaja asettaa paineet laadukkaasta pedagogisesta varhaiskasvatuksesta ja vanhemmat asettavat painetta heidän kultajyviensä yksilöllisestä kasvattamisesta. Työtään rakastava ja siihen sitoutunut työntekijä asettaa itselleen tavoitteita sensitiivisyydestä, kiireettömyydestä, läsnäolosta, lapsen yksilöllisestä

huomioimisesta ja oppimisesta, arjen pyörittämisestä, asioiden järjestyksessä pitämisestä, suunnittelusta, perhetyöstä, moniammatillisesta yhteistyöstä, tiimityöstä, palavereista, vastaavuuksista, ohjausryhmistä... lista on loputon!

Mielestäni laadukkaassa varhaiskasvatuksessa pitäisi olla kysymys lapsen kasvun ja kehityksen tukemisesta yksilöllisesti eikä mistään liukuhihnatyöstä, josta aina joku on pois ja sanotaan, ”kyllä te pärjätte!”

Kyllä! ”Kyllä me pärjäämme, hyvin taikka huonosti”, niin kuin vanha työkaverini aina sanoi. Mutta onko ”pärjääminen” riittävää turvaamaan laadukkaan varhaiskasvatuksen saati lasten ja henkilökunnan hyvinvoinnin?

Toivoisin tämän opinnäytetyön avaavan henkilökunnan katsomusta ymmärtämään, että varhaiskasvatuksessa asioita voidaan tehdä toisin ja miettimään mikä on tärkeää ja mikä ei. Toivoisin tämän tutkimuksen avaavan myös asioista päättävien ihmisten silmiä onko prosentit, tilastot ja rahan säästäminen tässä maailmassa ne asiat, jotka ratkaisevat vai voisiko tärkeämpää olla esimerkiksi ihmisten jaksaminen, inhimillisuus, ilo, läsnäolo ja elämästä nauttiminen? Nämä edellä mainitut eivät toteudu kovin kauan, jos kokoajan kiristetään tahtia. Ihmisistä tulee lopulta robotteja ilman iloa ja muita tunteita.

Toivoisin tämän tutkimuksen lisäävän myös varhaiskasvatus henkilökunnan tietoisuutta ja ymmärrystä kuvataideterapiasta ja kuvataideterapeuttisten menetelmien käytöstä, niiden hyödyistä sekä tuomista uusista työvälineistä varhaiskasvatuksen arkeen.

Kuvataideterapeuttiset menetelmät ”pakottavat” ihmiset perusasioiden äärelle. Siinä kyse on oikeasti kuuntelemisesta, turvallisesta läsnäolosta, rauhallisuudesta, kiireettömyydestä, on vain tämä hetki me ja taide. Tiedän, että kuvataideterapeuttiset menetelmät eivät ole ratkaisu maailman rauhaan, mutta sen avulla meistä jokainen voi ymmärtää itseään paremmin ja antaa ymmärrystä myös muille.

On todettu, että kuvataideterapeuttinen toiminta varhaiskasvatuksessa edistää lapsen psyykkistä ja emotionaalista kehitystä; tukemalla hänen itsetuntoaan, tunteiden tunnistamista ja niiden ilmaisua. Pienessä ryhmässä on mahdollisuus kokea tunteitaan ja ajatuksiaan turvallisesti ohjattuna. Lapsi saa varmuutta tekemiseensä ja oppii tekemään

valintoja ja päätöksiä. Ryhmässä hän saa myös kokemuksen jatkuvuudesta ja omasta pystyvyydestään. (Laine, Olsson, Peurala, Saine & Siivola 2012, 52.)

Otin opinnäytetyöhöni myös varhaiskasvatuksen perhetyön näkökulman, koska halusin tuoda myös sitä tunnetummaksi suurelle yleisölle. Usein perhetyö mielletään sosiaalitoimen alaiseksi työksi perheille, joilla on jo pahoja ongelmia. Varhaiskasvatuksessa perhetyö on mainio ennaltaehkäisyn muoto matalalla kynnyksellä, jota pitäisi kunnissa tuoda tunnetummaksi ja kehittää varhaiskasvatustyön rinnalla.

Opinnäytetyössäni kuvaan ensin hieman toimintatutkimukseni prosessia. Avaan lukijalle kuvataideterapian taustaa, määrittelyä sekä lasten kuvataideterapiaa. Kerron miten kuvataideterapeuttiset menetelmät sopivat myös varhaiskasvatuksen menetelmiksi ja valaisen lukijaa omista kokemuksistani, tuntemuksistani ja ajatuksistani, joita pitämäni taidekerhot omassa lastentarhanopettajan työssäni herättivät. Sivuan myös varhaiskasvatuksen taideopetuksen taustoja ja tapoja sekä avaan kyselyä Nokian varhaiskasvatushenkilökunnalle taidetyöskentelystä heidän omassa työssään.

Kerron kuvataideterapeuttisten menetelmien hyödyistä perhetyössä ja sen vahvistavana tekijänä aikuisen ja lapsen välisessä kiintymyssuhteessa sekä avaan lukijalle kyselyn tuloksia perhetyön järjestämisestä varhaiskasvatuksessa ja kuvataideterapeuttisten menetelmien tuttuudesta Nokialla ja kehyskunnissa. Työni loppupuolella kerron perheiden Taidekerhosta, jota pidin Nokian kaupungin varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän mahdollistamana Nokialaisessa päiväkodissa. Perheiden taidekerho kokoontui 9 kertaa syksyn 2014 aikana Nokialaisessa päiväkodissa. Esittelen lukijalle myös Taidekerholaisten upeita taideteoksia.

Lopuksi pohdiskelen opinnäytetyöni teon aikana heränneitä ajatuksia kuvataideterapiasta, taidekerhosta, perhetyöstä, kyselyistä, varhaiskasvatuksesta ja taidetyöskentelystä varhaiskasvatuksessa.

2. TOIMINTATUTKIMUSPROSESSI

2.1 Toimintatutkimus kvalitatiivisena tutkimuksena

Kvalitatiivisella eli laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan erilaisia tulkinnallisia tutkimuskäytäntöjä. Kvalitatiivista tutkimusta voidaan verrata väripalettiin. Jokainen tutkija tekee oman tutkimuksensa ja sekoittaa värit omalla, ainutlaatuisella tavallaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 165.) Sitä on vaikea määritellä selvästi, koska sillä ei ole teoriaa, joka olisi vain se omaa. Kvalitatiivisella tutkimuksella ei ole täysin omia metodeja, vaan tutkija voi käyttää yhdessä tutkimuksessa erilaisia metodeja. Tutkimussuunnitelmaa muutetaan joustavasti tutkimuksen edetessä. (Denzin & Lincoln 2000, 3.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen tyypillisiä piirteitä ovat kokonaisvaltainen tiedon hankinta, jossa aineisto kootaan aidoissa tilanteissa ja ihmistä havainnoiden. Tämä tarkoittaa usein tilan antamista tutkittavien henkilöiden näkökulmille ja kokemuksille sekä heidän ajatuksilleen ja tunteilleen. Laadulliselle analyysille on tyypillistä induktiivinen päättely, jossa pyritään tekemään yleistyksiä ja päätelmiä aineistosta nousevien seikkojen perusteella. Induktiivinen päättely tarkoittaa päättelytapoja, jossa yhdestä tai useammasta yksittäistapauksesta johdetaan yleistys. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara. 2009, 178.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen kohdejoukko valitaan tarkoituksen mukaisesti, välttämällä satunnaisuutta. Aineistona voi olla jopa yksi tapaus tai yhden henkilön haastattelu, koska tarkoituksena ei ole etsiä keskimääräisiä yhteyksiä eikä tilastollisia säännönmukaisuuksia. Kvalitatiivinen tutkimus on lajiteltu eri tutkimuslajeihin, joista toimintatutkimus on yksi tapa jäsentää ja rakentaa tutkimuksellista prosessia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara. 2009, 181.)

2.2 Toimintatutkimus

Toimintatutkimuksessa sekä tutkitaan että yritetään muuttaa vallitsevia käytäntöjä. Tutkimuksen avulla pyritään löytämään vastauksia esimerkiksi eettisiin tai ammatillisiin ongelmiin. Käytännöissä toimivia ihmisiä otetaan mukaan tutkimukseen aktiivisiksi osallistujiksi. Toimintatutkimukselle on tyypillistä käytäntöön suuntautuminen, ongelma-keskeisyys, tutkittavien ja tutkijan roolit aktiivisina toimijoina muutoksen prosessissa ja tutkittavien ja tutkijan suhteen perustana oleva yhteistyö. (Kuula n.d)

Tutkimuksessani halusin tuoda esiin kuvataideterapeuttisten menetelmien käyttöä laajasti varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyöni olen jakanut neljään osaan.

Kuvataideterapian viitekehyksessä kerron kuvataideterapian taustaa, menetelmiä ja terapian perustaa.

Varhaiskasvatuksen viitekehyksessä kerron taidekasvatuksesta varhaiskasvatuksessa, kuvataideterapeuttisten menetelmien käytöstä varhaiskasvatuksessa omien kokemusteni kautta, kerron varhaiskasvatuksen perhetyöstä sekä kyselyistä Nokian kaupungin varhaiskasvatus henkilöstölle, liittyen taidetyöskentelyyn heidän omassa työssään sekä Nokian kaupungin kehyskunnille kuvataideterapeuttisten menetelmien käytöstä heidän kuntiensa varhaiskasvatuksessa ja perhetyössä sekä perhetyön järjestämisestä varhaiskasvatuksessa.

Kolmanneksi kuvaan varhaiskasvatuksen perhetyössä pitämäni perheiden kuvataideterapeuttista ryhmää sen taustoja, teemoja, tavoitteita, kerhoja, kyselyjä sekä niiden analyysia ja tutkimustuloksia. Varhaiskasvatuksen perhetyön perheiden Taidekerhoa havainnoin ja kirjoitin siitä päiväkirjaa sekä perheet täyttivät ennen ja jälkeen taidekerhon kyselykaavakkeet, joissa kysymykset liittyivät heidän elämäänsä ja taidekerhoon.

Neljänneksi pohdin työtäni itseni ja oman oppimiseni, perheiden Taidekerhon, varhaiskasvatuksen perhetyön, kyselyiden, varhaiskasvatuksessa työskentelyn sekä varhaiskasvatuksen taidetyöskentelyn kautta.

2.2.1 Tutkimuksen eettisiä näkökulmia ja niiden toteutuminen omassa tutkimuksessani

1. Aineiston hankintaan ja tutkittavien kohteluun liittyvät seikat

Tutkimuksesta ei saa aineutua tutkittaville haittaa. Tutkittavien etu ja hyvinvointi on asetettava etusijalle. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara. 2009, 181.)

Tutkimuksessani ei aiheutunut tutkittaville haittaa. Oman työni ohella päiväkodissa pitämistäni Taidekerhosta ja Taidehetkestä kerron tutkimuksessani yleisesti toiminnasta omien kokemusteni kautta. Ryhmäläisiä tai päiväkotia ei mainita tutkimuksessa.

Varhaiskasvatuksen perhetyön perheryhmä kokoontui päiväkodissa sulkemisajan jälkeen, eikä heidän henkilöllisyytensä paljastunut ulkopuolisille. Tutkimuksessani käytän heistä nimitystä esimerkiksi äiti ja seitsemän-vuotias poika tai äiti ja neljä-vuotias poika.

Tilat ja materiaalit olivat turvallisia ja lapset toimivat aikuisen ohjaamina. Palkinnoksi osallistumisesta tutkittavat saivat viimeisellä taidekerhon kerralla pikkujoulujuhlan, joissa maalattiin, leikittiin ja herkuteltiin.

2. Tieteellisen tiedon soveltamista, käyttöä ja vaikutuksia koskevat kysymykset

Tutkittavilta pyydetään vapaaehtoinen suostumus. Tutkittaville tiedotetaan mistä tutkimuksessa on kysymys. Kun tutkimus suoritetaan koulussa, päiväkodissa tai jossain muussa instituutiossa tai organisaatiossa, lupa pyydetään myös tältä taholta. (Kuula n.d)

Kvalitatiivisen tutkimusotteen ohjaamana valitsin ensin aihepiirin, tunnustelin Nokian kaupungin mielenkiintoa lähteä mukaan tutkimussuunnitelmalla, jonka lähetin Nokian kaupungin varhaiskasvatuksen suunnittelijalle ja anoin tutkimukselleni kirjallisesti tutkimusluvan Nokian kaupungilta. (liite 1.)

Kyselyihin vastanneet henkilöt saivat tiedon tutkimuksesta kyselylomakkeessa olleessa selvityksessä. (liite 10 – 11.)

Oman työni ohella pitämäni Taidekerhot olivat opintoihini liittyviä harjoittelua, joidenka kuvaamisesta ja raportoinneista sain lasten vanhemmilta kirjallisen luvan käyttää materiaalia koulutöihini. Halusin tuoda ne myös opinnäytetyöhöni esimerkin omaisena toimintana.

Varhaiskasvatuksen perhetyön Taidekerhon tutkittaville perheille asiasta tiedotettiin kirjeillä, joissa kerrottiin mitä, missä, miksi, kenen kanssa ja kuka järjestää kerhon. (liite 2 – 3.) Tutkimukseen osallistuneilta perheiltä pyydettiin myös kirjallisesti tutkimuslupa. (liite 5.) Keräsin tutkimusaineistoa kyselyillä sähköpostitse sekä havainnoimalla ja dokumentoimalla pitämäni taidekerhoa. Asioista keskusteltiin myös ensimmäisillä kerroilla taidekerhossa. Taidekerhossa yhteisesti sovitut asiat vahvistettiin vielä sähköpostitse tutkittaville. (liite 4.) Roolini taidekerhossa oli osallistuva havainnoija. Havainnointini oli vapaata ja luonnolliseen toimintaan mukautuvaa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara. 2009, 209.)

3. Tieteen sisäiset asiat

Tutkimustietojen on oltava luottamuksellisia eikä tietoja käytetä muuhun kuin tutkittavan kanssa sovittuun tarkoitukseen. Tutkimuksen osallistujien henkilöllisyyttä ei paljasteta, eikä hänen henkilötietojaan tule säilyttää huolimattomasti. Tutkimusta varten kerätyistä tiedoista on huolehdittava myös tutkimuksen valmistumisen jälkeen. (Kuula. n.d)

Käsittelin tutkimuksessani tutkittavien henkilötietoja nimettöminä. Kyselyissä en mainitse vastanneiden päiväkoteja tai kaupunkeja vastauksissa. Päiväkodissa pitämistäni Taidekerhoista en mainitse henkilöitä tai päiväkotia. Varhaiskasvatuksen perhetyön perheryhmän tutkimusperheistä käytän yleisiä nimityksiä esimerkiksi äiti ja neljä – vuotias poika. Kaikissa Taidekerhoissa henkilöiden taidetöitä säilytettiin tutkimusprosessin ajan lukitussa kaapissa ja viimeisen kokoontumiskerran jälkeen työt annettiin tutkittaville kotiin. Perheryhmään osallistujat antoivat tutkimusluvan töidensä valokuvaamiseen ja opinnäytetyössä käyttämiseen anonymisti.

2.2.2 Toimintatutkimuksen luotettavuus eli validiteetti

Toimintatutkijan käyttämät menetelmät ovat lähinnä tulkinnallisia kuin empiiris-analyttisiä eli tosiasia aineistoihin pohjautuviamenetelmiä, koska tutkimuksen tarkoitus ei ole käyttäytymisen objektiivinen tutkiminen, vaan toimintojen kehittäminen ja sosiaalisen ympäristön muuttaminen. Tuloksia ei voida suoraan yleistää johonkin toiseen tilanteeseen. Toimintatutkimuksen aikana saatua tietotaitoa ei voida siirtää sellaisenaan

toisille, vaan tutkimusprosessi on omakohtaisesti koettava, jotta jokaisen oma kehittyminen olisi mahdollista. (Suojanen 2004.)

Laadullisen tutkimuksen validiutta nostaa tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta. Tutkimuksen tarkkuus koskee sen kaikkia vaiheita. Kaikki kerättävä tieto olosuhteista ja paikoista olisi kerrottava selvästi ja totuuden mukaisesti. Mahdolliset häiriötekijät, virhetulkinnat haastatteluissa sekä tutkijan oma itsearviointi kerrotaan tutkimuksessa tarkasti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara. 2009, Sivu 213.)

Kerron tutkimuksessani mahdollisimman tarkasti sen taustoista, toteuttamisesta ja siihen liittyvistä kyselyistä, tuloksista ja analyysistä.

3. KUVATAIDETERAPEUTTINEN VIITEKEHYS

3.1 Kuvataideterapian taustaa

Suomessa niin kuin muissakin maissa kuvataideterapian varhaiset vaiheet liittyvät psykiatristen sairaaloiden toimintaan. 1900-luvun alussa heräsi kiinnostus mielenterveyspotilaiden taideilmaisusta piilotajuksen mielen esille tuojana. Töitä alettiin kerätä ja säilyttää. Säännöllinen terapeuttinen taidetoiminta alkoi kuitenkin vasta 1950- ja 1960-luvuilla sairaaloiden oman henkilökunnan tai taiteilijoiden ohjaamana toimintana. (Hentinen & Mantere 2007, 26–27.)

Suomalaisen kuvataideterapian kenttä alkoi laajentua 1980-luvulla kansainvälisten kouluttajien ja heidän mukanaan tuomien erilaisten taideterapeuttisten suuntauksien myötä. Kun koulutuksen kenttä laajentui ja monipuolistui, taideterapeuttiset menetelmät alkoivat levitä sairaalaympäristöistä sovellettavaksi sosiaalialan, kuntoutuksen, kasvatuksen ja opetus aloille sekä muuhun ohjaustoimintaan. (Hentinen & Mantere 2007, 26–27.)

3.1.1 Kuvataideterapian määrittelyä

Opetusministeriön mukaan kuvataideterapia on luonteeltaan ennaltaehkäisevää, hoitavaa ja kuntouttavaa kasvatus- sekä sosiaali- ja terveysalan työtä. Se on taiteellisen ilmaisun käyttöä vuorovaikutuksessa. Tällöin kuva, asiakas ja terapeutti muodostavat kolmiosuhteen. Tavoitteet määräytyvät asiakkaiden tarpeiden ja elämäntilanteiden mukaan. (Hautala 2012, 11.)

Kuvataideterapeuttinen teoria on kehittynyt psykoanalyttisen teorian, taiteen ja psykologian teorioiden yhdistelmänä. Psykoanalyttisen ajattelun monipuolistuminen on uudistanut myös käsitystä luovuudesta ja luovan prosessin osuutta ihmisen kehityksessä on alettu näkemään uusista näkökulmista. Myös taiteentutkimus on laajentunut ja muovannut käsitystä ihmismielen tiedostamattomasta alueesta ja sen mahdollisuuksista luovuudessa. Kaikkien näiden yhteisvaikutus on lisännyt kuvataideprosessin ymmärrystä ja antanut suuntaa sen työskentelykeinojen kehittämiseksi. (Aulio, Girard & Laine 2009, 45.)

Kuvallisuuden tehtävät ovat ajan mittaan uudistuneet. Terapeuttia ei enää nähdä ”selvännäkijänä”. Kuva tuo viestiä mielen tiedostamattomista ulottuvuuksista, mutta ajatus, että kuva olisi kokonaan tiedostamaton tuote, on väistynyt. Tilalle on tullut ymmärrys, että kuva syntyy, toisin kuin unet, tietoisien ja tiedostamattoman yhteistyönä ja saa merkityksensä myös tilanteesta, josta se on syntynyt. Huomiota kiinnitetään enemmän kuvien avaamaan vuorovaikutukseen terapeutin ja asiakkaan välillä. (Aulio, Girard & Laine 2009, 46.) Taide toimii asiakkaan kokemusten ja vuorovaikutuksen konkreettisena esille tuojana, mutta myös terapeutin mahdollisena vuorovaikutuskeinona asiakkaalle. Terapeutti toimii asiakkaalle vuorovaikutteisena kanssakulkijana tämän tutkimusmatkalla itseensä. (Rankanen 2007, 35.)

Vastaanottaminen ja vastaanotetuksi tuleminen on tärkeitä hoitavia tekijöitä taideterapiaprosessissa. Siihen liittyy nähdyksi ja hyväksytyksi tulemisen kokemus yksin jäämisen ja eristymisen kokemuksen sijaan. Kuvataideterapiassa asiakas voi tulla nähdyksi terapeutin tai ryhmän silmin, mutta samalla nähdä myös itse oma työnsä ulkopuolisena katsojana. Kun hyväksyntä omaa kuvaa ja itseään kohtaan hiljalleen

lisääntyy myös muita voi alkaa näkemään sallivimmin silmin. Onkin tärkeää, että terapeutti ei salli katsottavan kuvan tuomitsemista oikeaksi tai vääräksi, hyväksi tai huonoksi vaan pyrkii pitämään kuvan avoimena erilaisille mielikuville. Myöskään kuvasta nousevia erilaisia mielikuvia tai näkemyksiä ei arvoteta vaan sallitaan niiden olemassaolo. Oman kuvan tai itsen nähdyn tuleminen voi antaa ymmärretyksi tulemisen ja läheisyyden kokemuksen asiakkaalle. Erilaisten tunteiden näyttäminen esim. häpeän, vihan, syyllisyyden voi muodostaa korjaavan kokemuksen tai olla ensimmäinen askel tunteiden tunnistamisessa ja tutkimisessa. (Rankanen 2007, 48.)

3.1.2 Terapian perusta

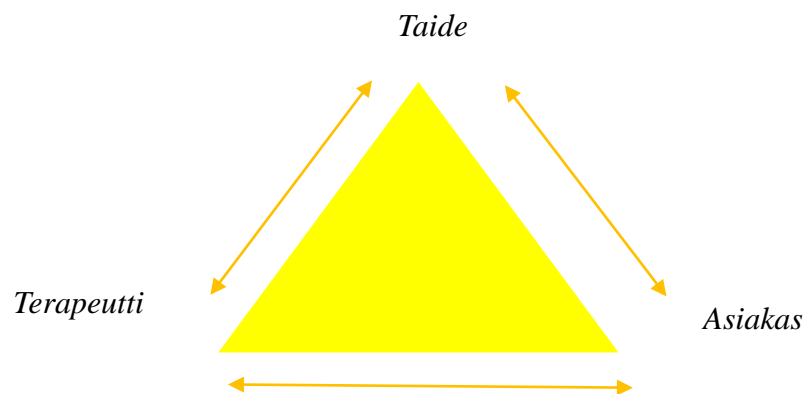
Terapiatyön kulmakivinä toimivat luottamus, transferenssi-ilmiö, kolmio-suhde ja terapeutit rajat. Kuvataideterapiassa tärkein asia on luottamus. Tutkimuksissa on huomattu, että terapeutin ja asiakkaan välisellä onnistuneella yhteistyösuhteella on suurempi vaikutus terapian tuloksellisuudella, kuin millään muulla yksittäisellä terapiamenetelmällä. Taideterapiassa kuva tuo terapeutin ja asiakkaan väliseen suhteeseen kolmannen konkreettisen ulottuvuuden. Terapeutin ja asiakkaan terapeuttinen suhde on terapian perusta, jonka varassa myös taideilmaisu tapahtuu. Terapeutti ja asiakas kulkevat ihmisinä rinnakkain yhteistä matkaa. Taideterapiassa terapeutti ei tiedä paremmin asioita tai mikä on oikein vaan kuvan äärellä voidaan yhdessä ihmetellä ja kysellä. Terapiatilanteen tulee olla aina henkisesti turvallinen. Merkittävää taidetyöskentelyn kannalta on terapeutin kyky ylläpitää yhteyttä toiseen ihmiseen myös hiljaisella tavalla taidetyöskentelyn aikana. Jotta ihminen pystyy heittäytymään omiin sisäisiin mielikuviinsa ja maailmoihiinsa hän tarvitsee varmuuden siitä, että joku on läsnä, joka kulkee hänen mukanaan. Terapiassa terapeutin tulee kyetä luomaan sellainen luottamuksen ja inspiraation ilmapiiri, jossa terapeutit muutokset asiakkaassa voivat tapahtua. (Hentinen, Rankanen 2007, 101–102.)

Kuvataideterapeutti luo oikeanlaisen tilan luovaan taideleikkiin turvallisilla ja selkeillä fyysisillä ja psyykkisillä rajoilla. Rajojen määrittely toimii sekä turvallisuutta lisäävänä, että rajatun alueen tutkimiseen houkuttelevana. Taidetyöskentelyssä rajaaminen herkistää aisteja ja luo mahdollisuuksia esteettisille näkemyksille. (Rankanen 2007, 35–39.)

Transferenssi-ilmiössä ihmisellä on taipumus siirtää varhaisempien ihmissuhteiden tunnekokemuksia tämän päivän suhteisiin. (Aulio, Girard & Laine 2009, 45.) Se voidaan käsittää prosessina, joka tarkoittaa tunteen tiedostamatonta uudelleenkohdistumista toiseen yksilöön. (Schaverien 2011, 222) Terapiassa tämä tarkoittaa asiakkaan tiedostamatonta tunteiden projisointia terapeuttiin, kun hänen menneisyydestään nousee vääristyneitä ja kesken jääneitä vuorovaikutustilanteita. Se saattaa näkyä asiakkaan puheessa, suhtautumisessa terapeuttiin ja tilanteeseen sekä kuvallisen työskentelyn tavoissa ja valmiissa kuvissa. (Aulio 2012, 155.) Transferenssi-ilmiö voi näkyä myös taantumisena, ihastumisena, suuttumisena, ahdistuksena tai miten asiakas käyttää taidemateriaaleja. Myös terapeutissa voi herätä vastatransferenssi, jolloin asiakas herättää hänessä voimakkaita tunteita (Malchiodi 2010, 62–63.)

Kuvataideterapian tavoitteina on kohentaa ja parantaa asiakkaan tietoisuutta itsestään; omaan kasvuun ja kehittymiseen liittyvistä mahdollisuuksista ja selviytymisestä sekä tukea asiakasta kaikenlaisten tunteiden ilmaisemisessa ja käsittelyssä. Erilaisten tunteiden esim. surun, kiukun, pelon, ilon, kaipauksen tai onnen tunnistaminen ja näiden tunteiden purkamisien kautta terapiatilanteissa asiakkaalle kehittyy itsetuntemusta. Tällöin myös paljastuvat ne tarpeet ja toiveet, jotka ovat tunteiden takana sekä tunteiden aiheuttaja. Tarpeiden tunnistaminen ohjaa asiakkaiden ajatukset aktiivisiin mielikuviin ja sen myötä toimintaan. Oivalluksien kautta kehittyy ongelmanratkaisutaito – voin ja pystyn muuttamaan elämäni suuntaa. Asiakkaassa tapahtuu muutos: passiivisesta sivustaseuraajasta kehkeytyy oman elämänsä asiantuntija (Hautala 2012, 14–15.)

Kuvataideterapeuttinen toiminta sisältää taideterapeuttisen toiminnan silloin, kun työtä tekee kuvataideterapeuttisen koulutuksen saanut henkilö. Työtä voi tehdä kunkin työympäristön ammattilainen, jolla on vankka kuvataideterapeuttisten menetelmien koulutus. Toisin kuin on totuttu kasvatus-, opetus- tai hoitokulttuureissa jatkuva arviointi ja tavoitteiden asettelu ei kuulu kuvataideterapeuttisten menetelmien kanssa työskenteleville. Sen sijaan keskitytään rajojen vaalimiseen, asiakkaan huomioimisen ja emootioiden tunnistamiseen ja käsittelemiseen. Tärkeää on kuvataideterapeuttinen kehys, johon kuuluu asiakkaan, kuvan ja terapeutin lisäksi aika, tila ja rajat. Terapeuttiset rajat tukevat asiakkaan, kuvan ja terapeutin välillä olevaa kolmiosuhdetta sekä sen luomaa vuorovaikutusta. (Hautala 2012, 10–15.)

Kaavio 1. Kuvataideterapian kolmiosuhde

Kuvataideterapian terapeutista vuorovaikutussuhdetta kuvataan terapeutin, asiakkaan ja taiteen muodostaman kolmio avulla. Kolmio antaa mahdollisuuden keskittää huomio yhdellä tai useammalla sivulla tapahtuvan vuorovaikutuksen laatuun tai koko kolmion muodostamaan tilaan. Kolmiosuhde kuvataideterapiassa toimii asiakkaan ja taiteen välillä, terapeutin ja asiakkaan välillä sekä terapeutin ja taiteen välillä. On mahdollista pohtia asiakkaan ja hänen taidetyöskentelynsä suhdetta, sen ilmaisua, laatua tai merkitystä. Toisaalta voi miettiä terapeutin lähestymistapaa ja suhtautumista taidetyöskentelyyn ja kuvien tarkasteluun sekä edelleen sen vaikutusta asiakkaaseen. Voidaan myös tarkastella asiakkaan ja terapeutin välistä vuorovaikutusta (Rankanen 2007. 36–37.) Vuorovaikutukseen vaikuttaa miten asiakas kokee terapeutin läsnäolon, millainen suhde asiakkaan ja terapeutin välille syntyy. Ryhmässä kolmioon lisätään vielä ryhmän jäsenten välinen vuorovaikutus. (Aulio, Girard & Laine 2009. 51.)

Kuvataideterapiassa kuvia ei tarvitse selittää, ne vaikuttavat meihin suoraan omalla kielellään. Taideilmaisu on suurempaa tai osuvampaa kuin sanoilla selittäminen. Taide tuo terapiaan mahdollisuuden sanattoman kokemuksen ilmaisuun sekä sen käsittelyyn ja jakamiseen. Elämän varhaisimmat kokemukset tai traumaattiset kokemukset jäävät kognitiivisen tietoisuuden ulottamattomiin. Kokemukset saattavat olla säilöttyinä visuaalisina muistikuvina tai kehollisina aistimuksina ikään kuin kehoomme kiinnittynyttä sanatonta tietoa. Aistimellisten muistojen käsittely ja niiden tietoisuuteen tuominen saattaa olla mahdollista ainoastaan taiteellisen työskentelyn avulla. Kuvia katsottaessa tai niitä työstettäessä muistoja nousee tietoisuuteen ja niille alkaa löytyä sanallista ilmaisua. Toisaalta niiden sisältämiä merkityksiä on myös mahdollista jäsentää

ja käsitellä sanattomasti taiteen keinoin. Muistojen konkreettinen kuvallistaminen voi tuntua turvalliselta, sillä se mahdollistaa kokemuksen käsittelyn materiaalisesti itsensä ulkopuolella. Taidetyöskentelyssä voi nähdä heijastumia omista ominaisuuksistaan. Itsensä peilaaminen kuviin tarjoaa muuttumisen mahdollisuutta. Taideteos heijastaa myös erilaisia elämäkokemuksia, itselle merkittäviä ihmisiä tai ympäristöjä. (Rankanen 2007, 42–43.)

3.2 Kuvataideterapia ja lapset

Lapsille piirtäminen, maalaaminen, muovaaminen ja rakentaminen ovat tärkeä osa kasvamista. Lasten työt ovat monimerkityksellisiä ja lapsi kertoo niissä omaa elämän kertaansa. Kuviin heijastuvat sekä valoisat että traumaattiset tapahtumat, toiveet, ihmissuhteet sekä lapsen persoonalliset erikoispiirteet. Kun lapsi luottaa, hän on kuvissaan rehellinen. Jos jokin tapahtuma on lapselle kovin vaikea lähestyä, sitä lähestytään varoen tai toistetaan monta kertaa, kunnes se on tulkittu tai lapsi on tehnyt siitä itselleen vaarattoman. Kuva helpottaa lasta, se antaa tarvittavan etäisyyden, se antaa turvallisuutta; hänen ei tarvitse vastata kysymyksiin tai kertoa kipeistä asioista. Kun vaikeita asioita voi lähestyä kuvan kautta, niitä voi ymmärtää ja hallita vähitellen. (Arajärvi 2002, 7–14.)

Ehdottoman, myönteisen huomion avulla kuvataideterapiassa saadaan korjaavia kokemuksia lapsen itsetuntoon ja käsitykseen omasta itsestään. Kun käsitys muiden ihmisten suhtautumisesta omaan itseen muuttuu positiivisemmaksi, on mahdollista, että lapsen empatiakyky toisia kohtaan muuttuu. Terapeutin tehtävä on luoda ilmapiiri, jossa taideilmaisu hyväksytään arvostelematta. On tärkeää myös viestittää, että luovan työn ei tarvitse olla esteettistä tai kaunista vaan sen tarkoitus on ilmaista ja paljastaa ajatuksia ja tunteita. Taideterapiassa myös vältetään arviointia ja luovan prosessin häiritsemistä itseohjautuvuuden, itsearviointin ja vastuullisuuden edistämiseksi (Malchiodi 2010, 83.)

Lapselle on ominaista tutustua ympäristöönsä kokeilemalla erilaisia materiaaleja jo ennen, kuin niistä kehittyy symbolisia kuvia ja leikkejä. Kuvan käytössä on olennaista, että kuva on ennen sanoja. Kuvan avulla on mahdollista tavoittaa hyvin varhaisia kokemuksia, joille ei aluksi ole sanoja. Kuvaa tehdessä sensomotoriset ja kinesteettiset

puolet ihmisestä ovat mukana ja lisäävät itsetuottamusta. Taidetyöskentely antaa lapselle uusia mahdollisuuksia ilmaista tunteitaan ja ajatuksiaan. Lähestymistapa kuvaan riippuu aina lapsesta. Kuvasta keskustellaan vertauskuvien avulla tai esittämällä lapselle selventäviä lisäkysymyksiä. Kuvan ymmärtämiseksi voidaan miettiä yhdessä kuvassa olevia tapahtumia, paikkoja tai hahmoja. Puhutaan mitä kuvassa tapahtuu, mitä tai miten sen erihahmot tai osaset ajattelevat, tuntevat tai toimivat. Lapsi voi miettiä miten hän itse asettuisi kuvaan tai mihin kohtaan hän itse itsensä samaistaa. Mielikuvat ovat tärkeitä ja ne yhdistävät lapsen persoonallisuuden eri puolia. Eheänä kokonaisuutena on helpompi kehittyä ja elää. Mielikuvat auttavat lasta suojautumaan erilaisilta sisäisiltä ja ulkoisilta ahdistuksilta. Kuvassa on mahdollisuus purkaa sisäisiä tunnetiloja ja elämän konflikteja. (Antila 2000, 15–17.)

Taidetyöskentelyn vaiheissa löytyy yhteyksiä myös leikkiin. Luovuus vaatii leikkillisyydelle ominaista joustavuutta ja uskallusta uuden kokeiluun. Leikillä on kyky peilata arkielämän kokemuksia ja luoda tunnetiloja, jotka ovat erillään ulkomaailmasta, mutta ovat silti yhteydessä siihen. Suhtautuminen itseensä, ihmisiin tai erilaisiin tapahtumiin voi muuttua, kun ongelmallisiin tilanteisiin siirretään leikissä kokemia ja harjoiteltuja joustavia ratkaisuja sekä erilaisia asenteita. Leikki lisää uteliaisuutta, spontaaniutta ja mielenkiintoa haasteiden selvittämiseen. Psykoanalyttikko Winnicott onkin kehittänyt leikitilan käsitettä taideterapeuttisen tilan ja kolmiosuhteen metaforaksi. Hänen mielestään jako sisäiseen ja ulkoiseen todellisuuteen ei riitä, vaan niiden lisäksi on olemassa välittävätila, jossa kuvitelmat ja todellisuus kohtaavat. Tila ruokkii taidetyöskentelyä ja luovuutta. Leikinomaisuuteen liittyvä molemminpuolinen joustava asenne mahdollistaa luovat kokeilut, jolloin syy- ja seuraussuhteita voi kyseenalaistaa ja testata kuin leikissä ilman, että se vaikuttaisi vahingollisesti todelliseen ulkopuoliseen maailmaan. (Rankanen 2007. 37–38.)

John Dewey'n kokemuksellinen oppimisen teoria soveltuu hyvin kuvataideterapeuttiseen oppimiseen. Hänen näkemyksensä mukaan taide toimii ja palvelee ihmistä kolmella tavalla:

1. Vuorovaikutuksen kokemisena
2. Taide jättää ihmiseen peruuttamattoman muutoksen kokemuksen tavoin
3. Taide palvelee oppijaa kokemuksena

Kokemisen oppisen prosessissa on tärkeää kokemuksen ymmärtäminen ja kokemuksen muuntuminen. Näiden kahden asian välisellä jatkumolla oppiminen ja toipuminen vaihtelevat tapahtumien konkreettisesta kokemisesta kuvan tekemisestä laajempaan käsitteellistämiseen tuetun teoksen analysoinnin ja tulkinnan kautta. Eli aktiivisessa kokeilussa koettua, taiteen tekemisessä koettua ja opittua, sovelletaan muihinkin elämän alueisiin. Esimerkiksi kuvan teosta saatua mielihyvää ja itsetunnon kohotusta testataan muun elämän oppimisen kohtiin. (Hautala 2012. 14–17.)

3.3 Kuvataideterapia ryhmässä

Ryhmäkuvataideterapiassa ymmärretään ja korjataan yksilöiden välistä vuorovaikutusta ryhmän sisällä. Ryhmän kokonaisuus muotoutuu sen jäsenten keskinäisistä suhteista. Ryhmässä on suhteessa itseensä, toiseen ja ryhmään. Näihin suhteisiin siirtyy varhaisempien ihmissuhteiden asetelmaa ja tunnelmaa. Siten on mahdollista tavoittaa ja muunnella epätydyttäviä vuorovaikutussuhteita nykyhetkessä ja kokea yhteenkuuluvuutta sekä erillisyyttä. (Laine 2008, 87.) Kuvataideterapeuttisen ryhmän vetäjän tehtävänä on luoda lapselle luottamuksellinen ja turvallinen ilmapiiri, jossa on helppo olla ja ilmaista kaikenlaisia tunteita. Terapeuttinen tila, jossa vetäjä on voimakkaasti läsnä ja kannattelee lapsen vaikeita tunteita ja hyväksyy lapsen omana itsenään. (Antila, 2000, 15–17.) Ennen ryhmän aloitusta on tärkeää selvittää ryhmälle tai/ja heidän huoltajilleen toiminnan periaatteet. Sovitaan materiaaliset ja ajalliset puitteet eli tapaamiskertojen tiheys, ajankohta, kesto, poissaoloista tai myöhästymisistä ilmoittaminen sekä luottamukseen liittyvät säännöt ja töiden säilyttämiseen liittyvät asiat. (Mantere 2007, 177.)

4. VARHAISKASVATUKSELLINEN VIITEKEHYS

4.1 Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa

Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa on askartelulle vahvat perinteet. Jo suomalaisen lastentarhatyön alkuajoista 1890-luvulta lähtien katsottiin, että askartelu kehittää lasta monipuolisesti ja on tärkeä osa lastentarhan ohjelmassa. Askartelua pidettiin tavoitteellisena toimintana ja osana työtoimintaa. Askartelun perustana olivat Friedrich Fröbelin näkemykset. Hänen kasvatus filosofiansa mukaan toiminnan oli edistettävä lapsen persoonallisuuden kasvua sekä fyysistä ja henkistä kasvua. Fröbelin saksankielinen käsite *Beschäftigung* viittaa suomalaista sanaa Askartelu laajemmin lapsen toimintaan, puuhaamiseen, askareisiin, harrasteeseen. (Rusanen 207, 79.)

Lastentarhanopettajaliitto nimitti 1960 loppupuolella toimikunnan, jolta pyydettiin selvitystä lastentarhojen kasvatus ja – opetustoiminnasta, eri toimintamuodoista, niiden tavoitteista ja menetelmistä, jotka olivat tuona aikana tyypillisiä lastentarhan joka päiväisessä toiminnassa. Toimikunta totesi, että lastentarhan kasvatus – ja opetustoiminta pohjautui kaikissa ikäryhmissä lapsi ja – kasvatuspsykologiaan. Toiminnan tavoitteena oli auttaa ja edistää lasten kokonaispersoonallisuuden myönteistä kehittymistä. (Hänninen & Valli 1986, 172.) Selvityksessään toimikunta käsitteli lastentarhojen luovaa toimintaa, eettis – sosiaalista kasvatusta ja uskontoa, kielellistä kehittämistä sekä intellektuaalista kasvatusta. Lastentarhan pedagogisessa toiminnassa korostettiin lasten luovuuden kehittämisen tärkeyttä. Tavoitteiksi asetettiin luovan lahjakkuuden ja yksilöllisten kykyjen, omatoimisuuden, mielikuvituksen, esteettisyyden, tunne-elämän ja sosiaalisuuden kehittäminen sekä itse luottamuksen vahvistaminen. Tavoitteisiin sisältyi myös karkeamotoriikan, muototajun ja värisilmän kehittäminen sekä tutustuminen eri materiaaleihin ja työtapoihin. Työskentelymuotoina olivat leikki, askartelu, liikunta, musiikki, dramatisointi ja nukketatteri. (Hänninen & Valli 1986, 173.)

Näin kertoo askartelusta Suomen lastentarhatyön ja varhaiskasvatuksen historia (Hänninen & Valli 1986, 174–175.): ”Askartelussa lapsi purkaa toimintatarmoaan, saa itseluottamusta, kokee onnistumisen ja loppuun suorittamisen elämyksen. Askartelu harjaannuttaa motoriikkaa, edistää käsitteiden muodostamista, keskittymistä ja kestävyyttä. Kun askartelutyön loppuun suorittamisen kannalta ovat ohjeet tärkeät, oppii

lapsi myös noudattamaan ohjeita. Opetuksen lähtökohtana on oikeiden työskentelytapojen opettaminen ja erilaisiin työskentelymateriaaleihin ja -välineisiin tutustuminen. Tavallisia askartelu muotoja ovat piirustus, vesivärimaalaus, muovailu, paperityöt, pujottelu, luonnonmateriaalityöt, jättemateriaalityöt, askartelukäsityöt, yhteistyöt ja ryhmätyöt.”

1980 valmistui valtioneuvoston asettaman kasvatustavoitekomitean mietintö, joka jakoi päivähoiton kasvatustoiminnan seitsemään sisältöalueeseen ja asetti kullekin alueelle omat tavoitteensa. (Ojala, 1993,186.)

Fyysinen kasvatus. Lapsen omaan terveyteen liittyvien perusasioiden omaksuminen, omatoimisuuteen pyrkiminen perushoito tilanteissa, päivittäisen liikkumisen turvaaminen, liikunnan ja toiminnan tuoman hyvän olon kokeminen

Sosiaalinen kasvatus. Tähän alueeseen kuuluvat mm. sosiaalisen kanssakäymisen ja yhteistyön harjoittelu ja niiden pelisääntöihin tutustuminen, yhteisvastuu, erilaisten mielipiteiden hyväksyminen ja ristiriitojen ratkaiseminen.

Emotionaalinen kasvatus. Lapsen myönteisen minä-käsityksen, itsetunnon ja terveen tahdon muodostumisen vahvistaminen, omien erilaisten tunteiden ilmaiseminen ja niiden hallinnan opettelu, avoimuuden ja toista kohtaan tunnetun kunnioittamisen ja myötätunnon kehittyminen ja vahvistuminen.

Esteettinen kasvatus. Lapsi oppii havaitsemaan, säilyttämään ja suojelemaan kauneutta luonnossa, taiteessa ja ihmisen rakentamassa ympäristössä, mielikuvituksen ja luovuuden rikastuttaminen ja tukeminen, eri taiteen lajeihin tutustuminen ja erilaisten ilmaisukeinojen kehittyminen.

Taiteella on keskeinen osuus lapsen tietoisuuden ja tunne – elämän kehittämisessä. Eri taideaineisiin tutustuminen tulisi tapahtua ensisijaisesti lapsen omasta toiminnasta saatujen kokemusten perusteella, edellyttäen, että taidekokemukset ovat riittävän monipuolisia ja lapsi saa ohjausta. Tavoitteena on edistää lapsen yksilöllistä luovuutta ja opettaa lasta ilmaisemaan itseään eri taidelajien keinoin.(Ojala 1993, 191.)

Älyllinen kasvatus. Lapsi oppii ruokkimaan tiedonhaluaan ja uteliaisuuttaan. Eri aistit, ilmaisu, ajattelukyky ja luovuus kehittyvät. Lapsi oppii omaksumaan uutta tietoa.

Eettinen kasvatus. Rakkauden ja vastuuntunnon kehittyminen ympäristöä ja luontoa kohtaan, hyvän ja pahan sekä oikean ja väärän tunnistaminen ja erojen selkiintyminen, kielteinen suhtautuminen väkivaltaan.

Uskonnollinen kasvatus. Lapsi oppii kunnioittavan suhtautumistavan uskonnolliseen vakaumukseen sekä hyväksyy erilaiset katsomustavat. (Brotherus, Helimäki & Hytönen 1994, 59–60.)

Varhaiskasvatuksen taidekasvatuksen tärkeimmät tavoitteet liittyvät yksilösuoritusten hiomisen sijasta lapsen itsetunnon kohenemiseen, sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen kehittymiseen, itse tekemiseen ja yhteisen ilon jakamiseen. (Kalliala 2012, 218)

4.2 Kuvataideterapeuttisten menetelmien käyttö varhaiskasvatuksessa

On todettu, että kuvataideterapeuttinen toiminta varhaiskasvatuksessa edistää lapsen emotionaalista ja psyykkistä kehitystä ja tukee hänen itsetuntoaan sekä tunteiden tunnistamista ja ilmaisemista. Pienessä ryhmässä lapsi tulee kuulluksi ja nähdyksi sekä hänet hyväksytään sellaisena, kun hän on. Lapsella annetaan mahdollisuus kokea tunteitaan ja ajatuksiaan turvallisesti ohjattuna pienemmässä ryhmässä. Hän saa varmuutta tekemiseensä ja oppii tekemään valintoja ja päätöksiä. Kuvataideterapeuttinen ryhmä toimii lapselle myös sosiaalistaitojen harjoittelupaikkana, lapsi oppii antamaan positiivista palautetta toiselle ja kuuntelemaan sitä muilta. Hän on osa ryhmää, jossa hän kokee olevansa oma erityinen itsensä. Varhaiskasvatuksessa lapsi hyötyisi eniten ryhmästä, johon hänellä oli mahdollisuus osallistua säännöllisesti monta kertaa tarvittaessa jopa vuosien ajan. (Laine, Olsson, Peurala, Saine & Sihvola 2012, 52.)

Kirjassa Kuva kantaa (Hautala & Hokkanen 2012) pohditaan kuvataideterapeuttisen menetelmä osaamisen hyödyntämistä varhaiskasvatuksessa näin; ”Lasten mielenterveys ja sen ongelmat ovat tulleet aikaisempaa enemmän julkisuuteen ja kasvatusalan ammattilaisten pohdinnan kohteeksi. Kuvataideterapeuttinen toiminta voisi olla eräs keino vaikuttaa lasten mielenterveyteen ja ennaltaehkäisevästi niihin liittyviin ongelmiin. Toiminnan toteuttaminen tavallisessa ryhmässä on haastavaa. Lisäksi ryhmien koot, aikataulut, tilat ja muut käytännön järjestelyt vaativat erillistä suunnittelua ja toteutusta. Mielestämme tämä edellyttää, että kasvattaja on kouluttautunut kuvataideterapeuttisen

menetelmän käyttöön. Eräs vaihtoehto toimintamalliksi olisi kiertävän kuvataideterapeuttisen lastentarhanopettajan toimet. Kiertävä kuvataideterapeuttinen lastentarhanopettaja pystyisi jakamaan työaikansa useammalle päiväkodille ja ryhmälle. Näin toiminta tavoittaisi useampia lapsia varhaiskasvatuksen aikana ja kasvattaja välttyisi mahdolliselta kaksoisroolin ristiriidalta.” (Laine, Olsson, Peurala, Saine & Sihvola 2012, 52.)

Marja Dahlström kuvailee kirjassaan Muodosta minuuteen luovuuden merkitystä pedagogiikassa. ”Taiteellinen työskentely harjaannuttaa lasta tuleviin oman elämäntilanteisiin ja ongelmiin. Lapsella on edessään materiaali, jota hänen täytyy työstää. Tehtävä ei onnistu jos lapsi ei pysty eläytymään materiaalin antamiin mahdollisuuksiin. Lapsi antautuu kokonaisvaltaisesti tehtävälleen ja prosessiin liittyville tunteille; kaikkine odotuksineen, pettymyksineen, yllätyksineen, uusine tahdonponnistuksineen ja lopuksi luomisprosessin tuomine syvine, ehjine tunteineen. Riippumatta siitä, miten korkeatasoinen tai vaatimaton aikaansaannos on ulkoisin mittapuun mitattuna, sen merkitys tekijälleen on arvokas” (Dahlström 1999, 19–22.)

Taiteellisen työskentelyn harjoittaminen voi lisätä lapsen ongelmanratkaisukykyä. Sisäisten kuvien luomisessa lapsi kehittää samalla monimuotoisesti omaa aktiivista kieltään ja mielikuvitustaan. Tämän päivän kasvatuksessa taiteen ja luomisen tärkeys korostuu, kun inhimillinen mielikuvituskyky ei enää elä niin vahvana satujen ja kertomusten sisäisten kuvien hahmottamisen perinteessä. Ulkoiset median tuomat vahvat mielikuvat valtaavat mieltä joka saattaa ajaa kielen köyhtymiseen ja kuvallisuuden vähentymiseen. Teknisessä peli- ja televisio maailmassa ärsykkeet ovat yksisuuntaisia ja mekaanisia, kun taas ihmisten väliset vuorovaikutukselliset leikit ja olemismuodot sisältävät vastavuoroisia tunteita (Seeskari 2005–2006, 36–43.)

4.3 Terapeuttisen ohjaajan roolista varhaiskasvatuksessa

Opintoihini liittyvänä harjoitteluna pidin työpaikallani päiväkodissa vuoden ajan Taidekerhoa 4 lapselle ja Taidehetkeä yhdelle lapselle. Tavoitteena oli lasten itsetunnon kohoaminen, voimaantuminen, tunteiden näyttäminen ja jakaminen, itseilmaisun lisääntyminen.

Varhaiskasvatuksessa opettaja on kahdessa eri roolissa kuvataideterapeuttisten menetelmiä käyttäessään; lastentarhanopettajan ja kuvataideterapeuttisten menetelmien ohjaajana. Se saattaa aiheuttaa ristiriitaisia tunteita. Kuvataideterapeuttisten menetelmien ohjaajalla olisikin hyvä olla mahdollisuus jakaa ajatuksiaan ja kokemuksiaan ulkopuoliselle taholle. ((Laine, Olsson, Peurala, Saine & Sihvola 2012, 51 – 52.)

4.3.1 Taidekerho

Taidekerho oli ryhmämuotoinen kerho taideterapeuttisin menetelmin, jossa lapset saivat oman halunsa mukaan tehdä taidetta. Ennen ryhmän alkua lähetin vanhemmille selvityksen ryhmästä ja pyysin myös heidän kirjallisen lupansa lasten osallistumiseen sekä luvan käyttää ryhmästä saamaani aineistoa koulutöissani. Ryhmä kokoontui viikoittain. Tapasimme noin vuoden ajan. Itselleni ryhmän pitäminen nostatti ensin voimakkaitakin tunteita. Lastentarhanopettajan roolista luopuminen ja ”terapeutin” rooliin hyppääminen siinä hetkessä ei aina ollut helppoa. Huomasin, että lapset haistelivat myös ”tuulen” kääntymistä alkuun. ”Terapeutin” roolissa haastavinta oli, että piti joka tilanteessa olla läsnä, rauhallinen, hyväksyvä ja kannustava. Kun lastentarhanopettaja nosti päätään vesiväri-vesien lennellen lattialle ja maalin roiskuessa seinään, niin ”terapeutin” piti laskea se alas ja hymyillä. Voi sitä sisäistä taistoa! Mutta se johti siihen, että aloin ajattelemaan sitä kuinka paljon lapsia yleensä rajoitetaan aikuisten laiskuuden takia. Jos joku ei haluta siivota jälkiä, niin ei voi sutatakaan. Tärkeään rooliin tässä nousee myös suojaessut ja vanhempien kanssa kannattaa sopia, että lapsilla on päällä vaatteet, jotka saavat suttaantua.

Äärimmäisen tärkeäksi asiaksi tässäkin tapauksessa tulevat tilat ja niiden moninainen käyttö. Varhaiskasvatusta järjestetään joka paikassa hyvin erilaisissa tiloissa ja niitä miettien lapset ja työntekijät ovat todella eriarvoisessa asemassa. Oman haasteensa kuvataideterapeuttisille kerhoille luovat myös päiväkodin omat, siivoushenkilökunnan aikataulut sekä muun henkilökunnan positiivinen asenne normaalista poikkeavaan toimintaan. Aluksi ryhmämme kokoontui ruokailutilassa, muiden lasten ollessa ulkona. Tila osoittautui kuitenkin huonoksi, koska jokaisella tuntui olevan tilaan jotain asiaa. Teinkin lopulta sellaisen ratkaisun, että raivasin henkilökunnan sosiaalitiloista tilan, johon saimme pöydät ja pari hyllyä ja siitä kehkeytyi oiva taidepaja. Muutimme myös

aikataulua niin, pidimme taidekerhon päiväuni aikaan, koska kerhossa olivat ryhmämme vanhimmat lapset. Paja oli nyt rauhaisassa paikassa päiväkodin yläkerrassa, pystyimme jättämään materiaalit näkyville ja tila sekä aika olivat sellaiset, ettei muilla ollut kulkua huoneeseen. Pajan vieressä oli päiväkodin kylmä vintti, johon veimme aina taidekerhon lopuksi lasten taidetyöt talteen lukollisiin kaappeihin. Näin varmistin sen, että lapset saivat kokemuksen siitä, että heidän työnsä ovat turvassa, niitä arvostetaan ja varjellaan.

Ryhmän toiminnan puitteet muodostuivat täsmällisistä aikatauluista ja yhdessä luoduista säännöistä. Ryhmämme kokoontui aina samalla tapaa, joka viikko samaan aikaan ja ryhmän rituaalit olivat samat. Aloitimme ryhmän istumalla piirissä ja jokainen sai kertoa kuulumisia. Oli mielenkiintoista huomata, että ryhmän edetessä jokainen lapsi kertoi joka kerta samankaltaisen kuulumisen, kuin hän oli kertonut edeltävilläkin kerroilla. Tuttu ja pysyvä kuuluminen oli ehkäpä turvallinen. Ryhmän säännöt sovittiin ensimmäisillä kerroilla: Toisia ei häiritä. Keskitytään omaan työhön. Jokainen saa tehdä mitä haluaa. Ollaan kohteliaita toisille.

Kuulumisten jälkeen lapset siirtyivät taidepisteisiinsä, jossa jokainen aloitti oman työskentelynsä. Ensimmäisillä kerroilla lapset kokeilivat erilaisia materiaaleja ja nauttivat siitä omassa rauhassaan. Materiaaleina meillä oli erikokoisia ja värisiä papereita, vesi- ja peitevärit, pullomaalit, väriliidut, vesiväriliidut, puukynät, tussit, lyijykyniä, liimaa, teippiä, saksia, mosaiikinpalsasia, pahvikiekkosia, pahvikartioita, paperisilppua, savea, muovailuvahaa yms.

Ryhmän edetessä työt alkoivat yhdistyä ja lapset leikkivät taidetoillaan yhdessä sekä erikseen. Tuli paljon yhteisiä aiheita, joita lapset pohtivat taidetoissaan itsekseen ja niitä pohdittiin myös yhdessä. Joskus meno äityi riehakkaaksikin, jolloin muistelimme yhdessä sääntöjä ja palasimme taas hetkeksi rauhallisempaan ilmapiiriin. Kerhon aikana lapsille muodostui oma porukka, jossa oli helppo kertoa harmittavia tai askarruttaviakin asioita.

Oli mukava huomata, että lapset nauttivat todella taiteen tekemisestä. Heillä oli aina ideoita ja ideat yhtyivät toisten ideoihin. Ryhmän jäsenet lähentyivät toisiaan ja myös ohjaajaansa. Lapset selkeästi huomasivat, että heistä ollaan aidosti kiinnostuneita ja heitä kuunnellaan, mikä näkyi taas siinä, että he avautuivat ja puhuivat enemmän.

Oma kokemukseni kerhon pitämisestä oli positiivinen. Minulla oli aikaa lapsille, olin oikeasti läsnä, kuuntelin ja annoin positiivista palautetta. Se, että minulla ei ollut kiire mihinkään oli aluksi outo tunne. Kerhon jatkuessa aloin todellakin nauttimaan tunteesta ”olla siinä hetkessä läsnä”, ja miettimään sitä, miten paljon nykypäivänä ehditään olemaan missään läsnä, kun aina kiirehditään johonkin.

Taidetyöskentelyn jälkeen lapset palasivat piiriin, jossa jokainen sai halutessaan kertoa työstään, tunteistaan, mielteistään ja ideoistaan jota työnteko herätti. Oli tärkeää, että toiset kuuntelivat, kommentoivat positiivisesti ja kehuvasti. Toisen työtä ei lähdetty analysoimaan vaan kerrottiin mitä itse siinä näkee, tuntee, kuulee, haistaa tai maistaa. Taidekerhon lopuksi siivottiin yhdessä tilat kuntoon ja vietiin taideteokset vintille lukittuun kaappiin.

4.3.2 Taidehetki

Taidehetki oli yksilöhetki, jossa tapasimme lapsen kanssa kahden kesken noin vuoden ajan. Niin kuin taideryhmässäkin esittelin ensin kirjallisesti toiminnan ja sen tavoitteet vanhemmille ja pyysin heiltä lupaa lapsen osallistumiseen sekä ainoiston käyttämiseen koulutöissani.

Paikkana oli sama taidepaja, kun ryhmälläkin ja aika oli myös päiväuniaika. Ensimmäisellä kerralla sovimme toiminnan puitteet ja kävimme käytettävän materiaalin läpi. Yksilötaidehetki oli yksinkertaisempi muodoltaan, mutta niin kuin taidekerhossakin aika, paikka ja samat rituaalit loivat turvalliset puitteet taiteen tekemiselle. Taidehetki alkoi oikeastaan jo siitä, kun hain pienen taiteilijan omasta ryhmästään ja kävelimme käsi kädessä jutellen taidepajaa kohti. Taidehetki muotoutui edetessään taiteilijansa näköiseksi. Vaikka materiaaleissa oli laaja kirjo suosituimpia olivat maalit ja vesi.

Lapsen tehdessä taidetta istuin vieressä ja kuuntelin ja katselin. Oli kertoja, kun juttelimme kovasti, oli kertoja, kun istuimme hiljaisuudessa. Tarinoita pulppusi syvältä mielestä; elämästä, kuolemasta, mielikuvitusseikkailuista, lomamatkoista, kotoa, vanhemmista, isovanhemmista, päiväkodista ja satuhahmoista. Tarinat koskettivat minua

kovasti ja mietin, kuinka paljon lapsilla onkaan annettavaa ja kerrottavaa meille, jos meillä on aikaa kuunnella.

Taidetyöskentelyn loppuun saattaminen alkaa jo toiminnan puolessa välissä, jotta asiakkaalla olisi aikaa ja tilaa kulkea kohti emotionaalisen intensiteetin vähenemistä ja siirtyä kohti integraatiota ja ryhmän lopetusta. Terapian edetessä loppua kohti sen aikana tuotetut työt nousevat usein uudelleen tärkeiksi. Taiteellisella tasolla tapahtuva lopetus sisältää yleensä aikaisemmin tuotettujen töiden uudelleen tarkastelua ja järjestelyä. Töiden uudelleen tarkastelu syventää asiakasta jättäen muistijälkiä kaikille ilmaisun tasoille, jotka auttavat taas uusien merkitystenyhteyksien muodostumisessa. Päätösvaiheessa työt saattavat vielä muovautua uudelleen. Samalla saatetaan käydä läpi monia tunteita, joita prosessin aikana on koettu, joihin pyritään nyt jo ottamaan etäisyyttä. Taidetyöskentelyn aikana syntyneitä oivalluksia verrataan ja liitetään omaan arkeen. Terapeutti tukee asiakasta tämän oivalluksissa, voimaantumisessa ja ongelmanratkaisutaidon lisääntymisessä. (Hentinen 2007, 171–175.)

Taidekerhon ja taidehetken lopettajaisina lapset pitivät lopputaidenäyttelyn, johon he kutsuivat vanhempansa. Taidenäyttely oli yksinkertaisuudessaan sellainen, että kaikki taidetyöt oli laitettu esille liikuntasalin lattialle. Sovimme lasten kanssa, että he saavat halutessaan esitellä vanhemmilleen jokaisen työnsä. Vanhemmilta toivoin etukäteen sähköpostitse kuuntelevaa läsnäoloa ja kauniita kehuja. Taidenäyttelymme onnistui hienosti. Lapset kertoivat hurjia tarinoita taideteoksistaan antaumuksella ja vanhemmat jaksoivat ihailla ja kehua. Oli onnesta loistavia silmiä ja punaisia poskia, kun perheet lähtivät taidenäyttelystä yhdessä kotiin lasten taidetyöt mukanaan.

4.4 Kysely Nokian kaupungin varhaiskasvatushenkilöstölle taidekasvatuksesta heidän omassa työssään

Laajensin tutkimustani kyselyllä Nokian kaupungin varhaiskasvatus henkilöstölle, (liite 11) jossa kyselin heidän työssään toteuttamastaan kuvataidetyöskentelystä; sen lapsilähtöisyydestä, tiloista, toteutuksesta tai terapeuttisuudesta.

Nokian kaupungilla on varhaiskasvatuksessa töissä noin 350, vastauksia tuli 7 kappaletta. Vastausten vähyyden vuoksi tutkimuksen tuloksia ei voi yleistää koskemaan koko Nokian kaupungin päiväkoteja ja vaan tulokset ovat suuntaa antavia.

Miten päiväkodissanne toteutetaan kuvataidetyöskentelyä? Vastauksista kävi ilmi, että taidetyöskentely varhaiskasvatuksessa riippuu paljon päiväkodista ja sen tiloista sekä henkilökunnan aktiivisuudesta ja suuntautuneisuudesta sekä lasten iästä. Toisissa päiväkodeissa taidetyöskentelyyn panostettiin paljon. Esimerkiksi erilaisilla taidepäivillä, jossa lapset saivat kokeilla hiilipiirustusta tai akryylilevylle maalaamista taiteilijan opastamana tai tekemällä paperimassatöitä, savitöitä tai värimaalausta. Myös värioppia oli tutkittu lasten kanssa väriympyrän, päävärien ja välivärien muodossa. Lasten kanssa oli sekoiteltu värejä yhdessä ja ihmetelty uusien syntymistä.

Päiväkodeissa oli järjestettyjä askartelu- ja taidepäiviä noin viikoittain, mutta vapaan leikkihetken aikana lapsilla on mahdollisuus piirtää tai maalata. Ohjatuissa hetkissä lasten kanssa maalattiin musiikin tahtiin, tehtiin yhteisiä kuvakollaaseja, opeteltiin uusia tekniikoita tai askarreltiin vuoden ajan mukaan.

Kuvataidetuokioissa saatettiin myös vierailla museossa katsomassa taidetta.

Materiaaleina päiväkodeissa käytettiin valmiita värityskuvia, paperia, kartonkeja, pahveja, pullovärejä, vesivärejä, liituja, puukyniä, tusseja, muovailuvahaa ja savea.

Ovatko lasten kanssa pidettävät taidehetket mielestäsi aikuislähtöisiä vai lapsilähtöisiä? Suurimassa osassa vastauksista ilmeni, että päiväkotien taidehetket ovat henkilökunnan mielestä melko aikuislähtöisiä; aikuiset antavat aiheen, kertovat

tekniikan, auttavat ideoinnissa, ja aloituksessa ja lapset toteuttavat. Vapaanleikin aikana lapset saivat tehdä omaehtoista taidetta.

Henkilökunta perustelivat ohjattua toimintaa sillä, että lapsi ei osaisi itse ideoida ja tarvitsee aikuisen vierelleen ohjaamaan sekä sillä, että lapsi pystyy käyttämään yhdessä opittuja uusia tekniikoita sitten omaehtoisessa työssään. Aikuisen läsnäolo koettiin tärkeäksi myös ohjaamaan lasta käyttämään saksia tai oikeanlaista kynäotetta. Aikuinen rooli koettiin merkittäväksi aiheeseen johdattajana. Vastauksista ilmeni, että toisissa päiväkodeissa lapsi sai valita, että toteuttaako taidetyöskentelynsä ohjatussa tuokiossa vai omaehtoisesti. Jossain päiväkodissa lapset ideoivat taidetuokioiden aiheet ja aikuiset miettivät sitten miten ne toteutetaan

Miten lapsilähtöisyys näkyy tai ei näy taidetta toteutettaessa? Kyselyyn vastanneiden mielestä lapsilähtöisyys näkyi päiväkodin taidetyöskentelyssä niin; että lapset saivat välillä tehdä erilaisista esille nostetuista materiaaleista taidetta oman halunsa mukaan, saivat pyytämällä taidemateriaaleja esiin, että he saivat tehdä omia suunnitelmia ja toteuttaa niitä, tai, että aikuinen antoi aiheen ja materiaalin ja lapset saivat toteuttaa aiheen haluamallaan tavalla. Lapsilähtöisyys korostui myös siinä, että taidetuotokset olivat kaikki erilaisia, jokaisen itsensä näköisiä.

Vastanneiden mielestä lapsilähtöisyys ei näkynyt silloin, jos aikuinen hyvin tarkasti suunnitteli ja valmisteli taidehetken, jos työt olivat puoliksi aikuisen tekemiä tai jälkeenpäin korjattuja. Jos seinällä roikkuu 20 samanlaista työtä tai aikuisella ei ole aikaa lapsen omaehtoisen taiteen ihailemiseen.

Onko päiväkodissa taiteen tekemiselle oma tila? Ainoastaan yhdestä vastauksesta ilmeni, että taiteen tekemiseen on päiväkodissa oma tila. Muuten taidetta tehtiin useimmiten ruokailutilassa, josta materiaalit oli aina kerättävä pois lopuksi.

Saavatko lapset tehdä päiväkodissanne taidetta oman halunsa mukaan? Kaikista vastauksista ilmenee, että lapset saavat tehdä taidetta myös oman halunsa mukaan. Työntekijät koettavat ruokkia lasten innostusta omiin juttuihin. Ilmenee, että lapset saivat mieluummin tehdä omaa taidetta ns. kuivilla materiaaleilla eli tusseilla, väriliiduilla,

puukynillä. Materiaalin, tietämyksen ja tilojen puute hankaloitti lasten taiteen tekemistä omaehtoisesti. Kesä koettiin mahdollistavan sotkevien asioiden tekemistä enemmän; ulkona maalaaminen, huovutus, savityöt.

Koetko, että taiteen tekeminen päiväkodissa on enemmän opetustilanne vai ns. terapeuttilinen tilanne? Miten se näkyy? Puolet vastaajista kokivat taiteen tekemisen päiväkodissa terapeuttiliseksi tilanteeksi ja puolet olivat sitä mieltä, että se on opetustilanne. Koettiin tärkeäksi huomata lapsi taidetyössä ja ihaila hänen tuotostaan. Tämän kysymyksen myötä muutamassa vastauksessa oli alettu ajatellakin taidetyöskentelyä enemmän terapeuttilisena tilanteena, jossa ollaan vuorovaikutuksessa, jutellaan, kerrotaan omista asioista; peloista, perhetapahtumista, mukavista muistoista. Muutamat vastanneet olivat huomioineet työssään, että lasten taidetoissa saattoi näkyä lapsen tunnetiloja ja, että vuosittain lasten töissä oli yhteisiä jatkuvia teemoja. Taiteen tekeminen opetustilanteessa nähtiin tärkeänä lapselle hienomotoristen taitojen opettelu- ja harjoituspaikkana; saksien käyttö, kynäote ja erilaisien tekniikoiden oppiminen. Joissakin vastauksissa ilmeni, että tilausta ja toivetta oli enemmän terapeuttilisen taiteen tekemiselle lasten kanssa, mutta tilan ja ajan puute koettiin sitä hidastavaksi ja estäväksi tekijäksi.

Haluaisitko muuttaa jotain? Mitä ja miten? Muutosta toivottiin eniten tiloihin: esimerkiksi enemmän vesipisteitä ja laskemistasoja. Monessa vastauksessa toivottiin päiväkotiin erillistä taidepistettä, johon materiaalit ja työt voisi rauhassa jättää ja niitä voisi sitten jatkaa. Toivottiin myös taidetyöskentelyn rikastuttamista ja uudenlaisia toteuttamismenetelmiä. Koettiin, että usein taiteen tekemisen ongelmat ovat aikuisen pään sisällä. Toivottiin myös koulutusta niin taiteen tekemisen menetelmistä, kuin terapeuttilisista tuokioiden pitämisestä. Vastauksista ilmeni myös toive lapsilähtöisyyden lisääntymisestä taidetyöskentelyissä. Eräässä vastauksessa oli jo alettu miettimään erilaisten vapaiden taidehetkien järjestämisestä lapsille.

4.5 Perhetyö varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen perhetyön lähtökohtana on tarjota varhaista tukea perheille. Palvelut voidaan tuoda perheiden ulottuville ennen kuin perheen ongelmat ovat vaikeutuneet. (Heinämäki 2004, 51.) Varhaiskasvatuksen perhetyö on matalakynnyksistä ja ennaltaehkäisevää perheiden kokonaisvaltaista tukemista eri elämäntilanteissa, ja se on suunnattu päivähoidossa oleville lapsille ja heidän perheilleen. Perheet ohjautuvat varhaiskasvatuksen perhetyöntekijälle päivähoidon henkilökunnan kautta tai omasta aloitteestaan. (Jaakkola 2012, 22 – 23.)

Perhekohtainen työ sisältää toiminnallisia menetelmiä sekä keskusteluja vanhempien ja lasten kanssa. Yhteistyötä voidaan tehdä myös perheen lähiverkoston ja moniammatillisen yhteistyöverkon kanssa. Perheen voi tavata esim. omassa kodissa, päiväkodissa tai neuvolassa. (Jutila 2012). Perhetyön työmenetelminä ovat erilaiset vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta tukevat ryhmät, vuorovaikutteiset ja voimaannuttavat keskustelut, toiminnalliset menetelmät kuten erilaiset vahvuuskortit, sekä kotikäynnit. Toiminnallisten menetelmien avulla tuetaan perheen voimavaroja ja tunnistetaan omia vahvuuksia. Yhteistyötä tehdään erityisvarhaiskasvatuksen, neuvolan, puheterapian, perhekeskuksen ja sosiaalityön, opetustoimen sekä erilaisten kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. (Nokian kaupunki 2015)

4.6 Kuvataideterapia perhetyössä

Perheryhmässä kaikki perheen jäsenet saavat puheenvuoron taideilmaisun kautta sukupolvesta riippumatta. Taideilmaisuus ilmaisukeinona asettaa kaikki perheenjäsenet tasa-arvoiseen asemaan terapiassa. Taideterapian avulla perhe oppii kommunikoimaan keskenään uudella tavalla sekä se edistää perheen keskinäistä viestintää. Taideprosessi paljastaa perheen keskinäisiä käyttäytymis- ja vuorovaikutusmalleja. (Riley & Malchiodi 2010, 428.)

Ryhmässä keskitytään muiden ihmisten kanssa taiteelliseen ilmaisuun, omiin ja muiden mielikuviin, tunteisiin ja ajatuksiin sekä omien ja muiden töiden ja kokemusten jakamiseen. Se on ihmiselle hieman epätavallinen yhdessä olemisen muoto, mutta juuri se tekee tilanteesta erityisen. Se avaa yhteyksiä sekä omien, että muiden ihmisten psyyken

alueille, alueille, jotka yleensä jäävät vaille huomiota. Omaan arkielämään liittyvissä ryhmissä omakohtainen kokeminen ja myöhemmin tapahtuva reflektointi voivat avata silmät näkemään itselle piilossa pysyneitä mahdollisuuksia ja potentiaalia. (Mantere 2007, 178.)

4.6.1 Kiintymyssuhde

Lapsella on synnynnäinen tarve kiinnittyä hoitajaansa, koska täysikasvuisen, kokeneemman ja viisaamman yksilön lähellä oleminen on lapselle hengissä säilymisen ehto. Koska pienellä vauvalla on aina lähellä joku aikuinen, se kiinnittyy aina johonkuhun myös laiminlyövään, etäiseen tai jopa vihamieliseen aikuiseen, jos parempaa ei ole tarjolla. Varhaisimmat vauvaa ja äitiä toisiinsa sitovat kiinnittymiselementit ovat sensoriset aistimukset, kuten tuoksut, ihokontaktit, kuulohavainnot ja rintaruokintaan liittyvät tuntemukset. Eräs kiinnityskäyttäytymisen muoto on itku, joka on luonteeltaan hälyttävä ja saa äidin lähestymään lasta. Myöhemmin vauva voi tuoda esiin kontaktinhaluaan hymyilemällä, jokeltelemalla ja saada niin äiti tulemaan luokseen sekä motoriikan kehittyessä hän voi itse lähestyä äitiä ryömimällä tai konttaamalla. Ihminen pelkää vaistonvaraisesti tiettyjä asioita, vaikka hänellä ei olisi kokemuseräistä tietoa niiden vaarallisuudesta. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi yksinolo, pimeys, ja äkilliset voimakkaat äänet. Nämä edellä mainitut asiat aktivoivat kiintymyssuhdekäytöstä, jolloin lapsi saattaa itseä, takertua hoivaajaansa ja pyrkii pysyttelemään aikuisen lähellä. Näissä tilanteissa vanhemman kyky tai kyvyttömyys auttaa lasta on avain asemassa syntymässä olevan sisäisen turvallisuudentunteen kannalta. (Sinkkonen 2003, 93–94.)

Siegel (1999, 67.) selittää kiintymyssuhdetta seuraavasti ” Kiintyminen on aivoissa synnynnäisesti toimiva tapahtumasarja, joka vaikuttaa motivaatio-, tunne-, ja muistitoimintoihin ja jäsentää niitä suhteessa tärkeisiin hoivaaviin hahmoihin”. Varhaislapsuuden kiinnittyminen jättää jälkensä aivoihin ja luo perustan elämän ihmissuhdemalleille. (Malchiodi 2010, 34.)

Lapselle syntyy turvallinen kiintymyssuhde, kun aikuinen vastaa lapsen tarpeeseen. Kun lapsi saa aikuiselta lohdutusta ja turvaa todellisissa ja toistuvissa tilanteissa. Kun taas lapsen kokemat negatiiviset kokemukset, kuten toistuvat hylkäämiset, varastoituvat

mieleen ja ilmenevät kaavamaisina käyttäytymismalleina, tunne-elämän vaikeuksina tai ruumiillisina oireina. Turvallisesti kiintynyt lapsi luottaa siihen, että vanhempi on tarvittaessa saatavilla, kun hän tutkii ympäristöään. Hän voi kokeilla rajojaan, eivätkä pienet vastoinkäymiset horjuta häntä. Turvaton kiintymyssuhde syntyy vähitellen, jos aikuinen ei vastaa lapsen hätään tai reagointitapa on epäjohdonmukainen. Lapsi etsii jonkin uuden tavan, joka saa aikuisen hoivaamaan häntä edes vähän. Turvaton kiintymyssuhde voidaan jaotella viiteen osa-alueeseen; välttelevä, ristiriitainen, jäsentymätön, kontrolloiva tai muulla tavoin turvaton kiintymyssuhde. (Hakamaa & Palovaara 2013.)

Välttelevä:	<ul style="list-style-type: none"> Lapsi on tyytynyt kohtaloonsa olla saamatta huomiota, hän yrittää pärjätä itseksensä ja on huomaamaton. Lapsen tunneilmaisu on estynyttä tai vähintään neutraalia, ja hän kätkee vihan ja surun sisäänsä sekä uhmaa rajoja.
Ristiriitainen	<ul style="list-style-type: none"> Lapsi hakee aikuisen huomiota ylidramaattisella itkemisellä, määräilemällä, valittamalla ja huutamalla.
Jäsentymätön	<ul style="list-style-type: none"> Lapsen tunnemaailma voi olla kaaottinen ja hänen on vaikea muodostaa tuntoa itsestään. Lapsi elää kaaoksessa, jossa tapahtumat ja asiat eivät ole hallittavissa ja hän on tunnereaktioiltaan hallitsematon. Kiintymyskäyttäytyminen voi näkyä ristiriitaisina toimintojen sarjoina, kaavamaisesti toistuvina toimintoina tai omituisina asentoina.
Kontrolloiva	<ul style="list-style-type: none"> Lapsen ja vanhemman roolit ovat kääntyneet päinvastaisiksi. Lapsi ohjaa vanhempiaan vihamielisesti, rankaisevasti tai huomiota hakevasti. "Lapsi voi olla paranoidinen, ahdistunut ja pelokas."
Muulla tavoin	<ul style="list-style-type: none"> Eroaa kaikista edellä mainituista kiintymysmalleista ja kaikkien muiden mallien sekamuodot luokitellaan tähän ryhmään. Lapsi voi esimerkiksi vierastilanteessa kääntyä vieraan henkilön puoleen, kun äiti palaa huoneeseen.

Kaavio 2. Turvattoman kiintymyssuhteenmallit (Hakamaa & Palovaara 2013.)

4.6.2 Kuvataideterapeuttiset menetelmät kiintymyssuhteen tukena

Neurotieteellinen tutkimus (Siegel 1999) on osoittanut, että varhaislapsuus ei ole ainoa elämänvaihe, jolloin voidaan luoda terve kiintymyssuhde. Näyttää siltä, että joitakin varhaisia kokemuksia voidaan muokata uudelleen ja korjata. Kuvataideterapia on yksi tutkimuksen kohteena oleva tapa luoda uudelleen terveitä kiintymyssuhteita. Tervettä kiintymyssuhdetta voi tukea terapeutin ja asiakkaan välisen suhteen kautta tai tukemalla perhettä vanhemman ja lapsen väliseen terveeseen vuorovaikutukseen. Taiteellisen toiminnan ei-kielelliset ulottuvuudet liittyvät varhaisiin suhteisiin, jotka ovat olemassa ennen, kun sanoista tulee hallitsevia. Siegel (1999) uskoo, että vuorovaikutusta vauvan ja hänen hoitajansa välillä ohjaa oikea aivopuolisko. Hän on laittanut myös merkille, että aivan kuten vasen aivopuolisko tarvitsee altistumista kielelle kehittyäkseen, niin myös oikea puolisko tarvitsee tunne-elämään liittyvää stimulaatiota kehittyäkseen kunnolla. Oikean aivopuoliskon toiminta ilmenee ei-kielellisillä tavoilla, kuten piirrettäessä kuvaa tai käytettäessä sitä tunteiden tai tapahtumien kuvailuun. Tämän ajatuksen mukaan taideterapialla voi olla tärkeä merkitys työstäessä tunne-elämään liittyvien häiriöiden ja kokemusten sekä kiintymyssuhteeseen liittyvissä asioissa. (Malchiodi 2010, 34–35.)

4.7 Kysely Nokian ja kehyskuntien perhetyön järjestämisestä varhaiskasvatuksessa sekä kuvataideterapeuttisten menetelmien käyttämisestä

Laajensin tutkimustani kyselyllä myös (Liite 12) Nokian varhaiskasvatuksen perhetyöntekijälle sekä ympäristökuntiin eli Pirkkalaan, Ylöjärvelle, Valkeakoskelle, Sastamalaan ja Tampereelle. Kyselyssä tiedustelin perhetyön järjestämisestä varhaiskasvatuksessa sekä kuvataideterapeuttisten menetelmien käytöstä ja tuttuudesta varhaiskasvatuksessa. Jokaisesta kunnasta tuli vastaus.

Toteutetaanko kunnassanne perhetyötä varhaiskasvatuksessa? Miten? Kehittäminen? Osassa kaupungeista ei ole varhaiskasvatuksen sisällä olevaa perhetyöntekijää. Varhaiskasvatuksessa perhetyötä tekevät varhaiskasvatuksen opettajat, hoitajat ja erityisopettajat oman työnsä ohella. Perhetyöntekijät / perheohjaajat toimivat lastensuojelussa tai perhepalveluverkostoissa. Perhepalveluverkon perheohjaajat

toimivat neuvoloissa, joissa heidän matalan kynnyksen toimintansa koskee vauvaikäisestä nuoriin asti.

Kahdessa kaupungissa on perhetyöntekijä varhaiskasvatuksen sisällä. Perhetyöntekijät toimivat yhteistyössä varhaiskasvatushenkilökunnan, varhaiskasvatuksen erityisopettajien ja vanhempien kanssa. He tekevät tarvittaessa kotikäyntejä, voivat olla mukana päiväkodeissa lasta koskevissa keskusteluissa. Järjestävät erilaisia koulutuksia vanhemmille ja varhaiskasvatushenkilökunnalle sekä vetävät ryhmiä erilaisten teemojen merkeissä. Varhaiskasvatuksen perhetyöntekijöiden tavoitteena on tarjota varhaista tukea vanhemmille matalalla kynnyksellä. Perhetyöntekijöihin voi ottaa yhteyttä, kun tulee pulmia lasten kasvatuksessa, omassa jaksamisessa tai perheen arjen pyörittämisessä. Lähetettä ei perhetyöntekijän puheille tarvita, mutta useimmiten yhteydenotto tulee varhaiskasvatusyksiköstä. Työskentely alkaa vanhemman / vanhempien tapaamisella, jossa kartoitetaan perheen tuen tarvetta, voimavaroja ja toiveita työskentelyä ajatellen. Joskus pelkät aikuisten tapaamiset riittävät, perhe saa jo niistä uusia ajatuksia ja toteuttamistapoja, mutta joskus useampi kotikäynti on tarpeen.

Perhetyöntekijöiden yhteistyö tahoja ovat varhaiskasvatusyksiköt, perhekeskukset, neuvolat, muut kaupungin perhetyöntekijät, seurakunnat, MLL, mielenterveystoimistot ja koulukuraattorit.

Vastauksista ilmeni, että perhetyöntekijöiden tulevaisuuden näkymiä ja toiveita työnsä kehittämiseen olivat, että he saisivat tarjottua erilaisia ryhmiä enemmän eri-ikäisille ja vastaamaan niitä erilaisiin tarkoituksiin. Toiveena olisi myös varhaiskasvatusyksiköissä paremmin näkyminen ja kaikille tutuksi tuleminen sekä työtaakan jakaminen ja tiimityöskentely.

Tutkimuksestani kävi ilmi, että perhetyöntekijöitä on varhaiskasvatuksen piirissä siis melko vähän ja työsarkaa hyvin paljon. Yksin työskentely laajalla alueella on haastavaa ja työntekijät kokevat riittämättömyyttä. Työntekijöiltä löytyy ideoita ennaltaehkäisevään työhön paljon, mutta työpari tai perhetyöntekijöiden tiimi olisi välttämätön työtaakan jakamiseen ja mittavimpien ja säännöllisten projektien läpi vetämiseen.

Ovatko kuvataideterapeuttiset menetelmät tuttuja työmenetelmiä kaupunkinne / kuntanne varhaiskasvatuksessa tai perhetyössä? Kaupungeissa kuvataideterapeuttisten menetelmien käyttö oli hyvin vähäistä eikä tietoutta ollut juurikaan. Yhdessä kaupungissa käytettiin avoimen perhekerhon yhteydessä kuvataideterapeuttisia menetelmiä sekä yhden kaupungin varhaiskasvatuksen erityisopettajalla oli kuvataidepsykoterapian opintoja, menetelmiä hyödynnettiin omassa työssä yksilö- ja ryhmähetkissä. Yhdessä kaupungissa taiteen terapeuttinen käyttö oli tuttua perhetyössä. Taidetta käytettiin sekä kotikäynneillä lasten kanssa että erilaisissa ryhmissä aikuisille ja lapsille. Tutkimuksessani selvisi myös, että kuvataideterapeuttiset menetelmät varhaiskasvatuksessa ja sen perhetyössä ovat vähän käytettyjä ja toisille aivan outoja. Taidetta käytettiin työnteossa ilman sen suurempaa kuvataideterapeuttista koulutusta.

5. TUTKIMUKSEN TOIMINNALLINEN OSUUS

5.1 Perheiden Taidekerhon taustaa

Järjestin syyskuussa 2014 Nokian kaupungin varhaiskasvatuksen perhetyön kanssa perheille teemallisen kuvataideterapeuttisilla menetelmillä toimivan Taidekerhon. Taidekerhoa mainostimme kaupungin perhekeskukselle, kuraattoreille sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajille sähköpostein ja toivoimme, että heidän kauttaan saisimme kerhoon perheitä. (Liite 2.) Myös perhetyöntekijä mainosti kerhoa asiakkailleen. Perheiden saaminen kerhoon osoittautui kuitenkin melko hankalaksi.

Saimme kerhoon kuitenkin neljä vanhempi- lapsi paria; äiti ja neljä-vuotias tyttö, äiti ja seitsemän-vuotias tyttö, äiti ja viisi-vuotias tyttö sekä isovanhempi ja seitsemän-vuotias poika. Kerhosta tiedotettiin perheille sähköpostitse. (Liite 3 ja 4.) Sähköpostissa kerroin kerhon aloituksesta, kulusta ja siitä, että kerho on opinnäytetyöhöni liittyvä. Pyysin perheiltä myös kirjallisen tutkimusluvan käyttää kerhosta saamaani materiaalia työssäni. (Liite 5.) Taidekerhossa käytettiin kuvataideterapeuttisia menetelmiä sekä theraplay-tyyppisiä vuorovaikutustehtäviä, joiden tavoitteena oli lisätä perheiden välistä vuorovaikutusta ja tukea normaalia kiintymyssuhdetta sekä kohottaa yksilöiden itsetuntoa ja lisätä pystyvyyden tunnetta. Vuorovaikutussuhteita, tunteiden näyttämistä ja

parien välistä yhteistyötä havainnoin päiväkirjamaisilla muistiinpanoilla, havainnoilla arjessa ja valokuvaamalla heidän töitään. Kerron siitä enemmän analyysia Taidekerhosta osiossa. Kerho kesti 10 viikkoa ja kokoontui Nokialaisen päiväkodin tiloissa; liikuntasalissa ja ruokalassa. Käytin kerhosta Taidekerho nimeä enkä Taideterapia-nimitystä, koska opintomme eivät anna meille valmiuksia toimia kuvataideterapeutteina vaan kuvataideterapeuttisten menetelmien ohjaajina.

Jokainen taidekerho alkoi hymynaamakyselyllä (liite 8), jossa jokainen sai nimettömästi kertoa tunteistaan sillä hetkellä. Kyselyn jälkeen siirryttiin piiriin odottamaan ryhmäläisten saapumista ja ryhmän aloitusta. Lapset istuivat aikuisten sylissä alkupiirissä. Minun roolini Taidekerhossa oli kuvataideterapeuttisen ohjaajan ja vetäjän rooli. Alkupiirissä kävimme läpi kuulumisia. Lapsilla oli yleensä kova polte taiteilemaan. Taiteilu aikaa oli noin tunti, jonka jälkeen palasimme piiriin. Perheiden taiteillessa istuin heidän lähettävillään seurailen, havainnoiden ja auttaen heitä tarvittaessa. Yhdellä kerralla lyhensimme aikaa hieman, koska edellisellä kerralla ryhmäläiset olivat saaneet työnsä valmiiksi jo aiemmin ja se aiheutti levottomuutta, mutta kerholaiset toivoivat kuitenkin tunnin aikaa jatkossa.

Taidetyöskentelyn jälkeen ryhmäläiset palasivat piiriin, jossa kaikkien työt pääsivät esille, jokainen sai omien halujensa mukaan kertoa omasta työstään, kommentoida positiivisesti toisten töitä tai kertoa omista tuntemuksistaan taidetyöskentelyn aikana. Kerhon lopputraditiona oli aina mehu ja keksi. Aikuiset saivat syöttää lapselle ja lapset saivat syöttää aikuiselle, vuorottelimme aloitusvuorojen kanssa. Keksin ja mehun jälkeen annettiin omalle parille isot halit ja kerrottiin kuinka tärkeä hän on. Kerhosta lähtiessä kaikki täyttivät vielä uuden hymynaamakyselyn kerhon jälkeisistä tunteista.

5.1.1 Theraplay kuvataideterapeuttisessa Taidekerhossa

Taidekerhossa oli myös theraplay-tyyppisiä elementtejä; yhdessä tekeminen, kehuminen, sylissä istuminen, toisen syöttäminen ja välittämisestä kertominen.

Lapsi tarvitsee toisen ihmisen kanssa leikkimistä ja mukavaa yhdessäoloa kasvaakseen onnelliseksi ja sosiaaliseksi ihmiseksi. Luomalla lapselle toistuvia erityisiä yhdessäolon hetkiä, rakentuu lapselle kokemuksia siitä, että häntä arvostetaan, hän on onnistunut ja merkityksellinen. (Salo & Tuomi, 56.)

Theraplayssa pyritään aktiivisesti mallintamaan samanlaista aktiivista ja läheistä vuorovaikutusta, joka syntyy luonnostaan vauvan ja vanhemman välisessä terveessä suhteessa. Tämän suhteen keskeinen sisältö on välittää lapselle kokemus merkityksellisyydestä, arvokkuudesta ja rakastettuna olemisesta. Kontakti luodaan fyysisen läheisyyden ja hoivan kautta tarjoten lapselle mielihyvän kokemuksia ja viestittäen keholle merkityksellisyyttä. (Suomen theraplay-yhdistys ry 2015)

5.1.2 Taidekerhon teemat

Teemakeskeisessä ryhmässä työskennellään tietyn asian, teeman tai ohjeen mukaan, teema voi olla terapeutin ehdottama tai se voi nousta ryhmältä alkukeskusteluista. Teemat helpottavat usein alkuunpääsyä ja antavat turvallisen rakenteen, jossa on mukana ohjausta terapeutti auktoriteettina. Sopiva teema auttaa ihmisiä ymmärtämään luovia prosesseja kontrolloidulla tavalla. Teeman ajatellaan myös yhdistävän ryhmää, kukin voi osallistua tavallaan, mutta olla silti osa prosessia. Teemakeskeinen työskentely sopii hyvin lyhyissä terapioissa ja ihmisille, jotka eivät kykene hyötymään analyyttisen ryhmän aiheuttaman ahdistuksen tutkimisesta. (Leijala 2002)

Omassa taidekerhossamme teemat (kaavio 3) olivat suunniteltu tukemaan perhettä vuorovaikutuksessa tuoden esille aiheita, joista parit saattoivat jutella tehdessään taidetta. Toisaalta teemat ja taidekerhon tilanne, jossa perheet tekivät taidetta pareittain yhdessä, oli omiaan vahvistamaan myös perheiden välistä kiintymyssuhdetta ja tunteiden ilmaisua.

Kaavio 3. Taidekerhon teemat perheryhmässä

6. TUTKIMUKSEN TOIMINNAN KUVAUS JA ANALYSOINTI

6.1 Taidekerhot

Meidän perhe

Ensimmäisellä kerralla taidekerholaisia selvästi jännitti, toiset myöhästyivät, toiset lähtivät aikaisemmin pois. Aloittelimme alkupiirissä jutellen kerhosta, tutustuen toisiimme ja käyden sääntöjä sekä käytäntöjä läpi. Lapset istuivat aikuisen sylissä. Aikuiset ovat hieman pidättyneitä ja odottavia. Lapset ovat innoissaan ”*Koska maalataan?*” Kerroin, että jokaisella kerralla on oma teemansa, jota parit saavat yhdessä työstää taiteilemalla ja juttelemalla omalla työpisteellään.

Parit vapautuivat silmin nähden, kun he pääsivät omille taidepisteilleen taiteilemaan. Toiset parit juttelivat yhdessä, toiset tekivät hiljaa vierekkäin istuen. Aluksi aikuiset ohjasivat voimakkaasti ja yrittivät pitää lapsia aiheessa kiinni. Toiset parit tekevät kummatkin oman työn, toiset parit tekevät yhteisen työn. Lopulta palasimme piiriin, jossa jokaisen työtä katseltiin yhdessä. Lapset halusivat kovasti kertoa mitä työssä oli, aikuiset olivat vaitonaisempia. Omaa perhettä kuvattiin: pariskunnalla ja heidän rakkaudestaan syntyneillä lapsilla, lasten kautta, jossa aikuiset olivat taka-alalla, tiiviinä kumppanuutena vanhemman ja lapsen välillä.

Kuvien katselun jälkeen aikuiset syöttivät lapsilleen muumikeksin ja mehua, sen jälkeen oli lasten vuoro syöttää aikuisia. Lapset ovat ensin hieman sitä mieltä, että he osaavat kyllä itsekkin syödä, että vauvoja syötetään. Mieli vaihtui kuitenkin äkkiä, kun lapset saivat syöttää aikuisia. Keksini jälkeen parit halusivat tosiaan ja kertoivat, kuinka tärkeä toinen on.

Kuva 1. Meidän perhe.

”Meidän perhe ulkona, ympärillä on kukkia ja aurinko paistaa”

Teemme yhdessä

Saimme uudet jäsenet kerhoomme äidin ja neljä-vuotiaan pojan. Tällä kertaa pois olivat äiti ja neljä-vuotias tyttö. Toisella kertaa tunnelma oli jo hieman leppoisampi. Juttelimme alkupiirissä kaikkien kuulumisia. Aikuiset kertoivat, kuinka ihanaa on, kun aurinko paistaa. Jaksaa paremmin ja se tuo hyvän mielen. Lapset kertoilevat, kuinka on mennyt koulussa ja päiväkodissa. Juttelemme vielä myös kerhon yhteisistä säännöistä ja käytänteistä. Lupasin lähettää käytänteistä vielä sähköpostin kaikille. (Liite 6.)

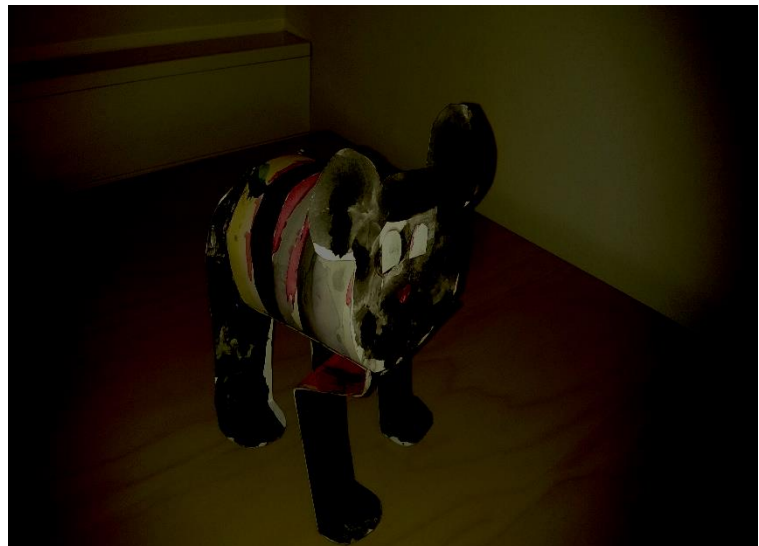
Parit lähtivät innokkaina taidepisteilleen, hakivat materiaaleja ja juttelivat mitä he yhdessä tekisivät. Kaikki päätyivät tällä kertaa yhteiseen paperiin, jota lähdettiin työstämään. Työtä tehtiin maalein, liituvärein ja askarrellen. Samalla jutusteltiin. Tunnin kuluttua palasimme piiriin, jossa pääsimme ihailemaan kaikkien taitetuotoksia. Katselimme töitä kaikessa rauhassa ja juttelimme. Parit kuvasivat aihetta näin; *”yhdessä pyöräillään, ulkoillaan, käydään uimassa, ruokaillaan, leivotaan, retkeillään ja askarrellaan.”* Eräs ryhmäläinen kertoi huomanneensa, etteivät he tee paljonkaan kaksin, vaan aina on muita mukana. Toinen ryhmäläinen kertoi heidän nyt askarrelleensa yhdessä pandakarhun, kun muuten yhdessä tekeminen jää vähemmälle (kuva.2).

Kerho lopeteltiin taas mehulla ja keksillä, nyt oli lasten vuoro aloittaa syöttäminen. Hieman soraääniä vielä kuului vauvojen syöttämisestä, mutta se vaihtui taas iloon, kun sai kaikella hellyydellä syöttää omaa aikuistaan ja sai myös itse keksiä aikuisen syöttämänä. Lopuksi halattiin paria. Toiset lapset antoivat myös minulle lämpimän halauksen.

Kuva 2.

Teemme yhdessä.

”Teimme nyt yhdessä pandakarhun, kun yleensä yhdessä tekeminen jää vähemmälle”

Parasta sinussa

Kolmannen kerran aloittelimme niin, että osa ryhmäläisistä oli myöhässä. Jutustelimme kuulumisia alkupiirissä. Perheet kertoivat nauttineensa aurinkoisista syyspäivistä. Toisilla oli ollut kiireitä eikä niin mukavia hetkiä töissä. Kasvoilta näkyi kiire ja väsymys. Kaikkien saavuttua juttelimme aiheesta ja sovimme, että taiteilu aikaa on tunti.

Parit lähtivät innokkaina taiteilemaan. Toisilla pareilla oli vapaammat kädet ja toisissa pareissa yritettiin pysyä tiukasti aiheessa. Kaikki juttelivat toisilleen kovasti ja miettivät parhaita asioita toisesta. Puheen sorinan lomassa kuulin irtonaisia lauseita ”kun sulla on niin kauniit silmät”, ”kun sää oot tommonen iloinen ja touhukas” ja ”tässä on onnen mansikoita, jotka rakastaa sua”. Kaikilla tuntui olevan mukavaa. Toisille toisen kehuminen oli selvästi helpompaa, kuin toisille. Hienoa oli nähdä, että kaikki kuitenkin yrittivät ja onnistuivat siinä.

Piiriin palattuamme omaa paria kuvattiin näin;

Lapsi äidistään, äidillä on sydän tulvillaan rakkautta ja äiti osaa herkutella. Äiti lapsesta, olet iloinen, fiksu, rakastava, reipas ja sinulla on hyvä mielikuvitus. Äiti lapsesta, olet reipas pikku maalailija ja aina iloinen. Lapsi äidistään, äidissä on parasta se, kun voi mennä yöllä sen viereen nukkumaan, kun pelottaa. Lapsi isovanhemmastaan, parasta on se, kun sinulla on pihassa vesiputous ja ihania kukkia. (kuva 3.) Isovanhempi lapsesta, parasta on se, kun olet niin taitava askartelija, hyvä rakentelemaan legoilla ja reipas kukkien kastelija

Kuva 3.

Parasta sinussa.

”Parasta on se, kun sinulla on pihassa vesiputous ja ihania kukkia.”

Minulle tärkeää

Äiti ja neljä-vuotias tyttö olivat ilmoittaneet lopettavansa taidekerhon muiden harrastusten takia. Muut tulivat kuitenkin innoissaan paikalle ja aloittelimme piirissä jutellen kuulumisia. Vettä oli satanut koko päivän ja se oli vetänyt aikuisten mielet mataliksi. Lapsia vesisade ei haitannut, päinvastoin Jatkoimme juttelua tunteista, joita taidekerho oli ryhmäläisissä herättänyt. Toiset kertovat, että tunteita on vaikea kuvata paperille. Keskustelimme vielä siitä, että taiteen ei tarvitse olla esittävää, eikä ryhmäläisten kannattanut ottaa painetta esittävydestä. Kannustin heitä heittäytymään ajatuksen vietäväksi ja antaa käden kulkea paperilla rauhassa. Taidetta ei tarvitse tehdä muille, kuin itselleen. Parin kanssa voi taiteen teon aikana jutella niistä tunteista mitä tuli mieleen.

Osa pareista valitsee oman paperin, osa pareista ottaa yhteisen. Toiset tekivät taidetta hiljaisina toiset jutellen yhdessä. Maalattiin, piirrettiin, leikattiin lehdistä kuvia, askarreltiin. Työn touhussa jutustellaan välillä kovaäänisemmin *”Lentokoneet on tärkeitä, kun me matkustellaan”, ”tää lentokone kuvaa matkaa etelään, teijän kakkoskotiin”* (kuva 4). *Välillä hiljempaa ”Mää tykkään susta”* ja kömmittää äidin syliin olemaan ihan hiljaa. Loppupiirissä kaikkien kuvat pääsevät esille ja näin ryhmäläiset kertovat heille tärkeistä asioista:

”On tärkeää olla oma itsensä ja tehdä sitä mitä haluaa.” ”Tärkeää on elämä ja sen kaikki värit, joita on monenlaista kaunista, heleää, tummaa, ei niin kaunista.” ”Tärkeää on vesisade ja kuraleikit. Luonto on tärkeää”, ”Tärkeitä on oma perhe, rakkaus, oma koti, aurinko, lämpö, rentous, erilaiset ihmiset ja kohtaamiset, leikkiminen”, ”Tärkeää on syksy ja syksyiset lehdet, omat lapset ja niiden kiinnostusten aiheet, laskettelu. Tärkeää on saada laittaa rakkaudella ruokaa ja auttaa sillä tavoin”, ”Tärkeää on huomata, kun aika ei riitä. Lomamatka on unelmista tärkein. Nyt ei ole aikaa, mutta unelmissa se elää”.

Kuva 4. Minulle tärkeää

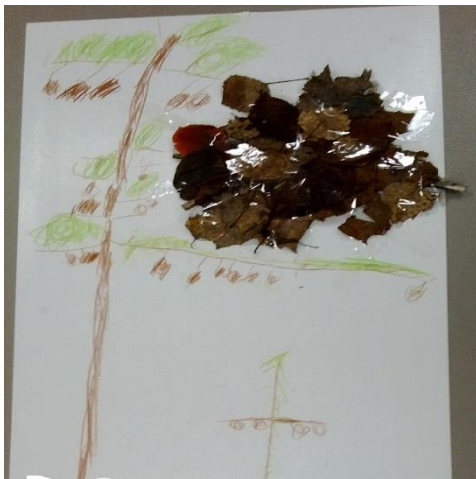
”Tärkeää on lentokone, jolla pääsee lomamatkalle mummun kanssa. Lentokoneeseen mahtuu äiti ja siskokin. Yhdessä lomaillaan, uidaan ja nautitaan.”

Paras paikka

Viidettä kertaa aloittelimme kahden viikon tauon jälkeen, koska oli ollut syysloma ja seuraavalla viikolla moni ollut sairaana niin päätimme siirtää kerhoa. Juttelimme syyslomasta ja sen puuhailuista. Loma oli mennyt kaikilla vähän liiankin nopeasti. Kylmentynyt syksy ja pimeys, vaikutti selvästi aikuisten mielialoihin laskien niitä. Lapset olivat innoissaan syyslomasta ja myös siitä, että oli päässyt syysloman jälkeen kouluun ja päiväkotiin. Tuntui, että aiheesta tuli heti kaikille selvä visio, koska parit lähtivät määrätietoisesti taidepisteilleen. Toiset lähtivät hakemaan ulkoa materiaalia, toiset tyytyivät esillä oleviin maaleihin, väriliituihin, lehtileikkeisiin ja muuhun askartelumateriaaliin. Toiset parit tekivät taidetta rupatellen, toiset hiljaa itsekseen mietiskellen. Loppupiiirissa parasta paikkaa kuvattiin näin;

”Koti on paras paikka varsinkin keittiö ja olkkari. Koti on turvallinen ja lämmin.”, ”Paras paikka on keittiö, sieltä kuuluu iloinen nauru ja puheenpulputus” (kuva 6.). ”Kotona on naamiaiset ja kaikilla on hauskaa”, ”Paras paikka on mökki järven rannassa, siellä saa olla rauhassa ja kävellä lasten kanssa metsässä.”, ”Paras paikka on pesä. Pesä on mun koti, jossa me asutaan perheen kanssa. Siellä minä pelaan isän pelejä ja äiti ja sisko siivoaa” (kuva 5.), ”Paras paikka on mökillä rannassa oleva keinu, josta näkee järvelle, jossa on usein sumua. Linnut laulaa, on rauhallista ja hyvä olla.”

Kuva 5. Paras paikka.

”Pesä on mun koti, jossa me asutaan perheen kanssa.

Siellä minä pelaan isän pelejä ja äiti ja sisko siivoaa”

Kuva 6. Paras paikka.

”Paras paikka on keittiö, sieltä kuuluu iloinen nauru ja puheen pulputus”

Silloin minua pelotti

Kuudennella kerralla äiti ja 7-vuotias tyttö olivat estyneet tulemasta, joten kokoonnuimme pienemmällä porukalla. Aloitamme juttelemalla alkupiiirissä kuulumisia. Parit jutustelivat jo paljon rohkeammin ja olivat alkaneet puhua keskenäänkin.

Aihe aiheutti jo alkupiiirissä keskustelua, mietimme yhdessä sitä, että omista peloista kannattaisi puhua paljon enemmän, niin ne lievenisivät. Parit lähtivät innokkaina taiteilemaan, ja juttelivat paljon. Yhtä paria puhututti kovasti pimeä ja sen pelko, toisen parin jutuissa vilahtelee ahtaat paikat ja avaruusoliot. On hieno kuulla, että aikuisetkin kertovat peloistaan lapsille. Pelot saadaan äkkiä paperille ja niistä jutellaan hetki, mutta kukaan pareista ei halua jatkaa työskentelyään kovin pitkään, vaan ovat valmiita jo ennen sovittua aikaa.

Loppupiiirissä nähdään värikkäitä ja hurjia taideteoksia;

"Pimeässä minua pelottaa, äänet ja varjot" (kuva 7.). "Kotipeikkoa pelottaa, vihaiset metsän eläimet"(kuva 8.). "Minua pelottaa avaruusoliot luolassa". "Minua pelottaa ahtaat. Pimeät ja kosteat käytävät", "Minua pelotti kerran ambulanssissa lapsen kanssa".

*Kuva 7. Silloin minua pelotti
"Pimeässä minua pelottaa
äänet ja varjot"*

*Kuva 8. Silloin minua pelotti
"Tässä on kotipeikko ja
sitä pelottaa pedot,
jotka asuvat luolassa"*

Minä haluaisin

Seitsemäs kerta aloitettiin taas alkupiirissä, jutustellen kuulumisia. Aikuiset kertoivat viikon olleen kiireinen, monella syysflunssa oli iskenyt ja he olivat sen takia nuutuneen näköisiä ja väsyneitä. Lapsia ei syksy tai pikku flunssat tuntunut haittaavan, he kertoilivat innokkaasti koulu – ja päiväkotipäivistään. Tällä kertaa aiheenamme oli ”Minä haluaisin”. Juttelimme aiheesta hetken piirissä ja sen jälkeen parit lähtivät taiteilemaan, lapset innoissaan, aikuiset nuutuneina.

Toiset mietiskelevät kauan aihetta ja alkavat sitten taiteilemaan. Koska joulukuukin on niin lähellä, monella lapsella kuulosti jo olevan mielessä joulupukin lista. ”*Mää haluaisin pöytäjäähkiekkopelin, jota me voitais isken kanssa pelata*”, kuuluu huikkaus työntouhun keskeltä. Pitkän mietinnän ja rauhallisen työtahdin jälkeen palasimme kaikki piiriin. Tänäpäin olin päättänyt, että katsellaan kaikkia taideteoksia samaan aikaan, jokainen saisi rauhassa katsella ja kommentoida, jos halusi. Lapset halusivat kuitenkin innolla kertoa listansa mitä he oikein haluaisivat.

Toiveita tuli jääkiekkopelistä ja keijuista, mutta myös viidakkomatkasta hurjien alligaattoreiden ja tiikereiden ja papukaijosten kanssa. Toivottiin metsän rauhaa, aurinkoa ja puolukoiden poimimista, rakkautta, aikaa, rauhaa ja kilttejä lapsia sekä kesää, kasvimaata, iloa, joulua, rakkautta, terveyttä, aurinkoa, taidetta ja sateenkaaria, (kuva 9.) valoa ja aikaa ystävien kanssa. Unelmointia oli myös kissan kehräyksestä ja harmitusta siitä, kun oli perheessä allergiaa, ettei se toteutunut. (kuva 10.) Juttelimme unelmista ja niiden tärkeydestä ja siitä miten ne voisivat toteutua.

Lopuksi keskustelimme myös taidekerhon loppumisesta ja siihen liittyvistä lopettajaisista. Kerroin, että voisimme pitää pienen taidenäyttelyn, jossa jokaisen työt leviteltäisiin esille päiväkodin ruokalaan ja jokainen saisi niitä rauhassa katsella ja kierrellä. Lapset olivat toivoneet monta kertaa, että menisimme päiväkodin leikkiaukiolle leikkimään, joten päätimme, että viimeisellä kerralla sen teemme.

Kuva 9. Minä haluaisin

"Tätä minä toivon: kesää, kasvimaata, iloa, joulua, rakkautta, terveyttä, aurinkoa, taidetta ja sateenkaaria"

Kuva 10. Minä haluaisin "Toivoisin kehräävää kissaa sekä sitä, että voisin vaellella metsässä, istua ja olla hiljaa syöden puolukoita ja juoden teetä"

Matka sinun kanssasi

Kahdeksannen kerran aloitimme kuulumisien vaihdolla piirissä. Aikuisten väsymys ja nuutuneisuus, ei ollut viikossa lähtenyt vaikka flunssa olikin jo helpottanut. He kuitenkin jaksoivat jutella ja kuunnella toisten juttuja. Lapset kertoivat mitä hurjempia päiväkotit – ja koulujuttuja innoissaan. Minä ryhmän ohjaajana olin siirtynyt syksyn kuluessa pikku hiljaa enemmän taka-alalle ja kerholaiset olivat alkaneet juttelemaan ja miettimään yhä enemmän yhdessä. Kuulumisten jälkeen istuimme hetken hiljaa ja pyysin, että kaikki kerholaiset miettivätkin matkaa, jota he olivat yhdessä kulkeneet kerhon ajan. Sen jälkeen he lähtivät taiteilemaan. Yhteistä matkaa parit työstivät intensiivisesti; jutellen ja mietiskellen. Ryhmässä oli rauhallista ja hiljaista. Lopulta ryhmäläiset kertoivat yhteisestä matkastaan näin:

”Me seikkaillaan äidin kanssa viidakossa keltaisella jeepillä. Siellä on myös gorilla, villikissa ja orkidea”, sateenkaari kuvaa yhteistä matkaa täällä taidekerhossa”, ”Tässä on räjähtänyt väripommi, joka tuo kaikki värit maailmaan. Mummu kävelee värien päällä”, ”mukava muistella menneitä taidekerhoja, on ollut kivaa pojan kanssa askarrella”

Kuva 11. Matka sinun kanssasi. ”Sateenkaari kuvaa meidän yhteistä matkaa taidekerhossa”

Meidän voimaeläin

Ennen parien taidekerhoon tuloa oli paikallislehti käynyt haastattelemassa minua ja perhetyöntekijää taidekerhosta ja varhaiskasvatuksen perhetyöstä.

Perheiden kanssa oli sovittu, että heidän kuviaan saa kuvata, mutta heidän nimensä tai omat kuvansa eivät tulisi missään esille.

Viimeiselle kerralle olimme sopineet vähän muutakin ekstrakivaa. Varsinkin lapset odottivat viimeistä kertaa innolla. Ensin parit saivat katsella rauhassa kaikki vanhat työnsä, sitten oli määrä taiteilla, jonka jälkeen lähdettäisiin yhdessä leikkimään päiväkodin leikkiaukiolle ja lopuksi söisimme yhdessä iltapalaa. Parit katselivat kuviaan rauhassa ja palasivat sen jälkeen piiriin, jossa juttelimme tunteista, joita kuvat herättivät. Kuvat aiheuttivat ryhmäläisissä iloa, mukavia muistoja ja naurua, mutta myös haikeutta ryhmästä luopumisesta.

Viimeisellä kerralla pareilla oli tehtävänä maalata yhdessä heidän voimaeläimensä yhteiselle paperille. Materiaaleina olivat ainoastaan pullovärit. Aihe aiheutti ryhmäläisissä hilpeyttä, puheen pulputusta ja toimintaa. Jokainen pari lähti määrätietoisesti yhdessä toteuttamaan aihetta. Olin kotona miettinyt, että miten saisin yhdistettyä voimaeläimet yhteiseksi ryhmäksi ja olin päätenyt maalaamaan sydämen, jossa oli polku jokaista voimaeläintä varten. Teippasin sen lattiaan piirin keskelle sillä välin, kun parit maalasivat.

Lopulta parit saivat työnsä valmiiksi ja jokainen kävi liittämässä työnsä sydämeen. Kokosimme taideteoksen liikuntasalin lattialle ja ihastelimme sitä koko porukalla. Omista töistään parit kertoivat näin

”Tää on semmonen Rakkauspöngviini, joka tuo rakkauden voimaa kaikille”, ”Tässä on Norsu, joka on isoin ja vahvin kaikista. Norsu on menossa taidekerhoon. Yhdessä me ollaan vahvoja”, ”Leopardi loikkaa ja on tosi voimakas”, ”Karhu on metsässä syömässä puolukoita” (kuva 12.).

Kuva 12. Meidän voimaeläin. "Rakkauspingviini, joka tuo rakkauden voimaa", "Norsu, joka on isoin ja vahvin. Norsu on menossa taidekerhoon. Yhdessä olemme vahvoja", "Leopardi loikkaa ja on voimakas", "Karhu on metsässä syömässä puolukoita"

Taidetyöskentelyn jälkeen lähdimme porukalla päiväkodin leikkiaukiolle, jossa lapset saivat leikkiä rauhassa, rakennella majoja, ryhmiä tunneleista ja ajella pyörillä. Aikuiset juttelivat vapautuneesti lomareissuistaan, harrastuksistaan, joulusta ja muusta sellaisesta.

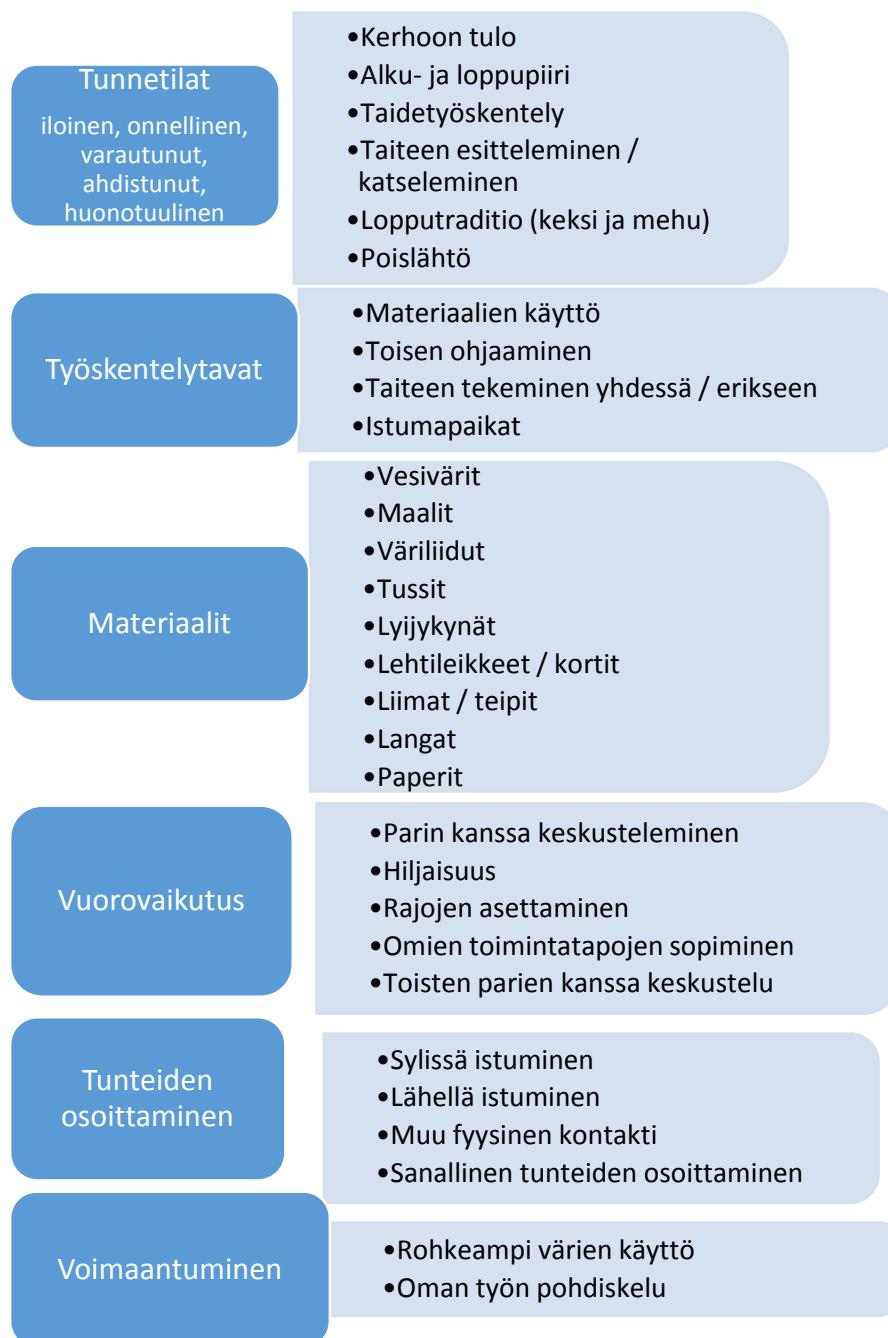
Kuvat 13. ja 14. Leikkiaukion riemuja

Lopulta iltamme päättyi yhteiseen iltapalaan ja ajatusten vaihtoon taidekerhon ajasta. Taidekerholaiset olivat hieman surullisia siitä, että taidekerho loppuu. Niin lapset, kuin aikuisetkin toivoivat tällaisia kerhoja lisää. Mukavia muistoja oli jäänyt yhdessä tekemisestä, taiteilemisesta ja yhteishengestä.

6.2 Taidekerhon analysoiminen

Taidekerhoissa käytin aineiston keruu metodina päiväkirjaa, havainnointia hetkessä ja hymynaamakyselyitä. Huomioin perheiden tunnetiloja, työskentelytapoja- ja materiaaleja, vuorovaikutusta pareittain ja perheiden välillä sekä parien välistä suhdetta ja tunteiden osoittamista sekä voimaantumista syksyn aikana. Alla olevassa kaaviossa (kaavio 4.) kuvaan eri aiheita, joihin kiinnitin huomiota ja avaan niitä yleisellä tasolla kaavion jälkeen. Katso myös hymynaamakyselykooste kaaviot 5. ja 6. sivulta 45.

Kaavio 4.

6.2.1 Analyysi

Taidekerhon alussa aikuiset olivat hieman jähmeitä ja jännittyneitä. Varsinkin ensimmäisillä kerroilla jännittyneisyys näkyi alku- ja loppupiiireissä hiljaisuutena ja varautuneisuutena. Ryhmän alkuun lapset myös selvästi hakivat paikkaansa oman aikuisensa katseen alta ja koittelivat rajoja. Ryhmän edetessä he huomasivat toiminnan menevän aina samalla tavalla ja rauhoittuivat hekin asian äärelle. Lapsissa jännitys ei näkynyt, he tulivat alusta saakka reippaina ja iloisia ryhmään ja kertoivat piirissä kuulumisiaan.

Aikuisten intensiteetti muuttui syksyn aikana paljon. Pikku hiljaa myös aikuiset kotiutuivat ryhmään, joka näkyi vuorovaikutuksen lisääntymisenä oman parin kuin myös ryhmäläisten välillä. Aikuisten olotiloihin ryhmässä vaikuttivat selvästi päivän tapahtumat, väsymys, sairaudet, pimeys ja ilmat. Lapset olivat iloisia ja innokkaita joka kerta. Harmitusta lapsissa näkyi ainoastaan joskus taidekerhon lopuksi, kun piti lähteä kotiin. Myös myöhäinen ajankohta näkyi väsymisenä.

Taidetyöskentelyn alkaessa tunnelma yleensä vapautui silmin nähden ja kaikki lähtivät hymyssä suin hommiin. Lasten työt olivat positiivisia, toiveikkaita, väririkkaita ja täynnä mielikuvitusta ja seikkailua. Aikuisten työt olivat kiinni tässä päivässä, arjen askareita, toiveita tulevaisuudesta tai unelmointia paremmasta. Vaikka asiat aikuisten töissä eivät olleet aina iloisia, kertoessaan omista töistään aikuiset olivat pääsääntöisesti melko neutraaleja tunteiltaan, koska lapset olivat mukana. Työt avautuivat hieman eritasoisesti lapsille tai toisille aikuisille. Viikkojen kuluessa tunteita uskallettiin näyttää hieman enemmän; osoittaa myötätuntoa, antaa positiivista palautetta toisen työstä, nauttia taiteen tekemisestä ja kertoa tykkäämisestä.

Jokaiselle parille muodostui omat traditionsa syksyn aikana. Parien taiteilutavat pysyivät lähes samana kerta toisensa jälkeen; toiset ottivat aina yhteisen paperin, toiset ottivat kummatkin oman, toiset ottivat aina lehtileikkeitä, toiset maaleja, toiset käyttivät kaikkia mahdollisia materiaaleja jokaisessa työssä. Aikuiset suosivat mielellään lehtiä ja niiden leikkaamista, samalla sieltä taisi tulla luettua hyvä ruokaresepti tai kakkuohje. Lapset olivat materiaalien monipuolisempia käyttäjiä. He kokeilivat ennakkoluulottomasti

kaikkea maaleja, tusseja, väriliituja, lyijykyniä, liimaa, lehtileikkeitä, Lapset eivät ujostelleet ottaa uusia tai outoja materiaaleja. Aikuiset olivat pidättyväisempiä kokeilemaan uutta. Taidetyöskentelyssä oli aluksi huomattavissa aikuisten voimakasta ohjaamista ja teeman puitteissa rajoittamista. Syksyn aikana se mielestäni väheni ja kaikilla oli enemmän vapaat kädet toteuttaa itseään. Mikä näkyikin loppua kohden värien voimakkaampana käyttönä.

Myös istumistraditiot säilyivät lähes samoin kerrasta toiseen; toiset parit istuvat aina vierekkäin, toiset aina vastakkain, mutta viikkojen vierieissä huomasin, että välillä toiset lapset viivähtivät aikuisen sylissäkin taidetyöskentelyn aikana. Piirissä lapsien oli tarkoitus istua aikuisten sylissä. Selvästikin toisille pareille sylissä istuminen oli luonnollisempaa, kuin toisille. Kerhon alussa sylissä istumisessa oli toisten lasten osalta huomattavissa suurta haastetta. Ryhmän edetessä nämäkin lapset kuitenkin alkoivat piipahdella aikuisen sylissä, vaikkeivat sinne jääneenkään istumaan koko ajaksi.

Lopputraditiostamme keksien ja mehun syömisestä tuli menestys ja varsinkin lapset odottivat sitä aina innolla. Selvästikin myös aikuiset nauttivat pienestä rauhallisesta hetkestä, jossa sai syöttää omaa lastaan tai tulla oman lapsensa syötetyksi. Syöttäminen antoi pareille mahdollisuuden nauttia toistensa läheisyydestä, mutta yhdisti samalla myös koko ryhmää huvittavuudellaan ja yhteisellä ilon aiheella. Myös loppuhalaamisesta tuli kymmenen viikon aikana luonteva tapa osoittaa toiselle kiintymystä.

Viimeisellä kerralla kerholaisten tunteet olivat herkässä ja ristiriitaisia. He kertoivat, että omien töiden uudelleen katselu toi mieleen muistoja ja hyvän mielen yhteisestä mukavasta matkasta. Lapsien ilmeet olivat hieman surumieliset ja he toivoivatkin, ettei taidekerho loppuisi vielä. Aikuisissa aistin hieman ehkä helpottuneisuutta kerhon loppumisen takia. Vaikka he olivat mielellään siellä käyneet, veihän se aikaa aina pois jostain muusta. Viimeisellä kerralla jutellessamme sain kuulla, kuinka mielellään ryhmäläiset olivat käyneet ja he olivat huomanneet kuinka tärkeää se oli lapsille ja heidän välisille suhteilleen.

6.3 Kysely ennen Taidekerhoa

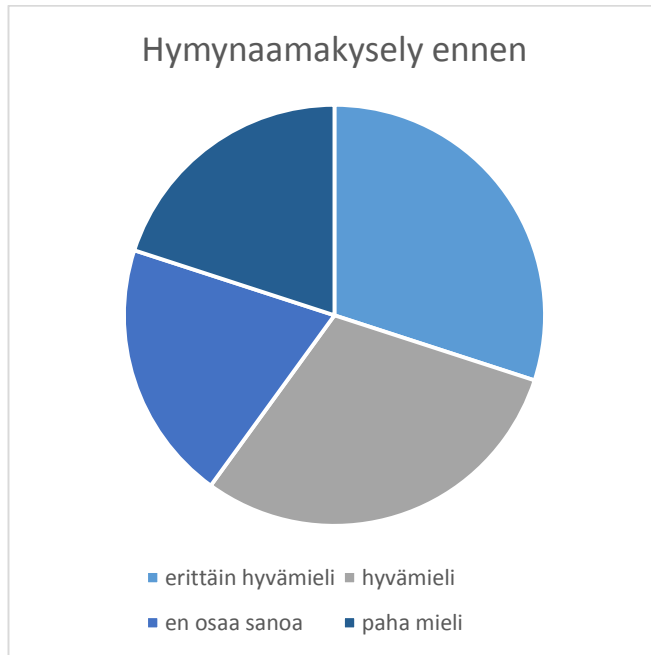
Ennen kerhon aloitusta lähetin perheisiin sähköpostitse kyselyt (liite 8) kartoittaakseni hieman heidän yhteisen ajan viettoa, välittämisen osoittamista, suhdetta taiteen tekemiseen ja toiveita kerhon suhteen.

Perheiden mielestä heillä oli tarpeeksi yhteistä aikaa, mutta osassa perheissä toivottiin myös lisää yhteistä aikaa lasten kanssa ilman kiirettä. Perheet kertoivat yhteisistä vapaa-ajan vietto tavoistaan, joihin kuului liikkuminen, marjojen poiminta, kotityöt, mökkeily, pelailu, askartelu, leikkiminen ja vieraisissa käynti. Välittämisestä perheet kertoivat osoittamalla hellyyttä halauksin, suukoin ja iltasatua lukemalla. Välittämisestä kertoi myös erään perheen yhteiset kuulumisen vaihto tuokiot sekä se, että perheessä tiedetään toisten menot ja yhteisistä säännöistä pidetään kiinni.

Perheet kertoivat myös suhteestaan taiteeseen. Suhde oli kaikilla arkipäiväinen suhde luovina kaaoksina kotona, lasten askartelemisena ja piirtämisenä. Joskin kerrottiin, että liian vähän lapset taiteilevat kotona. Perheiden toiveita taidekerhon suhteen olivat yhteinen aika ja harrastus lasten kanssa, lapsen itsensä toteuttaminen ja uudet askarteluvinkit kotiin.

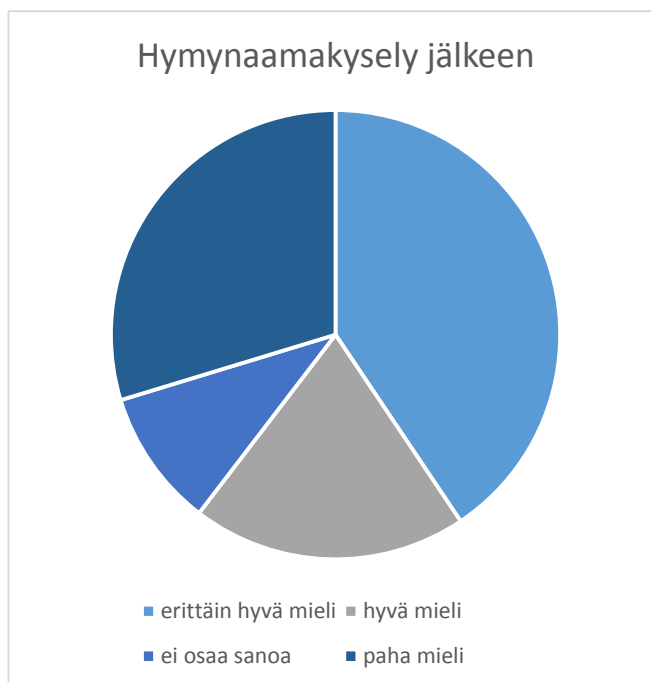
6.4 Hymynaamakyselyt Taidekerhossa

Perheet täyttivät hymynaamakyselyn (liite 9) joka kerta ennen ja jälkeen taidekerhon. Kyselyssä oli kuvattu hymynaamoilla mielentilat: erittäin hyvä, hyvä, en osaa sanoa tai paha mieli. Jokainen ryhmän jäsen rastitti mielentilansa mukaan oman lappunsa ja laittoi sen jälkeen paperipussiin. Kaavioista voi huomata, että ryhmäläiset tulivat ryhmään pääsääntöisesti hyvällä mielellä. Syksyn edetessä huomasin pimeyden ja kylmyyden vaikuttavan varsinkin aikuisten mielialoihin selvästi. Aikuiset tulivat taidekerhoon kiireisinä, väsyneinä ja nuhaisina. Lapset sen sijaan tulivat ilmasta huolimatta iloisella ja odottavalla mielellä valmiina taiteilemaan.

Kaavio 5. Hymynaamakysely ennen taidekerhoa

Taidekerhon jälkeisestä hymynaama kyselystä voi huomata, että ryhmäläiset lähtivät ryhmästä ristiriitaisissa tunneissa. Isoimpina lohkoina kaaviossa näkyvät erittäin hyvä mieli ja paha mieli. Useamman ryhmän jälkeen muutamat lapset ilmaisivat pahaa mieltä ryhmän loppumisen ja kotiinlähdön takia. Aikuiset taas olivat iloisia, helpottuneita ja rennompia lähteissään, kuin tullessaan.

Kaavio 6. Hymynaamakysely taidekerhon jälkeen

6.5 Kysely Taidekerhon jälkeen

Taidekerhon päättymisen jälkeen lähetin perheille loppukyselyt (liite 10) sähköpostitse. Kyselyllä halusin kuulostella perheiden tunnelmia taidekerhon järkeen. Oliko taidekerho vaikuttanut perheen välisiin suhteisiin, miltä heistä tuntui tehdä taidetta, olivatko he saaneet taidekerhossa uusia oivalluksia tai ideoita? Halusin kuulla myös vapaata palautetta.

Lähensikö Taidekerho sinun ja lapsesi välejä? Miten? Kaikki parit olivat sitä mieltä, että taidekerho mahdollisti heille rauhallisen kahdenkeskisen hetken oman lapsensa kanssa, josta sekä aikuiset, että lapset nauttivat. Monessa perheessä saatettiin tehdäkin paljon yhteisiä juttuja vapaa-ajalla, mutta kahdenkeskiset hetket ovat vähissä. Taidekerhossa oli aikaa jutella ja kuunnella ihan rauhassa toista ja sen myötä aikuisen ja lapsen välitkin lähenivät. Seitsemän-vuotiaan tytön äiti kertoi oivaltaneensa, kuinka tärkeää hänen lapselleen on olla ihan kahden kesken kaikessa rauhassa ja puuhata yhteistä juttua, kun yleensä puuhataan koko perheellä.

Onko sinun helpompi osoittaa välittämistäsi lapselle? Miten? Kaikki parit olivat sitä mieltä, että heidän on aina ollut helppo osoittaa välittämistä ja he ovat tehneet sitä aina sylittelemällä ja halaamalla. 5-vuotiaan tytön äiti kertoi hoksanneensa sen, että miten tärkeää on ihan vain keskittyä lapseen, eikä vaan aina tehdä toisella kädellä jotain muuta. Hän kertoi myös, että onkin ryhmän jälkeen muistanut paremmin huomioida ja kehua lastaan.

Saitko Taidekerhosta uusia ideoita perheesi vapaa-aikaan? Minkälaisia? Viisi-vuotiaan tytön äiti kertoi tajunneensa, että aina ei tarvitse keksiä niin kauheasti vapaa-ajan harrastuksia ja tekemisiä vaan voi tehdä yhdessä kotona rauhassa taidetta. Moni oli huomannut, että miten helppo lapsen kanssa on tehdä taidetta ja jutella samalla tärkeistä tai vaikeistakin asioista. Neljä-vuotiaan pojan äiti mietti sitä, ettei ollut edes ennen tiennyt, että lapsi nauttii maalaamisesta noin paljon ja nyt he voivat tehdä sitä yhdessä.

Miltä tuntui tehdä taidetta lapsesi kanssa? ”Taiteen tekeminen yhdessä oli mukavaa”, ”Tulin onnelliseksi, kun katselin lapsen intoa” kertoo seitsemän-vuotiaan pojan isovanhempi. Seitsemän-vuotiaan tytön äiti mietti, että ehkä yritti liikaa tehdä hienoa esittävää taidetta aiheen mukaan ja sen takia ajoittain tuntui hankalalta kuvata aihetta. Viisi-vuotiaan tytön äiti mietiskeli vastauksessaan, että olisi pitänyt vain

heittäytyä enemmän ja tarttua maalisuteihin ja jättää lehtileikkeet pois. ”Viimeinen kerta oli paras, kun maalattiin.” Hän toivoi myös, että olisi ollut kiva, jos olisi ollut taustamusiikkia, ”niin ei olisi tarvinnut miettiä kuuleeko joku puheita tai kuunnella toisten puheita.” Vastauksista ilmeni, että Taidekerho antoi kaikille uutta ajateltavaa.

Näin kommentoi seitsemän-vuotiaan tytön äiti miltä tuntui tehdä taidetta oman lapsen kanssa ”Joka kerta oli hieno kokemus. Ensimmäinen oli mieleenpainuvien, kun siitä kaikki alkoi ja tiesi, että monta kertaa on edessä. Onnellista oli se, kun tajusin, että meillä on samoja asioita, joita arvostaa: ihmisten erilaisuus, toisista huolehtiminen...”

Ajatuksia / oivalluksia, joita sinulla tai parillasi heräsi taidekerhon aikana? Ryhmän neljä-vuotias poika oli kertonut äidilleen, että haluaa sellaiseen leikkikerhoon, jossa leikitään samalla tavalla, kun taidekerhossa taiteiltiin. Keskityttäisiin vain yhdessä leikkimään. Muidenkin ryhmäläisten mielestä taidetta on kiva tehdä yhdessä, olla lähekkäin ja jutella rauhassa.

Vapaa palaute Taidekerhosta? Kaikki ryhmäläiset toivoivat lisää tämän kaltaisia aikuisen ja lapsen yhteisiä taideryhmiä, ettei aina olisi vain jumppa- tai liikuntaryhmiä. Ryhmäläiset olisivat ilolla tulossa seuraavaankin ryhmään. Monessa vastauksessa oltiin onnellisia siitä, että he saivat osallistua ryhmään ja saivat tällaisen kokemuksen lapsensa kanssa yhdessä. Joka viikko olivat niin aikuiset, kuin lapsetkin odottaneet keskiviikkoillan tuloa, että pääsevät yhdessä taiteilemaan.

6.6 Loppuyhteenveto Taidekerhosta

Loppuyhteenvetona voin todeta, että kymmenen viikon aikana huomioideni mukaan lapsien ja vanhempien vuorovaikutus parani niin oman parin kanssa, kun toisten parien kanssakin. Kiintymystä osoitettiin taidekerhossa omalle parille näkyvämmiin sekä positiivisen palautteen anto ja fyysinen hyvä pito lisääntyivät ja ryhmäläiset uskalsivat olla ryhmässä omia itsejään. Uskon, että normaali kiintymyssuhde sai eväitä jatkaakseen voimistumistaan. Parit selvästikin alkoivat näyttää tunteitaan enemmän toisilleen. He alkoivat myös keskustelemaan ja kuuntelemaan enemmän toisiaan ja muita pareja. Fyysinen kosketus oli heille luontevaa. Opittiin antamaan positiivista palautetta toisille ja vastaanottamaan sitä itse. Voimaantuminen ja itsetunnon kohoaminen näkyi myös, me-hengen syntymisenä, heittäytymisenä ja värien käytön lisääntymisenä. Taidekerhon

aikana huomasin, että aikuisten käyttäytymisessä ja vuorovaikutuksessa tapahtui selvästi suurempi muutos, kuin lapsien.

Oli myös hieno kuulla, että taidekerho oli antanut kerholaisille oivalluksia arkeen; Lapsille ei tarvitse keksiä hienoja harrastuksia vaan voi taiteilla yhdessä kotona, miten paljon yhteisiä ajatuksia löytyy lapsen kanssa, kun niistä alkaa keskustelemaan, miten tärkeää on olla lapselle läsnä hetkessä, eikä aina tehdä toisella kädellä jotain muuta, miten tärkeää lapselle on olla ihan vain kahden aikuisen kanssa.

7. POHDINTAA

On ollut hieno huomata, että valitsemaani aiheeseen on ollut helppo upota. Olen tehnyt opinnäytetyötäni kaikessa rauhassa ajan kanssa. Olen huomannut myös, että opinnäytetyöni teko on ollut minulle eräänlaista terapiaa, jossa minulla on ollut aikaa ajatella. Se on nostanut esille voimakkaita tunteita niin ahdistusta kuin iloa sekä paljon muistoja niin hyviä kuin huonojakin. Työni on nostanut myös ajatuksia uudistus mahdollisuuksista ja ajatuksia siitä miten haluan työitäni jatkossa tehdä. Opinnot ovat muokanneet minua ajattelemaan toisin. Mutta auttaako työni myös toisia ajattelemaan toisin? Haluan korostaa, että pohdinnassa esitetyt asiat ovat minun mielipiteitäni, tuntojani ja havaintojani, mutta olisi mielenkiintoista kyllä tietää mitä muut näistä asioista ajattelevat, miten he kokevat ne?

Opinnäytetyötä tehdessäni minussa on voimistunut halu oppia kuvataideterapiasta lisää. Toivon sydämestäni, että jonakin kauniina päivänä kuvataideterapeutin ammattitutkinto vakiintuu suomalaiseen yhteiskuntaan. Ei kalliina täydennyskoulutuksena vaan koulutuksena, johon jokainen asiasta kiinnostunut voi hakea. Toivon myös itse, että saan tehdä työitäni tulevaisuudessa kuvataideterapeuttisella työotteella tai jopa kuvataideterapeuttina. Opinnäytetyöni aikana usko kuvataideterapeuttisiin menetelmiin on syventynyt niin kuin myös halu tehdä työtä kuvataideterapeuttisin menetelmin jatkossakin.

Työn aikana olen kovasti pohtinut myös sitä, miten voin hyödyntää osaamistani jatkossa joka päiväisessä työssäni tai voisinko hyödyntää osaamistani laajemminkin? Miten

pystyn osoittamaan muille sen toimivuutta? Onko työnantajani niin rohkea, että uskaltaa lähteä hyödyntämään osaamistani?

Kuvataideterapiaan liittyvää kirjallisuutta lukemalla ja opinnäytetyötäni tekemällä minulle on avautunut voimakkaasti se, kuinka tärkeää varhaiskasvatuksessakin olisi ns. terapeutin taiteen tekeminen menetelmäopettamisen rinnalla. Sekä myös se, että miten tärkeää lapselle olisi saada tehdä taidetta kaikessa rauhassa, aikuisen hyväksymänä ja kehumana. Mietin sitä, kuinka menetelmien opettaminen on vuosien saatossa alkanut painaa päiväkodeissa enemmän. Onko syy erilaisissa testeissä selviytymisessä ja kouluvalmiuteen preppaamisessa?

Olen huomannut omassa työssäni, että mietimme usein kenen pitäisi vielä harjoitella saksien käyttöä ja kynäotetta, kuka osaa kuperkeikan tai hyppiä yhdellä jalalla. Työmme on selvästikin teknistynyt ja kliinistynyt kaikenmoisen osaamisen opettelussa ja sen mittaamisessa. Onko meillä liian kiire oppia? Taka-alalle jäävät helposti pehmeät arvot, joita lapsi tarvitsee kuitenkin enemmän selviytyäkseen elämästä ”hengissä”. Tunnetta, että hänestä välitetään, hänet huomataan, häntä kuunnellaan. Aikuinen on läsnä minulle ja hän hyväksyy minut juuri sellaisena, kun minä olen. Minulla on turvallinen kasvaa ja kehittyä.

7.1 Perheiden taidekerhosta

Opinnäytetyöhöni liittyvän perheiden Taidekerhon oli juurikin tarkoitus antaa osallistujilleen tunnetta välittämisestä. Tavoitteena oli aikuisen ja lapsen välisen vuorovaikutuksen lisääntyminen ja normaalin kiintymyssuhteen tukeminen sekä itsetunnon kohentuminen ja pystyvyyden tunteen lisääntyminen. Alkaessani suunnittelemaan taidekerhoa ajattelin, että kerholaisia tulee varmasti ovista ikkunoista, koska kaikki haluaa mukaan näin hienoon juttuun. Toisin kuitenkin kävi. Ryhmäläiset olivat kiven alla. Olin yhteydessä sähköpostitse varhaiskasvatuksen erityisopettajiin, koulukuraattoriin ja perhekeskukseen. Heidän kautta ei ryhmään saatu kuitenkaan yhtään perhettä. Miksi? Vastaukset jäivät arvailujen varaan, mutta onneksi taidekerho saatiin kuitenkin pyörytettyä käyntiin yksityishenkilöiden mielenkiinnon vuoksi.

Taidekerhoon ilmoittautui neljä perhettä, joista yksi jäi kahden kerran jälkeen pois, koska oli ajatellut, että taidekerhossa opetetaan taiteen tekemistä. Saimme tilalle onneksi innokkaan äidin poikansa kanssa. Ensimmäisillä kerroilla ilmoilla oli aikuisten epävarmuutta, mutta lapset olivat heti alusta saakka innoissaan. Oli hieno nähdä taidekerho viikkojen aikana, kuinka aikuisetkin rentoutuivat ja alkoivat nauttia lapsensa seurasta. Jokaisella parilla muodostui kerhon aikana omat juttunsa. Yhteistyö ja sen lisääntyminen oli hienoa katseltavaa. Parit juttelivat aiheesta, tekivät taidetta, etsivät materiaaleja, siivosivat ja kertoivat taiteensa tekemisestä muille yhdessä. Lapset nauttivat silmin nähdessä oman aikuisensa huomiosta ja aikuisilla oli aikaa sitä antaa. Istuttiin sylkkäin, taputeltiin, halattiin tai istuttiin vain vierekkäin. Kumpikin tiesi, että toinen oli siinä sinua varten. Oli myös mukava huomata miten ryhmäläiset alkoivat sulautua ryhmään, juttelemaan keskenään ja kehuaan toistensa töitä.

Olen huomannut asian aiemminkin kuvataideterapeuttisissa ryhmissä, mutta sama toistui tässä ryhmässä, kerholaiset yrittivät liikaa olla mieliksi muille. Koska ryhmässä annettiin teema, oli ryhmäläisten ”tehtävä” aiheen mukaista taidetta. On siis huomioitava tulevaisuudessa, että teeman antaminen saattaa rajoittaa taiteellista luovuutta.

Lapset eivät aiheista aina piitanneet, mutta aikuiset yrittivät heidät pitää siinä, joskus ehkä liikaakin. Ensimmäisillä kerroilla oli puhetta kerholaisten kanssa, että taiteen ei tarvitse olla esittävää, vaan annatte mennä vaan. Se oli kuitenkin vaikeaa. Mietiskelin miksi ihmisillä niin voimakas tarve tehdä asioita hyvin, hienosti, kunnolla ja toisten silmille sopiviksi. Tietysti tällaisessa ryhmässä, jossa on aikuiset ja lapset ei voikaan heittäytyä aivan tunteiden vietäväksi niin, kuin kuvataideterapeuttisessa ryhmässä, jossa olisi pelkkiä aikuisia. Ryhmän tavoitteena oli enemmän lasten ja aikuisten yhteistyön ja avoimuuden lisääminen. Tunteiden näyttäminen, niiden tunnistaminen ja niistä toiselle kertominen, sekä positiivisen palautteen antaminen ja sen vastaanottaminen.

Mielestäni ryhmäläiset avautuivat silmin nähdessä ryhmän aikana vaikka ryhmä kertoja olikin vain yhdeksän. Yksi ryhmäkerta jäi pois, koska kaikki ryhmäläiset olivat sairaina emmekä pystyneet korvaamaan kertaa päiväkodin joulukiireiden takia. Henkilökohtainen suosikki kertani oli ehkä ”Silloin minua pelotti”. Se puhututti ja yhdisti pareja ja ryhmää eniten. Piirissä ryhmäläiset juttelivat yhdessä peloista ja miten niistä pääsisi eroon. Lapset

kertoivat omista peloistaan, mutta myös aikuiset kertoivat. Mielestäni olikin hienoa huomata, että myös aikuiset uskalsivat kertoa peloistaan lasten edessä. Vaikka teema aiheuttikin paljon juttelua ja parit innoissaan lähtivät työstämään sitä, niin oli mielenkiintoista huomata, että pelot laitettiin nopeasti paperille ja se oli siinä. Parit olivat kaikki valmiina jo paljon ennen sovittua aikaa ja halusivat palata piiriin. Oliko syynä teeman ahdistavuus? Oliko piirissä helpompi olla, kun sai puhua peloistaan yhdessä ja nähdä, että toisillakin oli pelkoja?

Taidekerhon lopuksi oli mielestäni hienointa lukea taidekerhon jälkeisestä kyselystä löytyneitä hoksauksia perheiden arkeen. Ne osoittavat, että Taidekerho tyyppisten ryhmien pitäminen todellakin kannattaa.

Perheiden hoksauksia:

”on tärkeää tehdä kahdestaankin jotain, kun yleensä tehdään koko perheen voimin.”

”tärkeää on keskittyä pelkästään lapseen, eikä tehdä aina toisella kädellä muita hommia.”

”en tiennyt, että lapsi nauttii maalaamisesta noin paljon ja nyt voimme tehdä sitä yhdessä.”

”tulin niin onnelliseksi, kun katselin lapsen intoa!”

”onnellisinta oli se, kun tajusin, että arvostimme samoja asioita: ihmisten erilaisuus, toisista huolehtiminen...”

”olisi pitänyt vain heittäytyä enemmän ja tarttua maalisuteihin ja jättää lehtileikkeet pois. Viimeinen kerta oli paras, kun maalattiin.”

”yritin liikaa tehdä hienoa esittävää taidetta aiheen mukaan ja sen takia ajoittain tuntui hankalalta kuvata aihetta”

”haluan äidin kanssa sellaiseen leikkikerhoon, jossa leikitään samalla tavalla, kun taidekerhossa taiteiltiin. Keskityttäisiin vain yhdessä leikkimään.

”olen onnellinen siitä, että sain osallistua ryhmään ja sain tällaisen kokemuksen lapseni kanssa yhdessä.”

7.2 Varhaiskasvatuksen perhetyöstä

Minua kiinnosti kovasti myös varhaiskasvatuksen perhetyö ja halusin liittää kuvataideterapeuttisten menetelmien hyödyt myös perhetyöhön.

Olen työni aikana hieman tutustunut Nokian kaupungin varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän työsarkaan sekä työhöni liittyen kysellyt muiltakin kunnilta aiheesta. Tutkimusta tehdessäni selvisikin se, että varhaiskasvatuksen perhetyö on varsin moninaista. Joka kaupungilla oli hieman erityyppisiä ratkaisuja perheiden tukemiseen arjessa. Perhetyö tuntui olevan helpommin liitettäväksi sosiaalityön alle, mutta oli myös kaupunkeja, jossa varhaiskasvatuksen ja koulun perhetyöhön oli selvästikin herätty panostamaan.

Täytyy sanoa, että ylpeyttä omassa sydämessä nosti se, että itse satun olemaan töissä sellaisella kaupungilla, jossa varhaiskasvatuksen perhetyötä kehitetään jatkuvasti. Nokian kaupungin varhaiskasvatuksen perhetyöntekijä tekee innovatiivista työtä suurella sydämellä hakien koko ajan uusia toimintamuotoja ja yhteistyökumppaneita. Työsarka on iso yhdelle työntekijälle, mutta toivon mukaan perhetyön kehityskaari jatkuu tuoden kaupungille lisäresursseja.

Taidekerhon aikana huomasin, että kuvataideterapeuttiset menetelmät ovat oiva menetelmä lisäämään lapsen ja aikuisen välistä vuorovaikutus- ja kiintymyssuhdetta sekä yksilön itseluottamusta ja uskoa omiin kykyihin. Pienessä ajassa perheissä tapahtui jo monia tärkeitä arjenhoksauksia. Taidekerho oli oiva tapa perheille tutustua myös toisiin perheisiin ja saada vertaistukea. Taiteen äärellä ollaan parhaimmillaan avoimia, vastaanottavaisia ja se yhdistää. Ongelmaksi ilmeni se kuinka perheitä saadaan lähtemään toimintaan mukaan.

7.3 Nokian kaupungin varhaiskasvatushenkilöstölle suunnatusta kyselystä

Nokian kaupungilla on noin 350 henkeä töissä varhaiskasvatuksessa. Lähetin kyselylomakkeet 3 kertaa henkilöstölle sähköpostitse sain vastauksia 7 kappaletta. Mistä tämä kertoo? Täytyy tunnustaa, että olen itsekin useampaan kertaan deletoinut iloisia ja kiitollisia kyselyviestejä jonkun henkilön opinnäytetyötä koskien. Oma syyni oli vain se, etten enää jaksanut lukea yhtään enempiä sähköpostiviestejä. Useimmiten tilanne oli tämä; olin ollut jo puolen tuntia lapsiryhmästä pois selaten useimmiten mitättömiä sähköposteja, yrittäen ajatuksella vastata tosi tärkeisiin, täyttää erilaisia papereita, kirjoittaa lapsen kehitys huomioita tai arvioida syys- tai kevätkauden toimintaa. Pää oli jo valmiiksi täynnä erilaisia asioita, joita piti muistaa ja takaraivossa takoi huono omatunto ryhmästä poistumiseen. Tietäen että ryhmässä tarvittaisiin käsiä, jalkoja ja silmiä, koska joku oli taas sairaana eikä sijaista tänäänkään ollut, vaikka suunnitelmissa oli joulupiparien leipominen. Siinä tilanteessa yrität vai olla mahdollisimman nopea; hoitaa tärkeimmät, deletoida vapaaehtoiset kyselyt ja juosta takaisin.

Uskon, että moni varhaiskasvatushenkilöstöstä pystyy samaistumaan tähän olotilaan. Joten en yhtään ihmettele otannan minimaalisuutta, koska ikävä kyllä päiväkodeissa asiat ovat usein näin. Olen kiitollinen kuitenkin niille, jotka ehtivät nipistää kalliista ajastaan vielä sen 10 minuuttia.

Vastauksista selvisi, että taidetta tehtiin päiväkodista, tiloista ja sen henkilökunnan suuntautuneisuudesta ja kiinnostuneisuudesta riippuen enemmän ja vähemmän. Taidehetket olivat noin kerran viikossa ja ne olivat usein aikuislähtöisiä. Aikuiset kertoivat teeman, toivat materiaalit ja ohjasivat lapsia työssä. Huomattavissa oli myös kaipuuta lapsesta lähtevään omaehtoiseen työhön, johon esteenä koettiin tilan ja ajan puute. Monessa päiväkodissa lapset saivat tehdä taidetta omaehtoisesti vapaiden leikkihetkien aikana. Taidetta tehtiin yleisesti ruokailutiloissa, joista materiaalit ja työt piti kerätä pois heti teon jälkeen.

Kysymyksien aikana huomasin henkilökunnassa lisääntyvän ajatuksen terapeuttisista taidehetkistä ja niiden tärkeydestä. Tärkeänä koettiin myös hienomotoristaitojen oppiminen eli oikea saksi- ja kynäote. Todettiin myös, että aikuisen apua ja ohjaamista tarvitaan, koska kaikilla lapsilla ei ole omia ideoita tai kykyä aloittaa.

Tuntuu hienolta että lyhyen kyselyn aikana täyttäjät hoksaa itse, että taidetta voisi joskus tehdä toisinkin. Ei aina tarvita valmiita hienoja aikuislähtöisiä suunnitelmia ja teemoja. Joskus voi vain antaa materiaalit, rajat ja läsnäolonsa ja niin alkaa syntymään taidetta ihan uudella tavalla. Jokaisella lapsella on ideoista ja jokainen lapsi saa varmasti aikaan jotain. Kenenkään työ ei ole vähäpätöisempi, kuin toisen; ihan omasta ajatuksesta, koosta, näöstä, väristä tai materiaalista huolimatta.

Yhdessä vastauksessa oli todettu osuvasti, että yleensä taiteen tekemisen ongelmat ovat aikuisen pään sisäisiä ongelmia. Mielestäni se on täysi tosi! Heti pistää omassa sydämessäkin, kun ajattelen omaa työhistoriaani. Liian usein on tullut sanottua lapsille, että *”ei me nyt enää viitsitä maalata, kun pian lähdetään pihalle tai maalaillaan sitten toisella kertaa, kun nyt on vähän kiire”*. Usein tilanteissa on kyse kiireestä ja aikuisen laiskuudesta siivota jäljet, mutta myös päiväkodin arkea rytmittävistä toimista; siivoamisesta, ruokailusta, ulkoilusta. Elämä päiväkodissa näiden ”pakottavien” asioiden kanssa on nuoralla tanssimista ja loputonta sopimista.

Harmillista on se, että päiväkodit ovat tilojensa puitteissa niin eriarvoisessa asemassa. Uskon, että moni työntekijä toivoo muutosta työskentelytiloihinsa. Aina se ei ole mahdollista, mutta omassa työssäni olen todennut senkin, että taidepajan voi tehdä vaikka henkilökunnan sosiaalityötiloihin, jos työyhteisöstä löytyy seikkailuhenkeä ja äärimmäistä joustoa. Omassa tilassaan taidetta voi tehdä rauhassa, murehtimatta jokaista maalipisaran lentoa ja jättää tuotokset odottamaan seuraavaa kertaa, mutta esim. ruokailutilasta ne on siivottava aina jonkin asian takia pois.

7.4 Työskentelystä varhaiskasvatuksessa

Olen vuosia työskennellyt varhaiskasvatuksessa eri yksiköissä. Tämän vuoden aikana, kun olen ollut opintovapaalla, minulla on ollut aikaa ajatella työvuosiani. Vuosien varrella on ollut surullista huomata se, että päivähoitoa koitetaan koko ajan tehdä taloudellisesti tehokkaammaksi. Ymmärrän hyvin tehdastyössä, jotta siitä saadaan taloudellisesti kaikki tehot irti, on tavaraa tehtävä nopeasti hinnalla millä hyvänsä ja se on myytävä äkkiä pois, että saadaan hyvä tuotto. Mutta en hyvällä tahdollakaan ymmärrä asiaa varhaiskasvatuksessa.

On totta, että tulokset varhaiskasvatustyöstä eivät näy heti, vaan vuosien päästä. Luulisi nykyaikaisten ihmisten kuitenkin pystyvän katsomaan jo hieman eteenpäin. En ymmärrä ajatusta, että ryhmät täytetään yli 100 % sen takia, jos joku on sattuu olemaan pois. Enkä sitä, että jos joku henkilökunnasta on pois, niin sijaista ei oteta, koska on ennenkin pärjätty. Ymmärrän kyllä sen, että jos ryhmässä on 30 lasta ja neljä aikuista, kyse ei ole laadukkaasta varhaiskasvatuksesta vaan ehkäpä enemmänkin säilönnästä.

Kuvataideterapeuttisin menetelmin pehmeiden arvojen äärelle on helppo päästä, mutta myös muilla menetelmillä. Tyytyväisenä täytyykin todeta, että varhaiskasvatuksessa on viime vuosina herätty pienryhmän tärkeyteen lapsen kasvussa ja kehityksessä. On lisääntynyt paljon erilainen pienryhmätoiminta tai kerhotoiminta; vuorovaikutusleikkikerho, tunnekerho, nallekerho, muskari yms., jossa lapset toimivat pienissä ryhmissä.

Ongelmana varhaiskasvatuksessa onkin se, ettei pystytä toimimaan pienessä ryhmässä, kun hetken päivästä päiväkodin aikataulujen, tilanpuutteen ja henkilökunnan työvuorojen takia. Pienryhmätoiminnan onnistumisessa on suuressa osassa myös työntekijöiden omistautuminen ja ymmärtäminen mikä on omassa työssä tärkeää ja mikä ei. Pienryhmätoiminnan kehittäminen päiväkodeissa vaatii myös päättäjien ymmärrystä siitä, että näillä resursseilla pienryhmätoiminta on noin 1-2 tuntia 8-9 tuntia pitkistä päivästä. Suurimman osan päivästä lapset ja aikuiset ovat osa jopa 30 päistä ryhmää.

Kirjoittaessani kuvataideterapeuttisesta transferenssi- ja vasta transferenssi-ilmiöstä (kts.s.9.) huomasin, että sen voi hyvinkin liittää myös työelämään sekä varhaiskasvatukseen. Olen huomannut, että joskus joku lapsista nostaa itsessä tai työkaverissa ärsytyksen tunteen tai tunteen syvästä sympatiasta. Samoin työkaverit aiheuttavat toisissaan voimakkaita tunteita. Tällaisia tilanteita purkamaan varhaiskasvatuksessakin olisi hyvä olla työnohjaus.

Työntekijän tiedostaessa omat tunteensa asia on helpommin itselleen selvitettävissä. Jos työntekijä vain menee tunteen mukana ajattelematta enempää, on vaikeuksia luvassa. Yleensä varhaiskasvatushenkilökunnalla ei ole työnohjaus mahdollisuutta normaaleissa tilanteissa. Mielestäni työnohjaus palvelisi ja auttaisi henkilökuntaa jaksamaan paremmin muuttuvassa ja haastavassa työssään. Yhteiset keskustelu sekä pohdinnat auttaisivat avaamaan silmiä ja ne hitsaisivat henkilöstöä paremmin yhteen. Työnohjausta tarvittaisiin varhaiskasvatuksessa myös sen takia, että työ on koko ajan ”iholla”. Jos asioita ei pääse purkamaan oikein menetelmin ne tulevat ulos tavalla tai toisella.

Varhaiskasvatuksen perustyön tärkeys on mielestäni hämärtynyt vuosien saatossa. Enkä usko, että ”vika on aina meissä sosionomeissa”. Aikuiset keskustelevat keskenään, tehdään tietokonetöitä, ollaan palaverissa ja lapset ovat toissijainen asia. Perustehtävään kuuluva, mutta kuitenkin lapsiryhmään kuulumaton ylimääräinen työ aiheuttaa kiireen tuntua, kireyttä ja muutosta. Kiire, epätietoisuus ja liialliset odotukset laittavat ihmisen toimimaan eri tavalla miten hän toimisi rauhallisessa ja hyvin organisoidussa tilanteessa.

Varhaiskasvatuksessa kärsijöinä ovat lapset. Viime vuosina varhaiskasvatuksessa on ollut huomattavissa kasvojen kohotusta erilaisten koulutusten ja pedagogisten ryhmien myötä. Onkin tärkeää kehittää ja kouluttaa henkilökuntaa, mutta millä ehdoilla? On tärkeää myös pohtia miten ryhmät, palaverit ja koulutukset järjestettäisiin, jotta ne palvelisivat kaikkia kaiken aikaa. Perustyön olisi säilyttävä kaikille tärkeimpänä ja työolot olisivat säilytettävä sellaisina, että laadukas varhaiskasvatus olisi mahdollista.

Olen vuosien varrella huomannut, että varhaiskasvatuksessa työskentelevät ihmiset ovat hyvin erilaisia ja he omaavat myös hyvin erilaisia ammatti-identiteettejä. On työntekijöitä, jotka ovat omistautuneet työlleen täysin, lapset ja heidän asiansa ovat heille sydämen asia, vuodesta toiseen he nauttivat ja ovat onnellisia työssään. On työntekijöitä, jotka ovat huomanneet omassa työssään kehittämisen aihetta ja tekevätkin sitä aktiivisesti. On työntekijöitä, jotka valittavat työstään, mutta eivät ole valmiita kehittämään sitä mitenkään. On ihmisiä, jotka tekevät asiat vuodesta toiseen samalla tavalla ajattelematta sitä sen enempää, *“näin on aina tehty”*.

Päiväkodin työntekijät, niin kuin ihmiset yleensäkin ovat erilaisia; suurpiirteisiä, pedanteja, taiteellisia, urheilullisia, musikaalisia, sosiaalisia, ujoja, puheliaita, hiljaisia, kuuntelijoita, järjestelmällisiä, tunnollisia, dramaattisia, ryhmätyöntekijöitä, yksilötyöntekijöitä, voimakkaita, toisista tukea hakevia. Lista jatkuisi varmasti loputtomiin. Kaikki persoonat ovat päiväkotityössä arvokkaita, koska lapsetkin ovat erilaisia, toinen ymmärtää paremmin toista lasta toinen toista. Törmäyksiä näin kirjavalla persoonajoukolla tulee varmasti, mutta ammattitaidolla, omistautumisella, anteeksi annolla, ja taitavalla johtamisella työyhteisöstä hioutuu vuosien saatossa helmi. Mielestäni myös erilaiset koulutukset ja työhyvinvointi-illat lisäävät ja tukevat työyhteisön voimaa, mutta myös lisäävät ihmisten ymmärrystä ja armoa toisiaan kohtaan.

Marjatta Kalliala kertoo kirjassaan *Lapsuus hoidossa* (2012, 47–55.) työntekijöistä, jotka ovat mielestäni pelottavimpia ja surullisimpia päiväkodin työntekijöitä. Työntekijät, jotka ovat työssään passiivisia, laiminlyövät tärkeimmän, laittavat itsensä edun lapsen edun edelle. *“Nämä päiväkodin työntekijät vaikuttavat kyllästyneiltä erityisesti silloin, kun lapset eivät suoranaisesti vaadi heiltä mitään. Kun lapset löytävät itse tekemistä, aikuiset olettavat, että heidän tehtävänsä rajoittuu lasten silmällä pitämiseen. He vaipuvat omiin ajatuksiinsa, poistuvat paikalta järjestelemään jotakin, vetäytyvät tietokoneen ääreen tai soittamaan puheluista, jotka voisivat odottaa. Leikkeihin he osallistuvat harvoin, eivätkä lapsetkaan juuri lähesty heitä ilman avun tarvetta. Aikuisilla ei näytä olevan lapsille mitään sanottavaa.*

Päiväkotityössä yksitoikkoisuus näyttää yhdistyvän omalaatuisella tavalla sosiaaliseen pyöritykseen, mikä vahvistaa henkilökunnan taipumusta harrastaa “sosiaalisia taukoja” irtautumalla vuorovaikutuksesta lasten kanssa. Suurin osa henkilökunnan ja lasten

välisistä kontakteista on ojentamista ja muistuttamista. Lasten omia aloitteita sen sijaan rohkaistaan harvoin. Aikuiset, jotka puhuvat lasten kanssa paljon kaikenlaisista asioista, ovat poikkeuksia.

Lapsen omatoimisuus on päiväkodissa arvossaan. Mitä itsenäisempiä lapset ovat, sitä vähemmällä aikuiset pääsevät. Paljon apua pyytävät lapset ovat ongelmallisia sekä kehityksellisestä että työnteon näkökulmasta. "Normaalin" päiväkotilapsen tulee olla sosiaalinen ja mahdollisimman itsenäinen. Hän ei vaadi aikuisen huomiota, vaan keksii tekemistä itse tai toisten lasten kanssa ja kestää kärsivällisesti myös turhan pitkät odotteluhetket. Toisaalta on tärkeää, että lapsi osaa myös tarvittaessa lähestyä aikuista. Tällainen lapsi vapauttaa aikuisen huolehtimasta itsestään, koska hän tosipaikan tullen tulee hakemaan apua itse, mutta muuten pärjää yksin tai ryhmässä."

Olen miettinyt paljon minkä takia päiväkodissa työskennellessään näitä passiivisia työntekijöitä kohtaa yhä enemmän? Miksi siihen syylistyy itsekkin joskus? Miksi yleensäkin varhaiskasvatushenkilökunta passivoituu? Passivoituvatko muiden alojen ihmiset? Olisiko syynä taloudellisten resurssien puute ja säästäminen, joka johtaa suuriin ryhmäkokoihin, sijaisten puutteeseen, sitä kautta henkilökunnan väsymiseen ja työssä oikaisuihin. Syynä voisi olla myös suomalainen yhteiskunta, jossa omatoiminen ja aikuista vähän tarvitseva lapsi nähdään parempana, kuin se joka roikkuu housun puntissa tai pyytää syliin. Sekä se, että aikuista, joka näyttää kiireiseltä ja tehokkaalta arvostetaan enemmän, kuin aikuista jolla on aikaa istua hiekkalaatikon reunalla ja kuunnella lasta.

Ajattelen, että suurena syynä työntekijöiden passivoitumiseen päiväkodissa on se, että eletään jokapäiväisessä muutoksen tilassa, jossa joku on aina sairauslomalla, palaverissa tai koulutuksessa, on muutaman työntekijän helpompi liikutella isoa ryhmää ulos, syömään, nukkumaan ja huokaista lasten nukkuessa, että "Huh selvittiinpäs taas puoliinpäiviin". Tuolloin työntekijän on pakko työntää hienot tavoitteet laadukkaasta varhaiskasvatuksesta taka-alalle ja toimia. Kun tätä tapahtuu pahimmillaan päivästä toiseen, viikosta toiseen, voin kuvitella, että päätavoitteet varhaiskasvatuksessa eivät ole niin lähellä sensitiivisiä, yksilöllisiä tai eettisiä, vaan enemmänkin, että "*Kunpa tänäänkään ei tapahtuisi mitään kamalaa!*" Tämän jatkuessa vuodesta toiseen luulen, että työntekijät kovettavat itsensä passivoitumalla. He eivät pysty parhaalla halullakaan pitämään varhaiskasvatusta laadukkaana, selviytyessään vain päivästä toiseen.

Lisääntyvät paineet työnantajan puolelta eivät auta työntekijää palaamaan päätehtävänsä ääreen van repivät tätä sieltä pois. Vaikkakin on hyvä, että varhaiskasvatusta kehitetään, ensimmäiseksi kuitenkin pitäisi puuttua lapsimääriin ja sitä myötä lasten ja henkilökunnan jaksamiseen. Uskon, että kaikki alalle päätyneet haluavat kuitenkin tehdä työnsä hyvin. Haluaisinkin herättää päättäjissä keskustelua varhaiskasvatustyön arvostuksesta, urakehityksestä ja sitä myöten palkkauksesta.

Olen myös huomannut, että yksittäisen työntekijän ei ole kuitenkaan välttämättä helppo puuttua huomaamiinsa epäkohtiin päiväkodin arjessa. En halua yleistää asiaa koskemaan kaikkia päiväkoteja ja niiden työntekijöitä, mutta olen työssäni huomannut, että muutosta haluava työntekijä koetaan työntekijöiden piirissä uhkana. Kun joku yrittää järjestyttää käyttäytymismalleja ja toimintatapoja, silloin turvallisuudentunne järkkyy ja puolustusmekanismit nousevat pintaa. Marjatta Kalliala (2012, 56.) on huomioinut saman asian ja kertoo siitä kirjassaan *Lapsuus hoidossa*; *“Yksittäisen työntekijän ei ole helppo suunnata kohti parempaa silloinkaan, kun tunnistaa tavoitteen tärkeyden. Suomessa entistä iloisempaan, välittömämpään ja lämpimämpään vuorovaikutukseen pyrkivä työntekijä rikkoo herkästi ääneen lausumattomia, mutta yleisesti hyväksytyjä sääntöjä ja sopimuksia henkilökunnan välillä.”*

Muutosta haluava työntekijä koetaan usein pyrkyriksi, oman edun tavoittelijaksi ja itseään parempana ihmisenä pitäjäksi. Ihmetellään minkä takia hän ei viihdy toisten työntekijöiden kanssa ja halua jakaa henkilökohtaisia asioitaan työkavereilleen, vaan on lapsien kanssa? *”Ääneen lausumaton sääntö kuuluu: ei saa olla erilainen, ei saa olla hyvä. Ammatillinen kunnianhimo, halu tehdä työ hyvin, tulkitaan armottomasti itsetarkoitukselliseksi pätemiseksi”* (Kalliala 2012, 141.).

Työntekijältä vaaditaan sisua ja kanttia pitää päänsä, mutta asian taakse tarvitaan myös hyvää ja asiansa osaavaa johtajaa, joka uskaltaa puuttua. Muuten on työntekijän paljon helpompi ymmärtää pitää uudistuksensa itsellään ja pikku hiljaa siirtyä kohti piiriä, jossa puhutaan eilisestä Kauniiden ja rohkeiden jaksosta. Sillä ylemmältä taholta tulevat ohjeet, vaikka ne olisivat samoja, josta työntekijä on juuri puhunut, otetaan vastaan paljon auliimmin ja tärkeämpinä asioina.

Voi vain toivoa, että juuri ne ihmiset, joidenka työssä ei ole mitään parannettavaa, kehitettävää tai uudistettavaa tai ne, jotka tuntevat, että toiset työntekijät yrittävät vain tehdä heidän elämänsä vaikeammaksi...joskus ymmärtäisivät ja kääntäisivät avoimen katseensa kohti parempaa huomista – Toimivampaa yhteistyötä tiimissä ja lapselle parempaa varhaiskasvatusta! Toivon myös, että kaikilla on mahdollisuus löytää oma ”kuvataideterapiansa”, joka auttaa ymmärtämään. Kannattaa kuitenkin muistaa, ettei kukaan meistä ole täydellinen, mutta jokaisella on mahdollista parantaa.

Mieltäni kuitenkin lämmittää ajatella vuosien varsilta kaikkia niitä ihania työkavereitani, joilla varhaiskasvatuksen perustehtävä on kirkkaana mielessä; lapset ovat työssä tärkein osa ja omaa työtä kehitetään koko ajan, vaikkakin sitten kahvitunnin kustannuksella. Kiitos ja jaksakaa jatkaa!

7.5 Taidetyöskentelystä varhaiskasvatuksessa

Niin kuin tutkimuksestaniakin selviää taiteen tekemisellä on pitkät perinteet suomalaisessa varhaiskasvatuksessa. Taiteen tekeminen mielletään enemmän askarteluksi ja lasten puuhasteluksi, jossa lapsi oppii samalla tärkeitä taitoja. Ja tottahan se onkin.

Olen ollut monissa päiväkodeissa töissä ja olen huomannut jostain syystä monta kertaa, että taidetta tehdään usein enemmän aikuisten takia, kuin lasten. Olen miettinyt, että johtuuko se siitä, että varhaiskasvatushenkilökunnan pitää todistella vanhemmille tai päiväkodin muiden osastojen henkilökunnalle, että ”Kyllä täällä päivän aikana jotain tehdään”. Taidetta tehdään paljon aikuislähtöisten aiheiden kautta; syksyllä siilit, jouluna tontut, talvella lumiukot ja keväällä sinivuokot. Aiheet toistuvat vuodesta toiseen vähän muunneltuna. Miksi aikuisille on tärkeää jatkaa tätä ikuista oravanpyörää? Jos jonain vuonna ei tehtäisikään siilejä lehtikasassa tai lumiukkoja lumisateessa niin mitä tapahtuisi? Ei todennäköisesti mitään kovin kamalaa.

Uskon, että jos materiaalit olisivat esillä, lapset varmasti tekisivät taidetta oma-aloitteisesti, ehkä vuoden aikaan liittyen tai sitten ei, mutta tekisivät varmasti. Lasten itsetekemä taide olisi yhtä arvokasta, ehkäpä enemmänkin, kuin ne kaikki 20 samanlaista siiliä seinällä, joita kaikki ihailisivat “ *ompas tässä osastossa taitavia lapsia ja hyviä*

ideoita aikuisilla”. Ja uskon myös sen, että jokaisella lapsella olisi omia ideoita, ihan varmasti!

Terapeuttisen taiteen äärellä olisi aikuisellakin paljon enemmän aikaa istua ja kuunnella lasta, kun ei tarvitsisi juosta varastosta hakemassa lisää valmiiksi piirrettyjä siilimalleja. Taiteen esille laittamisessa on myös paljon pohdinnan aihetta, sillä usein taidetta ripustetaan sellaisiin paikkoihin, joista lasten on mahdoton sitä itse nähdä. Tässä asiassa tietysti vaikuttavat myös tilat, jotka aiheuttavat haastetta, mutta ehkä enemmän aikuisten tajuaminen. Mietitään kuka taidetta on tehnyt ja kuva sitä katselee? Mikä on tärkeää?

Suurimpia haasteita varhaiskasvatuksen taidetyöskentelyssä on mielestäni se, että miten saadaan henkilökunnan silmät ja mieli avautumaan vapaalle taidetyöskentelylle, rauhalle ja läsnäololle; suttaaminen on luvallista, taiteen ei tarvitse aina olla kaunista, aihe sidonnaista tai esittävää. Sille, että kiireet, muut työt ja toiset aikuiset jätetään taakse ja keskitytään tähän hetkeen, juuri siihen mitä olet tekemässä ja niihin kenen kanssa siinä tilassa olet. Ovet ovat kiinni, muita lapsia siihen tilaan ei juuri nyt pääse. Toisissa tiloissa ovat toiset aikuiset, jotka huolehtivat ja ovat läsnä toisten tilojen lapsille. On vain sinä, lapset ja taide. Koska silloin, kun aikuinen ei pysy paikallaan terapeuttinen tila (kts. s.16.) särkyä ja asiat karkaavat helposti käsistä.

Lopuksi haluan jakaa vielä asian, joka herätti minut eräänä päivänä ajattelemaan, kun keskustelimme rakkaan ystäväni ja entisen työtoverini kanssa varhaiskasvatuksesta. Hän sanoi minulle ”On hyvä, jos tunnet piston sydämessäsi, ainoastaan silloin sinulla ja asioilla on mahdollisuus muuttua!” Toivon, että tämän luettuasi sinullakin on siihen mahdollisuus.

8. KIITOKSET

Haluan suuresti kiittää kaikkia, jotka ovat auttaneet minua tämän opinnäytetyön onnistumisessa.

Kiitän Taidekerholaisia, jotka lähditte mukaan kerhoon innokkaina ja ennakkoluulottomina. Teidän kanssanne oli mukava kulkea taiteen tiellä 10 viikkoa. Kiitän myös Nokian kaupunkia ja varhaiskasvatuksen perhetyöntekijää, jotka mahdollistivat opinnäytetyöni tekemisen ja auttoivat sen tekemisessä.

Kiitän opettajaani Päivi-Maria Hautalaa hyvästä ja asiantuntevasta tutoroinnista, ilman sinua työ olisi jäänyt tekemättä. Kiitän myös kaikista näistä opintovuosista, joina olet ohjannut meitä lämmöllä ja rakkaudella, kuin hanhiemo poikiaan. Toivon sydämestäni, että yhteinen kuvataideterapeuttinen opintomatkamme jatkuu vielä jonakin päivänä lisäopintojen merkeissä. Kiitän myös Satakunnan ammattikorkeakoulua ennakkoluulottomasta kuvataideterapeuttisten opintojen järjestämisestä.

Kiitän opiskelutovereitani tästä kolmen vuoden opinpolusta; olemme yhdessä kokeneet asioita, jotka meidän kaikkien piti läpikäydä tullaksemme eheämmiksi. Kiitos kaikesta tuesta, kannustuksesta, myötätunnosta ja ideoista sekä ennen kaikkea suuresta ilosta ja riemusta, jota olemme yhdessä saaneet aikaan ☺

Kiitän tsemppauksesta ja suuresta avusta ystävääni Kirsi Järvensivua, joka jaksoi viikosta toiseen luoda uskoa työn onnistumisesta ja kehua, kun oma usko oli heikko.

Kiitän myös naapurin Arttua tietokone ongelmien ratkaisijana sekä Nikkistä avusta kieliasioiden kanssa.

Lopuksi kiitän suuresti perhettäni, joka mahdollisti opiskeluni, opinnäytetyön tekemisen kaikessa rauhassa ja jaksoi uskoa minuun, kaikista epämääräisistä kirjaläjäistä huolimatta.

Tämä matka on nyt kuljettu ja tästä alkaa uusi matka!

Lähdeluettelo

- Arajärvi, T. 2000 *Lasten taideterapia. Julkaisussa Huttula, K. Taideterapia, Suomen Taideterapia yhdistys ry:n jäsenjulkaisu, Teema: lasten ja nuorten taideterapia. Helsinki: Valopaino oy. 7–5.*
- Antila, R. 2000. *Lasten analyttinen yksilötaidepsykoterapia. Julkaisussa Huttula, K. Taideterapia, Suomen Taideterapia yhdistys ry:n jäsenjulkaisu, Teema: lasten ja nuorten taideterapia. Helsinki: Valopaino oy. 15–22.*
- Aulio, H., Girard, L. & Laine, R. 2009. *Katsaus kuvataideterapian taustateorioihin. Teoksessa Girard, L. Ihanus, J. Laine, R. Ropponen, M. Suhteessa kuvaan – kuvataideterapian teoriaa ja käytäntöä. Espoo: Redfina oy 45–67.*
- Aulio, H. 2012. *Kuvataidepsykoterapian vaikuttavuudesta. Teoksessa Hautala, P – M., Hokkanen, E. Kuva kantaa. Samk Pori: Vammalan kirjapaino oy 155.*
- Brotherus, A. Helimäki & E. Hytönen, J. 1994. *Opetus varhaiskasvatuksessa. Juva: WSOY*
- Dahlström, M. 1999. *Muodosta minuuteen. Helsinki: oy Edita ab*
- Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. 2000. *Handbook of qualitative research. Thousand oaks (California) : Sage*
- Hakamaa, A. & Palovaara, M. 2013. *Sensitiivisyyttä, hoivaa ja rajoja - Opas lapsen kiintymyssuhteen tukemiseen ja kiintymyssuhdevaurioiden korjaamiseen lastensuojelun ammattilaisille. Viitattu 4.3.20015*
http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/54703/LIITE%203_Opas.pdf?sequence=6
- Hautala, P-M. 2012. *Kuvataideterapian sovelluksia oppimisen sytyttäjänä. Teoksessa Hautamäki, P-M., Hokkanen, E. Kuva kantaa. Samk Pori: Vammalan kirjapaino oy 10–21.*
- Heinämäki, L. 2004. *Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa. Erityispäivähoito – lapsen mahdollisuus. Helsinki. Stakes.*
- Hentinen, H. 2007. *Työskentelyn loppuun saattaminen. Teoksessa Rankanen, M., Hentinen & H., Mantere, M – H. Taideterapian perusteet. Karisto oy, Hämeenlinna: Kustannus oy Duodecim 171–175.*

Hentinen, H., Rankanen, M. 2007. Uuden terapiasuhteen aloitus. Teoksessa Rankanen, M., Hentinen & H., Mantere, M – H. *Taideterapian perusteet*. Karisto oy, Hämeenlinna: Kustannus oy Duodecim 101–102.

Hentinen, H., Mantere, M-H. 2007 Suomalaisen taideterapian lyhyt historia. Teoksessa Rankanen, M., Hentinen & H., Mantere, M-H. 2007 *Taideterapian perusteet*. Karisto oy, Hämeenlinna: Kustannus oy Duodecim 26–29.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009, *Tutkija ja kirjoita*. Helsinki: Tammi

Hänninen, S-L., Valli, S. 1986, *Suomen lastentarhatyön ja varhaiskasvatuksen historia*. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava

Jaakkola, Helena. 2012. Päivähoidon perhetyöntekijä. *Kasvu* 2/2012, 22-23.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö. *Talentia ry*.

Juttila, Sanna. 2012. Päivähoidon perhetyö. Päivähoidon perhetyön esite. Ylöjärvi.

Kalliala, M. 2012. *Lapsuus hoidossa - Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoitossa*. Tallinna: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, HYY Yhtymä

Kuula, A. n.d. *Toimintatutkimus*. Viitattu 4.3.2015.

http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_4.html

Kuula, A. n.d. *Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimustoiminnan eettiset suuntaviivat*.

Viitattu 4.3.2015. <https://www.jyu.fi/edu/tutkimus/tutkimusetiikkaa>

Laine, K. Olsson, A. Peurala, L. Saine, M. & Silvola, A. 2012. ”Oho, nyt tää lähti lentoon!” - kuvataideterapeuttinen toiminta varhaiskasvatuksessa. Teoksessa

Hautamäki, P-M. Hokkanen, E. *Kuva kantaa*. Samk Pori: Vammalan kirjapaino oy. 41–53.

Laine, R. 2008. Ryhmäkuvataideterapian asetelma – yksilön kuva ryhmän kuvastossa.

Teoksessa Girard, L. Ihanus, J. Laine, R, Ropponen, M. *Suhteessa kuvaan – kuvataideterapian teoriaa ja käytäntöä*. Espoo: Redfina oy. 87.

Malchiodi, C. 2010. *Humanistiset lähestymistavat*. Teoksessa Malchioni, C. 2010 *Taideterapian käsikirja*. Unipress Suomi, EU. 83.

Malchiodi, C. 2010. *Psykoanalyttiset ja analyttiset lähestymistavat sekä objektisuhdeteoria*. Teoksessa Malchioni, C. 2010 *Taideterapian käsikirja*. Unipress

Suomi, EU. 62–63.

Malchiodi, C. 2010. Taideterapia ja aivot. Teoksessa Malchioni, C. 2010 Taideterapian käsikirja. Unipress Suomi, EU. 34–35.

Mantere M-H, 2007. Taideterapia ja ryhmät. Teoksessa Rankanen, M., Hentinen & H., Mantere, M – H. 2007 Taideterapian perusteet. Karisto oy, Hämeenlinna: Kustannus oy Duodecim 177–183.

Nokian kaupunki 2015. Varhaiskasvatuksen perhetyö. Viitattu 26.4.2015.

http://www.nokiankaupunki.fi/palvelut/kasvatus_ja_opetus/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen-perhetyo/

Rankanen, M. 2007 Taideterapiassa vaikuttavia ydinprosesseja. Teoksessa Rankanen, M., Hentinen, H. & Mantere, M-H. Taideterapian perusteet. Karisto oy, Hämeenlinna: Kustannus oy Duodecim 35–49.

Rankanen, M. 2007 Taideterapiassa vaikuttavia ydinprosesseja. Teoksessa Rankanen, M., Hentinen, H. & Mantere, M-H. Taideterapian perusteet. Karisto oy; Hämeenlinna: Kustannus oy Duodecim 35–39.

Rankanen, M. 2007 Taideterapiassa vaikuttavia ydinprosesseja. Teoksessa Rankanen M., Hentinen, H. & Mantere, M-H. Taideterapian perusteet. Karisto oy; Hämeenlinna: Kustannus oy Duodecim 42–43.

Riley, S., Malchiodi, C. 2010 Perheiden taideterapia. Teoksessa. Malchiodi, C. Taideterapian käsikirja UNIPress Suomi 427–441.

Rusanen, S. 2007, Taidekasvattajaksi varhaiskasvatukseen. Vaajakoski: Gummerus kirjapaino oy

Salo, S. Tuomi, K. 2008. Hoivaa ja helli vauvan ja vanhemman vuorovaikutus. Psykologien kustannus oy.

Schaverien J. Kolmiosuhde ja esteettinen vastatransferenssi analyttisessä taideterapiassa, teoksessa Leijala-Marttila M. & Huttula K. (toim.) 2011.

Taidepsykoterapia Psykoanalyttinen näkökulma. Porvoo: Bookwell Oy. 222

Schulman, M. 2003. Pikkulapsihavainnointia päiväkodissa. Teoksessa Niemelä, P.

Siltala, P & Tamminen, T. Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Juva: WS Bookwell oy

Seeskari, D. 2005–2006. Taide lasten terapiassa. Teoksessa Sassi, P & Tarkkonen, T. Lapsi ja taide. Helsinki: Cosmoprint 36–43.

Sinkkonen, J. 2003. Lapsen kiintymyssuhteen syntyminen ja sen häiriöt. Teoksessa Niemelä, P. Siltala, P & Tamminen, T. Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Juva: WS Bookwell oy 93–94.

Siegel, D. J. 1999. The Deloping mind: Towards a neurobiology of interpersonal experience. New York: Guilford press

Suojanen. U. 2004. Toimintatutkimus ammatillisen kehittymisen välineenä. Viitattu 4.3.2015.

http://www.metodix.com/fi/sisallys/01_menetelmat/02_metodiartikkelit/suojanen_toimintatutkimus/kooste#15

Suomen theraplay yhdistys ry. 2015. Mitä on theraplay-terapia? Viitattu 4.3.2015.

<http://www.theraplay.fi/index.php?k=11400>

Ojala, M. 1993 Varhaiskasvatuksen perusteita ja haasteita.

Jyväskylä: Gummerus kirjapaino oy

LIITTEET

Liite 1

NOKIAN KAUPUNKI
Kasvatus- ja opetuskeskus

VIRANHALTIJAN PÄÄTÖS

suunnittelija

Päivämäärä
8.5.2014Pykälä
3**TUTKIMUSLUPA****Asia**

Mari Santala anoo tutkimuslupaa kuvataideterapeuttisten menetelmien ammattiopintoihin liittyvän opinnäytetyön tekemiseen.

Tutkimuksessa selvitetään kuvataideterapeuttisten menetelmien käyttöä varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen perhetyössä.

Tutkimuksen aineisto kerätään syksyn 2014 aikana perheille pidettävissä taidekerhoissa dokumentoimalla havaintoja, kyselyin ja taidetuotoksia valokuvaamalla. Lisäksi tehdään kysely Nokian kaupungin päiväkoteihin ja lähialueiden varhaiskasvatuksen päälliköille.

Tutkimuksen ohjaajana toimii Päivi-Maria Hautala Satakunnan ammattikorkeakoulusta.

Päätös

Myönnän Mari Santalalle luvan Kuvataideterapeuttiset menetelmät varhaiskasvatuksen ja sen perhetyön tukena tutkimuksen tekemiseen.

Tutkimuksesta tulee luovuttaa yksi kappale Nokian varhaiskasvatuksen käyttöön.

Allekirjoitus ja virka-asema

Anette Lehtonen
suunnittelija

Oikaisuvaatimusohjeet

Tähän päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen oikaisuvaatimusviranomaiselle neljäntoista (14) päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Oikaisuvaatimusviranomainen:
Kasvatus- ja opetuslautakunta

Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteluineen ja se on tekijän allekirjoitettava. Oikaisuvaatimukseen on liitettävä päätös, josta oikaisuvaatimus tehdään.

Tiedoksianto

Tämä päätös on annettu asianomaiselle tiedoksi:
8.5.2014

[] henkilökohtaisesti
[x] postitse

Tiedoksiantajan allekirjoitus

Jakelu

Mari Santala
Päivi Saari-Vesa
Minna Sillanpää
Kasvatus- ja opetuslautakunta
päättöspöytäkirja

Heippa!

Kiinnostaisiko sinua lähteä tekemään taidetta lapsesi kanssa yhdessä?

Nokian kaupungin varhaiskasvatuksen perhetyö järjestää
kuvataideterapeuttisin menetelmin

lapsi-vanhempi TAIDEKERHON alkaen syyskuussa 2014

Kerho kokoontuu 10 kertaa / 1 kerran viikossa noin 2h

Taidekerhossa sinun ei tarvitse olla picasso, riittää kun olet kiinnostunut
taiteen tekemisestä ja haluat mukavaa yhteisistä puuhaa lapsesi kanssa.

Kerho on osa kuvataideterapeuttisten menetelmiä opiskelevan
lastentarhanopettajan opinnäytetyötä

Olet sydämellisesti tervetullut!!

Ilmoittaudu kiinnostuneeksi 15.9.2014 mennessä

mari.santala@kopteri.net

Hei!

Keskiviikkona 17.9 alkaa _____ päiväkodilla vanhempi – lapsi -
TAIDEKERHO

Taidekerho kokoontuu kerran viikossa 10 viikon ajan, pois lukien syyslomaviikon vko 42.

Taidekerhot ovat teemallisia ja niissä tehdään taidetta oman mielen mukaan jokaisen omalla tavalla ja taidolla. Taidekerhon tarkoitus on lähentää vanhempi-lapsi suhdetta ja tuoda uusia oivalluksia arjen yhteisiin puuhiin. Taidekerhoon osallistuu 4-5 perhettä ja siinä toimitaan vanhempi – lapsi – parina osana ryhmää.

Liitteenä taidekerhon kulku.

Taidekerho on osa Nokian kaupungin lastentarhanopettajan Mari Santalan opinnäytetyötä Satakunnan ammattikorkeakoulussa ja se järjestetään yhteistyössä

Nokian kaupungin perhetyön kanssa

Opinnäytetyötä koskien toivomme, että täytätte liitteenä olevan tutkimuslupa-anomuksen sekä kyselykaavakkeen ja palautatte ne tullessanne taidekerhoon 17.9.2014.

Taidekerho siis alkakoon..... :)

_____ päiväkodilla keskiviikkona 17.9

Osoitteessa _____

Pian nähdään, olette sydämellisesti tervetulleita!

Toivoo:

Mari Santala

Liite 4.

Taidekerhon toiminta

Taidekerhon tarkoitus on lähentää vanhempi-lapsi suhdetta ja tuoda uusia oivalluksia arjen yhteisiin puuhiin. Ryhmässä lapsi saa omalta vanhemmaltaan yksilöllisen huomion sekä hyväksynnän ja rakkauden.

Taidekerhossa lapsi ja vanhempi saavat yhdessä heittäytyä värien maailmaan. He saavat olla yhdessä juuri sellaisia kuin haluavat ja tehdä sitä mitä haluavat. Tärkeää on, että homma tehdään yhdessä ja omalla työpisteellä huomioimatta muita ryhmäläisiä ajattelematta mitä muut ajattelevat. Tunteet kuuluvat taidetyöskentelyyn, joten kaikki tunteet ovat ryhmässämme sallittuja ja toivottuja.

Koska ryhmässä on tärkeää yksilöllisen huomion antaminen lapselle, ryhmään ei voi tulla perheen muita lapsia vierailemaan. Pyrimme, että ryhmä toimii aina samalla kokoonpanolla ja kaikki sitoutuvat ryhmään. Perheen muille lapsille emme pysty valitettavasti järjestämään hoitoa kerhon ajaksi.

Kulku:

- *Taidekerho toimii jokaisella kerralla samanlaisen kaavan mukaan.
 - *Tullessaan jokainen täyttää hymynaama- pikakyselyn sen hetkisistä tunnelmista.
 - *Istutaan piiriin lapsi sylissä.
 - *Jutellaan kuulumisia sekä teemme säännöt.
 - *Käymme aiheen läpi
 - *Vanhempi-lapsi-parit saavat lähteä omaan taidepisteeseensä taiteilemaan. Jokainen pari työskentelee kahdestaan työnsä parissa noin 50min. Ajan kuluttua kaikki palaavat takaisin piiriin.
 - *Jokainen pari saa esitellä oman taidetuotoksensa halunsa mukaan. Muut ryhmäläiset saavat tuoda esiin omia ajatuksiaan toisten töistä.
 - *Lopuksi on vanhempi-lapsi loppuhalaus sekä mehu ja keksi, jotka vanhempi syöttää lapselle ja toisin päin vuoro kertoina
 - *Ennen lähtöään siivotaan yhdessä paikat kuntoon ja jokainen täyttää vielä hymynaama-pikakyselyn.
- Opinnäytetyötä koskien perheet saavat täytettäväksi hymynaama-pikakyselyt Taidekerhossa ennen ja jälkeen toiminnan sekä muutaman kysymyksen kyselyt ennen Taidekerhon alkamista sekä sen lopettamisen jälkeen.

Liite 5.

TUTKIMUSLUPA

Taidekerho perheille _____ päiväkodissa Nokiella syys – marraskuussa 2014

Taidekerho on osa Mari Santalan opinnäytetyötä Satakunnan ammattikorkeakoulussa. Opinnäytetyön aihe on Kuvataideterapeuttiset menetelmät varhaiskasvatuksen ja se perhetyön tukena

Tarvitsen perheenne lupanne käyttää opinnäytetyössäni dokumentteja, joita Taidekerhossa kerään valokuvaamalla, havainnoimalla ja kyselyinä.

Kenenkään kerhoon osallistuneiden henkilötiedot tai henkilöllisyys eivät tule missään vaiheessa esille. Perheillä on mahdollisuus halutessaan nähdä opinnäytetyön Taidekerhoa koskeva osa ennen sen julkaisua

Annan Mari Santalalle luvan valokuvata perheemme taidetuotoksia ja käyttää kyselyiden vastauksia sekä muuta kaikkea dokumenttia kerhossa esiin tulevista asioista opinnäytetyössään.

Päivämäärä Vanhemman allekirjoitus

Toimita tämä tutkimuslupa täytettynä
17.9.2014 Taidekerhon ensimmäiselle kerralle

KIITOS!

Toivoo: Mari Santala

Liite 6.

Heippa Taidekerholaiset!

Ensimmäiset Taidekerhon taiteilut on taiteiltu ja siitä se lähtee. Oli hieno nähdä miten innokkaita ja sitoutuneita aikuisia ja lapsia olemme saaneet ryhmään mukaan. Kiitos siitä kuuluu teille! :)

Kertaan tässä vielä eilen puhumiamme asioita ja käytänteitä.

*Jokaisella kerralla saapuessanne täyttäkään nimetön hymynaamakysely automaattisesti ja laittakaa laput paperipussiin

*Ryhmän alkamista odotellaan alkupiirissä lapsi aikuisen sylissä

*Ryhmä alkaa kello 17.00, jolloin kaikki ovat paikalla piirissä.

Toivomme ettei poissaoloja tulisi, koska ne vaikuttavat ryhmän dynamiikkaan sekä teidän omaan edistymiseen sinun ja lapsesi vuorovaikutuksessa.

Sairaustapauksille emme tietenkään voi mitään, mutta ilmoitathan poissaolostasi perhetyöntekijä _____ p. _____

*Ryhmä alkaa lyhyillä kuulumisilla ja teeman läpikäymisellä

*Siirrytään pareittain taidetyöskentelyyn, jossa niin vanhempien kun lasten on mahdollisuus toteuttaa itseään taiteen kautta yhdessä jutellen teemasta ja sen nostamista asioista, tunteista tai mielikuvista. Taidetyöskentelyssä ei ole mitään oikeaa tietä. Jokainen teistä tekee sen itse. Mikään ei ole väärin. Pääasia on vapaa taidetyöskentely ja juttelu siitä. Joten tehkää rauhassa miettimättä mitä muut ajattelevat :)

*Alkupiirissä sovitaan aina taidetyön lopettamisen ajankohta, joten kaikki tietävät koska palataan piiriin.

*Piirissä taidetuotokset käydään läpi vuorotellen. Jokainen pari saa halutessaan kertoa työstään, tunteistaan ja asioita, joita heräsi mieleen työskentelyn aikana. Kaikki piirissä olijat saavat kommentoida, kehua, tuoda omia herääviä ajatuksia esille toisten töistä positiivisessa hengessä.

*Asiat, jotka kuulemme Taidekerhossa pysyvät siellä, siitä pitää jokaisen Taidekerholaisen pitää huolta. Näin saavutamme luottamuksen ilmapiirin, jossa on helppo jutella.

*Taidekerho lopetetaan aina meuhutkeen, jossa aikuinen saa syöttää lasta ja lapsia saa syöttää aikuista

*Lopuksi aikuinen ja lapsi halaavat toisiaan

*Ennen lähtöä jokainen täyttää hymynaamakyselyn ja laittaa sen paperipussiin.

Lopuksi haluamme sanoa, että olemme hyvin onnellisia siitä, että olette lähteneet mukaan Taidekerhoon. Haluatte viettää aikaa lapsenne kanssa ja parantaa yhteistä vuorovaikutustanne taiteen keinoin. Tässä hektisessä maailmassa pienet hetket oman tärkeän aikuisen kanssa ovat lapselle äärimmäisen tärkeitä. Pienissä hetkissä, jossa lapsi hyväksytään juuri sellaisena kuin hän on... on iso merkitys tulevaisuudessa! :)

Kiitos, että välität!

Liite 7.

Kysely ennen Taidekerhon alkamista

Aloitatte Taidekerhossa _____ päiväkodilla syyskuussa 2014. Taidekerho liittyy opintoihini ja opinnäytetyöhöni Satakunnan ammattikorkeakoulussa. Ennen Taidekerhon alkamista haluaisin hieman tietoa perheestänne sekä vapaa-ajastanne.

1. Onko perheellänne mielestäsi tarpeeksi yhteistä aikaa? Mitä toivoisit?
2. Perheenne yhteiset puuhat vapaa-ajalla?
3. Osoitetaanko perheessänne välittämistä? Miten?
4. Onko perheellänne suhdetta taiteen tekemiseen? Millainen?
5. Toiveenne Taidekerhon suhteen?

Toimita tämä kysely 17.9.2014 ensimmäiselle Taidekerho kerralle

Kiitos! :)

Liite 8.

PIKAKYSELY

Miltä sinusta tuntuu?

Minulla on tällä hetkellä

Erittäin hyvä mieli

Hyvä mieli

En osaa sanoa

Paha mieli

Liite 9.

KYSELY TAIDEKERHON PERHEILLE TAIDEKERHON LOPPUMISEN JÄLKEEN

Taidekerhoa on nyt kokoontunut 10 kertaa, haluaisin tietää tunnelmia, ajatuksia ja ideoita, joita Taidekerhossa käyminen on sinussa ja perheessänne herättänyt..

1. Lähensikö Taidekerho sinun ja lapsesi välejä? Miten?
2. Onko sinun helpompi osoittaa välittämistäsi lapselle? Miten?
3. Saitko Taidekerhosta uusia ideoita perheesi vapaa-aikaan? Minkälaisia?
4. Miltä tuntui tehdä taidetta lapsesi kanssa
(Mikä oli parasta? Mikä kamalaa? Mikä teki teidät onnelliseksi? Tuliko jostain pahamieli? Mitä tekisit toisin?)
5. Ajatuksia / hoksauksia, joita sinulla heräsi taidekerhon aikana
6. Vapaa palaute Taidekerhosta (Mitä muuta haluat sanoa?)

Liite 10.

KYSELY NOKIAN KAUPUNGIN PÄIVÄKODEILLE
KUVATAIDETERAPEUTTISTEN MENETELMIEN KÄYTÖSTÄ JA NIIDEN
TUTTUUDESTA

Hei!

Opiskelen Satakunnan ammattikorkeakoulussa kuvataideterapeuttisia työmenetelmiä ja teen päättötyöni koskien kuvataideterapeuttisten menetelmien käyttöä Nokian kaupungin varhaiskasvatusta ja sen perhetyötä.

Kartoitan miten varhaiskasvatus henkilöstö kokee taiteen tekemisen työssään sekä miten sitä toteutetaan.

Toivoisin vastauksianne 31.5.2014 mennessä osoitteeseen mari.santala@kopteri.net

Suurkiitokset!!!

T:Mari Santala

lastentarhanopettaja

Nokian kaupunki

Kysymykset:

1. Miten päiväkodissanne toteutetaan kuvataidetyöskentelyä?
2. Ovatko lasten kanssa pidettävät taidehetket mielestäsi aikuislähtöisiä vai lapsilähtöisiä?
3. Miten lapsilähtöisyys näkyy tai ei näy taidetta toteutettaessa?
4. Onko päiväkodissa taiteen tekemiselle oma tila?
5. Saavatko lapset tehdä päiväkodissanne taidetta oman halunsa mukaan?
6. Koetko, että taiteen tekeminen päiväkodissa on enemmän opetustilanne vai ns. terapeuttinen tilanne? Miten se näkyy?
7. Haluaisitko muuttaa jotain? Mitä ja miten?

Liite 11.

KYSELY LÄHIKUNNILLE PERHETYÖN TOTEUTTAMISESTA JA KUVATAIDETERAPEUTTISTEN MENETELMIEN TUTTUUDESTA

Hei!

Opiskelen Satakunnan ammattikorkeakoulussa kuvataideterapeuttisia työmenetelmiä ja teen opinnäytetyöni koskien Kuvataideterapeuttisten menetelmien käyttöä Nokian kaupungin varhaiskasvatusta ja sen perhetyössä.

Kartoitan miten Nokialla ja lähikunnissa toteutetaan perhetyötä varhaiskasvatuksessa ja miten tuttua ovat kuvataideterapeuttiset menetelmät varhaiskasvatuksessa

Olisin kiitollinen jos vastaisit alla oleviin kahteen kysymykseen ja lähettäisit lomakkeen minulle takaisin 30.5.2014 mennessä osoitteeseen mari.santala@kopteri.net

Kevätterveisin:

Mari Santala

lastentarhanopettaja

Nokian kaupunki

KYSYMYKSET:

1. Toteutetaanko kaupunginne varhaiskasvatuksessa perhetyötä? Miten? Sen kehittäminen?
2. Ovatko kuvataideterapeuttiset menetelmät tuttuja työmenetelmiä kaupunginne/ kuntanne varhaiskasvatuksessa tai sen perhetyössä? Miten sitä toteutetaan?

